

ARGIA

2004ko abenduaren 26a
LXVII. urtea
1.972-1.973 zenbakiak
3,20 euro

Partarrieuren lamina

Pariatzaileen txokoa

irakurleari **opari**

Reality showen
arrakasta
Euskal Herrian
Voyeurrak gara,
ez parte-hartzaileak

Winston Arizmendi
komikia
Jarrai itzazu
bere pasadizoak
ARGIA n

larrun 82

OSASUN MENTALA

Gizabanako larrituok mirarizko
terapiaren esperoan gaude

INFORMAZIOARI

Erremintak

Ingeniaritza linguistikoan dugun ikerketa + garapena + berritza oinarritzko erremintak sortzen eta hobetzen dihardu. Oinarritzko KAPSULA deituriko sistema teknologikoan biltzen dira. Honakoak:

- Analizatzaile morfologikoa
- Euskararako lematizatzailea
- Espainolerako lematizatzailea
- Kwin: MS Word artxiboetako bilatzailea
- Testu alineatuak ikusteko prototipoa
- Itzulpenak baieztatze prototipoa
- Konkordantziak ikusteko prototipoa
- Batua/bizkaiera itzulpen laguntzailea

Ikerketa

- SARETEK, Zientzia, Teknologia eta Berrikuntzaren Euskal Sarean integratuta gaude.
- Oinarritzko ikerketako proiektuak egiten ditugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (SAIOTEK). Adibide gisa:
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua informazioaren gestioari aplikatuz
 - Lengoaia naturalaren prozesamendua ezagutzaren gestioari aplikatuz
- Ikerketa aplikatua egiten dugu Eusko Jaurlaritzaren Zientzia eta Teknologia Plangintzetan (INTEK). Adibidez:
 - Itzulpen-laguntzaileak hizkuntza tekniketan oinarrituz
 - Itzulpen laguntzaileak itzulpen-memoretan oinarrituz

Soluzioak

Web/CD-ROM/papera formatuetan soluzioak ondoko alorretan

- Berriak eta agendak
- Aldizkari eta egunkariak
- Liburutegi eta dokumentazio-zentroak
- Formazio eta autoformazioa
- Jolas interaktiboak
- Denda birtualak
- Bezeroentzako gune pribatuak
- Komunikazio korporatiboa

N UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE
PRODUCTIONS

arako taldeak
reminta hauek
nen batzuk:

Adur Software Productions, S. Koop (ASP)

Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria

Tel: 943.37.18.49

e-mail: adur@adur.com

orbitzuak

Aholkularitza

Ezarritako soluzioen

guneraketa jarraia

Komunikazio zuzena

Esperientzia

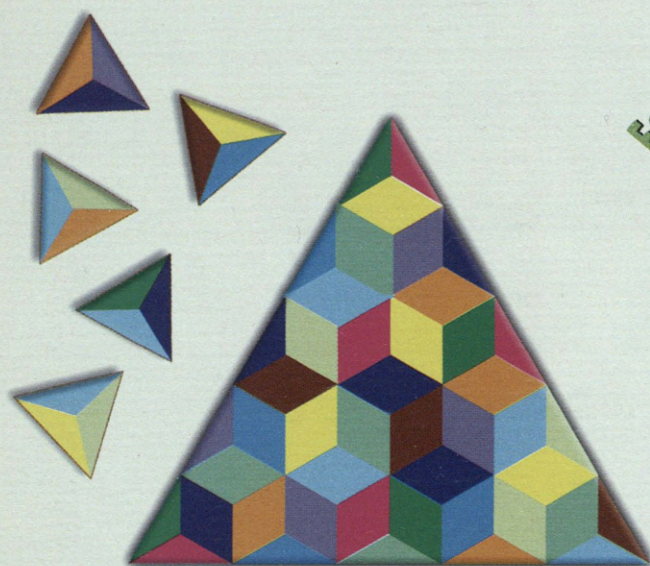

Eglozu aurre
MOKOGORRIren
erronkari

Ausartzen al zara?

kontzentrazioa,
ikusmena eta
trebetasuna
garatzeko puzzleak

6 urtetik
gorakoentzat

Forma eta koloreetan oinarritutako puzzleak!

Puzzle bat **9€**
Bi puzzleak **16€**

eskaerak

943 37 15 45 • denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

asteko gaia

- Reality showak: atzerrikoek morboa ematen digute eta bertakoek lotsa. UNAI BREA 6

pertsonaia

- Gloria Totoricaguena: "Euskaldun izatea ez dago lurraldeari lotuta". MIEL ANJEL ELUSTONDO 13

gaiak

- Asia eta bizikleta: tandem perfektua R. LIZASO / M. BRINGAS 19

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENTA 23
 • Logika suplementarioa. SANTIAGO LEONE 24
 • Logika politikoa eta bere arriskuak: Anoetako proposamena. JULEN ZABALO 25
 • Luparekin: Telmo zaharra, Farias bat erretzen. HASIER ETXEBERRIA 26
 • Txandan: Gatazka. AMATIÑO 27
 • Hiruko txikian: Hobera. JOXE MARI OSTOLAZA 27
 • Lemoiz, Leitzaran. JOXERRA AIZPURUA 28

erdiko kaiera

- Joxe Azarola: Zumaiar bat Broadwayen. ELIXABETE GARMENDIA 29
 • Castillo Suarez: "Irakurlearengan zerbait deserosoa sorrarazi nahi dut". MIKEL ASURMENDI 34
 • Ezpalak: KATIXA GARATE 36
 • Argitalpenak: Harkaitz Canori galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 38
 • Winston Arizmendi: sustraian bila. MAYI TOLOSA 40
 • Komikia: Winston Arizmendi. JOSE A. LOPETEGI 41
 • Nagoen Lekutik: Hurbileko geografia. Euskara baseritik azokara. JOSU IZTUETA 42
 • Denbora-pasak 44
 • Ihesi: Jentil bideetan barrena. A. LENDINEZ 46
 • Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 50
 • Sukaldean: Barraskiloak tomatearekin. HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE 52

termometroa

- Patxi Lopez elkarriketa. MIKEL ASURMENDI 53
 • Amiantoagatik milaka langile ari dira hiltzen DANIEL UDALAITZ/ONINTZA IRURETA 59
 • Bero-beroan 62
 • Net Hurbil: Waoundé idorra urrun joandakoen sosak berdatzen du. PELLO ZUBIRIA 64

azkena

- Mondo difficile. JON ALONSO 66

Euskaldunok reality showen kontsumitzaile lehiak gara. Morbo handiz jarraitzen ditugu atzerriko programak. Ordea, bertan ekoiztutakoei ez diegu gordin-keria handiegirik onartzen. Ikusteko hain zale

izanagatik, parte hartzeko uzkurak gara. Bertako realityen egileek buruhaustea izaten dituzte hain gogoko dituzten parte-hartzaile "arraroak" bilatzeko. 6

Gure realityak badu berezko nortasuna

Patxi Lopez

«Ibarretxe Planak Batasuneko baten baten botoa jaso lezake»

Ibarretxeren plana datorren astean bozkatuko da Eusko Legebiltzarrean. PSEko idazkaria nagusia eta lehendakariaren ustez, planak porrota jasoko du. Ez da guztiz ziur ordea. Batasuneko legebiltzakideren batek aldeko boto eman liezaioke planari, bere ustez. 53

Luparekin

Hasier Etxeberría

26

AMANTOAK

Langileak kutsatuta hiltzen ari dira

Amianto zuntzak arnastu dituzten langile batzuk hil dira dagoeneko eta beste batzuk heriotzaren atarian daude. Espainian datozen 30 urtetan 50.000 hilko direla dio hainbat sindikatuk, eta Europar 500.000. 59

Gabonetako oharra

Ale bikoitz honekin, urtarri-laren 9a arte agurtzen zaituztegu. Urte berri on!

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Lefona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produkzioa: Beldaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Elizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loharte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Fax: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Fax: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Iparr Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaia Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

DANI BLANCO

Reality Atzerrikoek mork eta bertakoek lots

Reality show, talk show. Intimitatea agerian uzten duten saioek arrakasta dute gurean ere eta hala, Euskal Herrian egindako hainbat saio agertu zaizkigu. Nolanahi, badirudi *euskal realityak* bestelako estiloa daukala, inon idatzita ez dagoen kode etiko bati jarraituko balio bezala. Euskaldunoi egozten zaigun izaerak ba omen dauka horretan zerikusirik. Euskaldunak horrelako saioen ikusle lehialak gara, baina hauetan parte hartu nahi izan gabe. Casting-era aurkeztu nahi duen gutxiengo horri ez zaio gaizki etorriko, antolatzaileek partaideak zeren arabera aukeratzen dituzten jakitea. ETB-2n ematen hasiko diren hurrengo reality show-a eta Alemanian hasiko duten Anaia Handia amaigabearen berri ere jaso dugu. Telebista barruan biziko diren eguna gero eta gertuago dago...

UNAI BREA

showak oa ematen digute a

GEORGE ORWELLEN 1984 eleberrian, Anaia Nagusiak milioika lagun zelatatzen zituen. Telebistak ekarri dizkigun Anaia Nagusi modernoetan, berriz, alderantziz da: milioika lagunek orduak ematen dituzte gutxi batzuren komeriak behatzen. Orain dela urte batzuetatik hona, reality showak, edo telerrealitatea, lehiaketaz moztortuta beti ere, izugarri hedatu dira munduko herrialde askotan. Baita ildo desberdin biri jarraituz hedatu ere. Europan, bizikidetzat hutsa erakusten duten saioek erdietsi zuten arrakasta lehenik —*Big Brother* da adibi-

eredu biek lortu dute milioika ikusle erakartzeara, eta ondoren bestelako espezializazioak ere agertu dira; barbarako, jende arruntaren ordezkari ospetsuek parte hartzen duten saioak.

Euskal Herriko ikusleok, Europako beste askok bezalaxe, *Big Brother*ren eskutik ezagutu genuen telebista berria. Kritika mordoa jaso arren, berehala geratu zen argi ideiak arrakasta zeukala, ikusle kopuruz behintzat. Luze gabe, bertoko bertsioak agertzen hasi ziren, bertoko partehartzaileekin eta bertoko telebistan emateko.

Euskaldunok ez omen dugu maite talk showetan agertzea

Telerrealitatean beste alderdi bat talk showak dira. Lekukotza saioak, alegia. Horieta, kaleko jendea telebistara joaten da bere arazoen berri ematera. Orain hamarkada bat pentsaezina zen horrelako saioek arrakasta eduki zezaketenik gure artean, baina gaur egun telebistako arratsaldeak betetzen dituzte, eta ezin hobeto doakie audientziak. ETBk, noski, badu berea.

María Lópezek 3koma ekoiztetxean egiten du lan. Bi urtez *Esta es mi gente*ko zuzendaria izan zen, eta azken hirutan saioko arduradun nagusi dihardu. Dioenez, oso lan neketsua da bertan agertu nahi duen jendea topatzea: "Orrialde horiak erabiltzen ditugu, eta batzuetan orrialde zuriak ere bai. Auzoko harategira deitu eta galdetu egiten da: kaixo, ezagutzen duzu honakoa edo bestelakoa gertatu zaion inor? Saiotik igaro direnez ere baliatzen gara, ezagutzen duten jendearen berri eman diezaguten. Orduak eta orduak eman behar dira telefonoz deika; oso zaila da jendea aurkitzea, inork ez duelako telebistara etorri nahi".

Uste hedatua da gisa honetako programek ehunka lagun izaten dutela ate joka, euren istoriotxoak telebistan azaldu nahirik. Lópezek ezetz dio, ordea: "Zorte handiz, 100 emanalдитik behin deitzen du norbaitek. Gainera, *Esta es mi gente* seigarren denboraldia du dagoeneko eta irten nahi zuten guztiak irten dira jada". Erredaktoreen lanik handienetako bat, hortaz, telefonoz bestaldekoari saiora joatea berarentzat onena dela sinetsaraztea da. "Egun batez deitzen diezu, eta hurrengoan, eta hurrengoan... %30 konbentzitzen ditugu gutxi gorabehera".

3koma ekoiztetxea *Esta es mi genteren* euskarazko bertsioa egiten ahalegindu zen (*Bexamela*), baina ez zitzaion ondo atera. Lópezek azaldu duenez, euskaldunak aurkitzeko berezko zailtasunei -gutxiago gara-, izaera gaineratu behar zaie. "Inork ez du bere intimitatea telebistan agertu nahi, baina euskaldunek are gutxiago. *El diario de Patricia* bezalako saioetan euskaldun gutxi ikusiko duzu". Horren aurrean, *Esta es mi gente* egiten dutenek sarritan jotzen dute Euskal Herriko inguruetara (Burgos, Kantabria, Errioxa...) saiorako partehartzaile bila. Jakina, neurri horrek ez du balio euskarazko programa baterako, eta horregatik desagertu zen *Bexamela*. "Audientzia ez zihoan txarto, baina ia ezinezkoa zen parte hartu nahi zuenik aurkitzea, eta utzi egin behar izan genuen".

ETB

Izan ere, ETBk apustu garbia egin du reality showen alde. Koro Lasartek, kateko Entretene-garri eta Gazte Saioen buruak, azaltzen du "joerak aldatu egin direla, eta jendeak oso gustura ikusten dituela era honetako saioak". Ikusleari eskatzen duena ematea, horixe omen da gakoa. Zer nahi du, ordea, euskal ikusleak? Audientzia-datueta bilatuz gero, erantzuna ez da oso argia, denetik baitago.

Espainiako estatu, oro har, Telecincok emandakoek arrakasta handiagoa dute Antena 3koek baino. ETBren kasuan, Globomediak ekoiztutakoek -*Basetxea* eta *La flecha amarilla*-eutsi diote katearen batezbesteko ikusle kopuruari, baina besteek, telebista-kate horretako langile batek aitortu digunez, "porrot egin dute". Kronos ekoiztetxeak ETBren beraren eskariz egindako *El topok* %12ko audientzia eduki zuen -ETB-2ren batezbestekoa %16 ingurukoa da-, eta *Barnetegiak*, berriz, %2,4a baino ez -katearena %6a da-. Datuok EAEkoak baino ez dira. Nafarroakorik ez dugu, neurketez arduratzen den enpresak "Espainiko gainerako lurraldeak" izeneko anabasan sartuta daukalako euskal herrialde hau.

Euskal realitya hobea omen

Euskal herritarrok gustuko ditugu reality showak, baina ba omen da idatzi gabeko lege

bat: hemen egindakoei ez diegu onartzen gainerakoei onartzen dieguna. Hala uste du behintzat Kronos ekoiztetxeko Gotzon Bastidak: "Hemengo ikusleei gaizki iruditzen zaie audientzia handitzearen etika eskaseko estrategiak erabiltzea, produktua hemengoa bada. Bestelako kontua da Gran Hermanok egitea, kanpoko delako, baina hemengoari ez zaio onartzen". Ildo bereko doazen iritzi gehiago ere bildu ditugu.

ATELEUSeko (Euskadiko telebista ikusleen elkarte) Urkiol Solagaistak oro har reality showak gaitzesten baditu ere, Euskal Herrian egindakoen alde ageri da: "Lehiakideek jende aurrean 'biluzik' agertzeaz gain, zerbait egin behar dute irabazteko, eta hori ondo dago". ETBko Koro Lasartek ere, bere kateak ematen dituen reality showak eta beste batzuk bereizi nahi ditu: "Guk ematen ditugun saioak eta *Gran Hermano* ez dira

ETBn, *La flecha amarilla* eta

Basetxeak eutsi diote katearen

batazbesteko ikusle kopuruari,

baina besteek "porrot egin dute"

gauza bera, desberdintasun handia dago. Ukaezina da, edonola, hark erakusten dituen gauza batzuk erakusten ditugula geuk ere, lehiakideen artean sortzen diren harremanak batik bat".

Beraz, halako *fair play*-a dago Euskal Herrian, eta bereziki ETBn, reality showekin. Hori islatzen da batzuek eta besteek saiook erabiltzen dituzten moduan. Espainiako estatuan egindakoen kasuan, oso arrunta da bertan agertzen diren pertsonaiak programaz programa ibiltzea gero, elkarri sekulakoak esaten. Sarritan, reality showari buruzko iruzkinak kate bereko saio

ugarri betetzeko baliatzen dira. Hala, zenbaitek *killer format* izena eman die, gainerako programazioa akabatzen dutelako —*Gran Hermano*ren lehen edizioa horren adibide ederra izan zen—. Euskal Herrian hori askoz maila apalagoan gertatu da, eta gaur egun ia inork ez ditu gogoan orain urtebeteko lehiakideak, esaterako. Salbuespenak salbuespen, ez dute osperik erdietsi, baina horren bila joan al dira?

Lehiakidegai mota bi

Hainbat reality show egileren ustez, castingetara doazenak multzo bitan bana daitezke: bizipen bila doazenak eta ospe bila edo, behintzat, ikus-entzunezkoen arloan leku bila doazenak. Globomediako Txema Montoyak dionez, "saioan parte hartzeko etortzen zaizkigun hamar lagunetik bik esaten dute ospetsu izan nahian datozela, beste bik jendea ezagutzeko

Basetxea. Erdian Julian Iantzi, ETBko realityen aurkezle ezagunena.

asmoz, eta beste seik bizipenagatik. Baina nik uste dut benetako proportzioa bestelakoa dela: bost ospe bila datoz, eta beste bostak bizipen bila. Sariengatik? Ez dut uste. Lehiaketan hiruzpalau baino ez direnean geratzen hasten dira saria eskura dutela pensatzen eta benetan berau lortzeko borrokatzen, baina lehenago ez".

Montoyak dioskunez, parte hartzaile batzuek protagonismo handia hartzen dute, kamera egun osoan beraiei begira dutela ikusita, eta laster has-

Hemen egindako reality showei
ez diegu onartzen gainerakoei
onartzen dieguna: audientzia
handitzearren etika eskaseko
estrategiak erabiltzea

Kresala hotela

www.aisiahoteles.com • Markiegi kalea 6 • 20820 DEBA

ETB

ten dira galdetzen ea telebistan lan egiteko zer nolako aukerak dauden. "Edozertarako balio dutela pentsatzen hasten dira, eta gainera *Basetxeak* bi edo hiru ETBn saioak aurkezten ikusi dituzte-nez... Horretarako datorrenik ere bada".

Zelako lehiakideak nahi dituzte?

Saio egileak ere, zer esanik ez, zerbaiten bila dabilta. Euren produktua ikusleentzat ahalik eta erakargarrien izatea daukate helburu, eta hori lortze aldera aukeratzen dute lehiakidegai bat edo beste. "Normalean, jende berezia hartzen da —dio Txema Montoyak—, eta berezien artean arruntago diren bi edo hiru aukeratzen dira, kaleko ikusle xehearen ikuspuntua lehiaketa barrutik eman dezaten. Gainerakoan, oso berezia dena hartzen dugu, neurri baten barruan, noski. Ez dugu aukeratuko arazoak sor diezazkigukeen zororik".

Xedea, saioa hasitakoan lehiakideek izango dituzten harremanak nolabait bideratzea da. Bizi-raupenezkoak izan ala ez, reality showetan ikuslea gehien erakartzen duena, bertan daudenen arteko liskarrak edo maitasunak izaten dira. "Horretarako —jarraitu du Montoyak—, ez dut esango antzezleak behar direnik, bakoitzak nahi duena egiten duela-ko, baina bai nortasun bereziko pertsonak".

Killer format ere deitzen zaie
reality showei, eurei buruzko
iruzkinekin saio ugari betez,
gainerako programazioa
akabatzen dutelako

3komak ekoiztetzeko María Lópezek, *Barne-
tegia* saioa prestatzeko egin zen castingari buruz
aitortzen du: "Izaera kontrajarrriko pertsonak
egon daitezten ahalegintzen gara. Saioaren arda-
tza bizikidetza da, eta bizikidetza horrek audien-
tzia erakartzea behar dugu guk. Horregatik, oso
pertsona onaren aldamenean oso berekoia den
norbait ipintzen dugu, adibidez".

Errezetaren oinarriko beste osagai bat hau-
tauek kamera aurrean ondo ematea da, eta hori
neurtzean datza castingetako probako asko.

Big Brother forever, urrats bat harago

Zinearen historiako film asko egiazko gertakarietan oinarrituta egin
dira. Oraingoan, aldiz, badirudi guztiz aurkakoa gertatuko dela: *Trumanen
showa* filma egia bihurtu nahi dute. Izan ere, Endemolek, *Big Brother*
sortu zuen ekoiztetxeak, ia sinestezina ematen duen asmoa agertu du:
Big Brother forever. Anaia Handia betiko, alegia. Horretarako, 4.000
metro koadroko herrixka eraikitzen ari dira Alemaniako Kolonia hiraren
inguruan, eta hainbat iturriren arabera martxoan hastekoa litzateke pro-
grama. Partehartzaileek, Peter Weirren pelikulan bezala, bertan bizi
beharko dute, baina Jim Carreyk antzeztutako Truman Burbank gizajoak
ez bezala, zertan ari diren jakinda.

Eguneko 24 orduz, 100 kamerak eta 120 mikrofonok lehiakideek egi-
ten duten guztia jasoko dute. Ez dago oso argi zer egin beharko den
lehiaketa irabazteko, ez eta hil arte egongo diren ala ez. Baina partehar-
tzaileek, *Big Brother*en bertsio aruntenean ez bezala "benetako" bizitza
edukiko dute. Bertan egingo dute lan, bertan ikasiko dute, eta hala suer-
tatuz gero, bertan maitemindu eta seme-alabak edukiko dituzte. Hori da
behinik behin Endemolen asmoa. Zeresan ugari sorraraziko du, zalantza
izpirik gabe. Momentuz, eta ariketa gisa, urtebete dirauen *Big Brother*a
ipini dute abian, Alemanian bertan. Irabazlearentzako saria ez da maka-
la: milioi bat euro.

Ezkerreko irudian, *Barnetegiko* irakasleak. %2ko аудитентzia бестерик ez zuen лорту –ETB-1en батазбесте-коа %6 да–.

Eskuineko irudian, *El topo*. Honek %12ko аудитентzia izan zuen –ETB-2ren батазбестекоа %16 inguru да–.

Norena behar du intimitateak?

Reality showak eztabaida iturri izan dira sorreratik bertatik. Ikusle adina kritika daukate, eta askotan pertsona bera izaten da kritika egin eta gero pantailatik begiak aldentu ezinik egoten dena. "Nola da posible publikoak aldi berean arrakastatsu bihurtu izana *Trumanen showa* eta *Gran Hermano*, publiko bera izanda?", galdetzen dute Rebeca Quintáns eta Andrés Sánchez kazetariak *Gran Hermano: El precio de la dignidad* liburuan. Euren lanean, Quintáns eta Sánchezek reality showen zutabeetako baten aurka –intimitatearen salmenta– jarduten dute, besteak beste, saltzailea zein eroslea gaitzetsiz. Eta dagoeneko zinea behin aipatu dugunez, ezin gogoratu gabe utzi *Ed TV*, intimitate kontuak bete-betean eta maisuki ukitzen dituen filma. Hark ere reality showak salatzen zituen, eta hark ere arrakasta erdietsi zuen. Beste kontraesan bat.

Nork bere intimitatearekin nahi duena egiteko askatasunak non ditu mugak? Galdera hori da, hain zuzen, reality showen inguruko eztabaida etikoaren muina. Eta Luis Pujana soziologia irakaslearen ustez, erantzuna "inon ez" da: "Reality show hauek, hein handi batean, eskuindarrak dira politikoki, hau da, Iraultza Frantsesaren askatasun printzipioa garatzen dute. Norberaren askatasuna da hori, ez taldearena. Iraultza Frantsesaren printzipioek ere badute beren segida, eta askatasuna eta berdintasuna lehian direnean lehenbizikoa gailentzen da beti. Norberak nahi duena egiten du, eta ordaintzen badiote askoz hobeto".

DEIA.com-ekin nabigatzeak badu bere xarma

- Albisteen bilatzailea
- Paperezko edizioetako PDFak doan deskargatzeko
- Iragarki sailkatuen aukera zabala

DEIA.com

- Athletic kanala
- Real Sociedad kanala
- Deportivo Alaves kanala

Azken orduko albisteak diseinu berri batekin.
Gertu gertuko informazioa zure inguruko albisteekin berehalakoan.

"Euskal Herrian egindako realityetan lehiakideek jende aurrean 'biluzik' agertzeaz gain, zerbait egin behar dute irabazteko, eta hori ondo dago" dio Urkiol Solagaistua, Euskadiko telebista ikusleen elkarteko kideak.

Lehiakidegaiei beren bizitzaz edo saioan parte hartzeko dauzkaten arrazoiez hitz egiteko eskatzen zaie, eta naturaltasunez diharduten ala ez behatzen da. Umorea, sentiberatsuna, edertasuna... dena hartzen da kontuan, Lópezen berbertan. "Telebistarako pertsonaia egokiak aurkitzen saiatzen gara", laburbildu du 3komakoak.

Euskaldunok uzkur

Zenbat jende joaten da horrelako castingetara Euskal Herrian? Txema Montoyaren ustez gutxi, "saioak zenbatek ikusten dituen ikusita". Askok uste zuen Euskal Herrian reality show bat egitea

ia ezinezkoa izango zela, bertakoon izaerak ez duelako horiekin bat egiten. Gauza askoren ospea daukagu, eta horietako bat sentimenduak jende aurrean azaltzeko batera iaioak ez izatearena da. Nola egin milaka lagun aurrean eta kamera bat dela tarteko? Denborak erakutsi du reality show bat ez, baizik eta dozena erdi egitea posible dela Euskal Herrian, baina topikoak badu bere egia. Hala uste du behintzat Gotzon Bastidak: "Ez gara geure intimitatea agertzeko zaleak, eta gainera herri txikia gara; denok ezagutzen dugu elkar. Horrek telebistan agertzeko lotsarazten gaitu, eta ez bakarrik reality showetan". *El topon* parte har-

Castingetara doazenak
multzo bitan bana daitezke:
bizipen bila doazenak
eta ospe bila doazenak

"Jende berezia hartzen da,
eta berezien artean arruntago
diren bi edo hiru sartu"

Txema Montoya, antolatzailea

El conquistador del fin del mundo 2005erako ETB-2ko reality showa

ETB-2 urtarrileko lehen egunetan ematen hastekoa da *El conquistador del fin del mundo*, Globomedia Euskadiren azken produkzioa. Berriz ere, ekoiztetxeak biziraupena ardatz daukan reality showa egin du; hamasei lagunek –hamabi euskal herritarrek eta jatorri euskalduna daukaten lau argentinarrek– parte hartuko dute lehiaketan, dagoeneko ondo ezagutzen dugun formulari eutsiz: bizi-baldintza gogorak, gaingitu beharreko probak, kanporaketak, irabazle bakarra eta Julian lantzi aurkezle. Berria, oraingoan, grabaziorako aukeratu duten lekua da. Globomedia-koak Argentinako Patagoniaraino joan dira saioa grabatzera –hortik dator izenburua–, hango paisaia zoragarriak ikusleak erakartzen lagunduko dielakoan. Inguru eder bezain basati horretan, gainera, bizi-baldintzak *Basetxea* edota *La Flecha Amarilla*koak baino gogortxoagoak dira, saioko arduradunen esanetan. Ikusleak telebista aurrean iltzatzeak urrats bat harago joatea merezi du beti ere.

tzeko, konparazio baterako, 500 lagun inguruk deitu zuten horretarako propio jarritako telefono zenbakira. Gutxi, mundu honetan dabilzanen aburuz. Urtarrilean ETB-2n hasiko den *El conquistador del fin del mundo*ko, berriz, 1.000ren batek deitu zuen. Ez da oso kopuru handia, baina Euskal Herrirako nahiko ona.

Saioa euskaraz izanez gero, are okerrago da. "Erdarazkoetara deitzen dutenen heren batek deitzen du euskarazkoetara", azaldu du Montoyak. Hala ere, Montoya ez dator Bastidarekin bat euskal senak horretan eduki lezakeen eraginaz: "*Gran Hermano*ko aurkezten diren euskal herritarrek ez dira beste lekuetakoak baino gutxiago". Nolanahi, Montoyak aitortu digu aurtengo *Basetxe*ko castingean parte hartzeko, esaterako, oso jende gutxi deitu zuela, baita aurreko aldiekin alderatuta ere. "Zorionez, harrituta geratu ginen zelako jendea zen ikusita: oso berezia, indartsua, polita...". ■

Totoricaguena

Diaspora bihotzean

Gloria

Renoko Center for Basque Studies-eko irakasle da Gloria Totoricaguena. Diasporaren gaineko ikerketak burutzen ari da etengabe eta benetako espezialista da. Hamaika lan du argitaraturik: lekuan lekuko euskaldunen gaineko lanak dira batzuk –New Yorkekoak, Boisekoak...–, azterketa teorikoagoak, berriz, beste batzuk, identitatea, kultura eta historiari buruzkoak. Renoko euskal zentroak Bilbon, Euskaltzaindiaren egoitzan egin zuen liburuen aurkezpenean izatekoa zen baina hegazkinek huts eginda, bi egun ere ez zituen osatu Euskal Herrian, Durangoko Azokan.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Zaldi Ero

Gernikatik New Yorkera Berlinetik pasatuz, argitaratu berri da euskaraz Jose Antonio Agirreren liburua. Beste bat bada, Joan Mari Torrealdairena, zaharragoa, Martin Ugalderi buruzkoa: Andoaindak Hondarribira, Caracasetik barrena. Esan nahi dut, halakoxe izenburua jarriko nizu-

keela zuri: Renotik Jerusalemera, Euskal Herritik barrena...

Horixe zen nire plana, Renotik irten eta Bilbora etortzea, Renoko euskal zentroak egin zuen liburu aurkezpenera eta nire ikerketan aurrera egitera. Gero, Jerusalemera joan nahi

«Euskaldun izatea ez dago lurraldeari lotuta»

huen, mizaldia egneta. Baina jenenengo denverren eta hurrena Washingtonen huts egin zidaten hegazkinak eta ozta-ozta ailegatu naiz Durangoko Azokara. Egun bat hemen eta Jerusalemara!

Hitzaldia Jerusalem...

Bai. Aholku Batzorde moduko bat osatu dugu bi irakasle juduk eta hirurok. Edo partzuer goa, diasporako taldeetan hezkuntza nola gauzatzen den aztertzeke. 95 aditu gara biltzekoak, mundu mailakoak, gai horri buruz nork bere diasporari buruz berri emateko: hungariarrak, kroaziarak, txinarrak, Ruandakoak, errusiarrak, korearrak, frantsesak, poloniarak... denetarik izango da han.

Zer esango diezu euskaldunei dagokienez?

Nire hitzaldian euskal etxeak gai harturik jardungo dut. Euskal etxeak hezkuntza giroko erakunde direla esango diet. Berez, euskal etxeak ez dira eskola, ez ikastola, ez egitura formal. Bertan ez dago irakaskuntza curriculumik, irakaslerik, testu libururik... baina jendea euskaldun izaten erakusteko modu bat da euskal etxea, liburutik ikastea baino garrantzizkoagoa, biziagoa. Euskal etxeetan ez da lan intelektuala egiten, baina bai emozioz betetakoa. Zeure familia, zeure arbasoen bidea ulertzera iristen zara bertan. Horregatik esango dut euskal etxeak hezitzaile direla. Era berean, lehenengo, bigarren eta hirugarren belaunaldiko emigranteen artean kate-maila lana ere egiten dutela baieztatuko dut. Horren berri emango diet, eta berri eman ez ezik, gonbita ere egingo diet, euskal etxeak azter ditzaten, eredu gerta daitezkeelakoan. Izan ere, talde etniko guztiek —nahiz eta "etniko" hitza zuen Herrian erabiltzerik ez

dagoen—, jo dute noia-naia antolatzerara, zeinek bere moldera egin du.

"Etniko" hitza ahoskatu eta muturra okertu duzu...

Etnia hitza arrunt erabiltzen da akademikoen artean, arrunt, hemen izan ezik. Akademikoak ados dira: talde etnikoak ezaugarri bertsuak ditu, historia, kultura, erlijioa (beharbada)... talde etnikoak gizatalde sinestea du. Espainiako Estatuan, etnia aipatu eta arrazakeria leporatuko dizute usterik txikienean! Etniak ez du arraza esan nahi derrigorrean. Espainiako Estatuan bahituran hartu dute etnia hitza, ez dute erabiltzen uzten, "aberri" hitza bezala, independentzia esan nahi duela diote, borroka armatua, terrorismoa... demokrazia eta erreferendum hitzen beste aldean jarri dute etnia hitza... Gaztelaniaz idazten dudana aldiro, beti jotzen dut zuzentzailearen-

Nortasun agiria

Gloria Totoricaguena Egurrola (Boise, Idaho, 1961). Gernikarrak ditu guraso eta haur denboratik bat egin du Idahoko euskal komunitatearekin, Boiseko Oinkari dantza-taldean, bertako euskal etxean eta bestetan. Zientzia Politikoetan lizentziaduna da eta, egun, irakasle eta ikertzaile ari da Renoko Center for Basque Studies-en. Kemen handiko emakumea, langile saiatu eta porrokatua. Ez da izango munduan euskal diaspora hobeki ezagutzen duenik. Arra beteko espezialista. Gazte izanagatik, hartua du William A. Douglassen lekukoa.

gana, eta beti betikoa: gezia, gorriz, "etnia" hitzaren gainean: "Ez zenuke hitz hau erabili behar. Erabil ezazu besteren bat". "OK!". Kultur taldea, identitate bertsua duen jende multzoa, gizataldea erabili behar. Nekagarria da! Are gehiago, "talde etniko" esan nahi dugunean! Jainkoarren!

> "Etnia", hortaz, gupidarik gabe. Bego horretan. Jerusalemen euskal etxeen berri eman eta partaideei gonbit egingo diezula esan duzu, ezagut ditzaten...

Horixe. Bilkuran zenbait herrialdetako hezkuntza ministroak ere izango dira, administrazio publikoetako ordezkariak eta abar. Ni, Euskal Herriko erakundeekin harremanetan jar daitezen saiaturko naiz, dela Jaurlaritzarekin, Nafarroako Gobernuarekin, EKErekin... dena delakoarekin, bata besteagandik ikasteko, guk haiengandik eta beraiek gugandik...

Errazago da esaten! EKE, erakunde txikia da, horrela esaterik baldin badago. Nafarroako Gobernua dela eta, berriz, Jaurlaritzak berak lanak ditu harekin harremanak izateko...

Baliteke oraingo nafar gobernuak harremanik egin nahi ez izatea. Baliteke. Beharbada, Gobernuak ez du nahiko, baina bestelako zenbait erakundek bai: ikastolek, adibidez. Hasteko, San Fermin ikastola, Zizur Txikin dagoela uste dut, harremanetan da Colorado-ko euskal etxearekin. Iruñeko ikasleek, ingelese praktikatzeko, ingelesez idazten diete Coloradokoei. Hauek, euskaraz, San Ferminekoei, euskara praktikatzeko aldera. Udan, ingelesezko udalekuak eratzen ditu ikastola horrek. Zein eta zein dira irakasle? Colorado-ko euskal etxeak. San Fermin ikastolakoei, ordainetan, euskara irakaslea, musikaria eta artistaren bat bidaliko dute Coloradora. Horixe da trukea. Gazteak hezteko beste

OLARRONDO JATETXEA

5. zenb. - 20170 Usurbil (Gipuzkoa)
Tel: 943 36 03 76
www.olarrondo.com

Paregabeko ingurune natural batean
160 pertsonentzako jangela.
Aproposa eskontzak, jaunartzeak, bataioak...
Denboraldiko menuak eta menu esberdin ugari
Aparkaleku pribatua

ERRESERBAK
943 36 03 76 telefonoan

modu bat da, hezkuntza ministeriorik eta erakunde "ofizial" arteko partehartzerik gabe ere.

Urrats zehatza da hori. Behingoagatik, kanpora teoria eta gogoeta burutsuak...

Teoriak balio du, baina ekintzak behar dira, jendeak elkar ezagutu behar du, lagunak egin behar ditu, bata bestearen seme-alabek bidaia egin behar dituzte, hemendik hara, euskaldunak han nola bizi diren ikusteko, eta hemendik kanpo euskaldun izatea zer den ikasteko. Euskaldun izatea ez dago lurraldeari lotuta. Zenbait lagunak euskaldun hierarkia asmatu dute: batzuk besteak

"Kulturari dagokionez, gu hemengoak bezain euskaldun gara, halaxe bizi dugu. Baina lurraldeari dagokionez, egia da: kanpoan bizi gara, gu bizi gareneko gizartean euskal kulturak ez du balio, euskarak ere ez, identitateak ere ez..."

baino euskaldunago balira bezala. Horrek niri ez dit balio. Nik bestela esaten dut: "Era honetako euskalduna da", "era hartakoa"... Nork bere joera eta jaiara ditu, euskaldun izatea da garrantzia duena, eta mila modu diferentetara izan liteke euskaldun. Joera bereko horiei elkarrengana biltzen laguntzea da kontua. Horretan ari naiz ni, elkar ezagutzeko bideak egiten, lehenengo urtean laguntzen. Gero, egin dezatela hegan, doala nor bere bidean...

Gurean, berriz, amorratuak gara inori zigilua jartzen: "Halako, euskalduna; halako, ez; halako, ezta; halako, balekoa...". Kanpora joan eta bistan da euskaldun izateko hamaika modu dagoena.

Bistan da guretzat, kanpotik bizi garenontzat! Eta bistan da zuentzat ere, gu bestelako euskaldun bagina bezala ikusten gaituzue eta. Nahitaezko da, ikuspegi lokal horri uko egin eta gauzak bestela ikusi eta aztertzea. Izan ere, kulturari dagokionez, gu hemengoak bezain

euskaldun gara, halaxe bizi dugu. Baina lurraldeari dagokionez, egia da: kanpoan bizi gara, gu bizi gareneko gizartean euskal kulturak ez du balio, euskarak ere ez, identitateak ere ez... Baina Ama Lurrak ez du hemendik joan zirenak epaitzeko eskubiderik, hemendik alde egin behar izan zutenen gaineko juzkuak egiteko eskubiderik ez du, are gutxiago erbestean hemengo euskaltasun bera bultzatzen ari direnak. "Hemengo euskaltasun bera" esan dut, baina hemen bertan ere, arrunt gauza diferente dira euskararen alde jardutea lanean Nafarroako Erriberan, Maulen, edo Santurtzin, edo Durangoko Azokan! Atzerrian bizi garenok ez dugu konplexurik: izate bat baino gehiagoren jabe izan gaitezke. Ni neu, euskaldun bezain amerikar izan ninteke, uruguaiarra edo argentinarra. Diasporan erantsi egiten ditugu identitateak, bata besteari gehitu. Euskaldun izateko ez diot amerikar izatearen atal bati uko egin behar. Ez, erantsi eta erantsi jarduten dugu guk.

Bidaia gorabeheraz betea izan duzu, ez zinen izan Renoko zentroak Bilbon egin zuen liburuaren aurkezpenean. Beharrik, Durangoko Azokan izan zara, Renokoen estandean...

Bai, Center for Basque Studies-en ordezkari etorri naiz, Joseba Zulaika gure zuzendarirekin batera, hemengo Euskal Herriari Renon egiten dugun lana eta argitaratzen ditugun liburuak erakusteko. Gure helburua da euskal kulturaren berri ematea ingelesez

egiten duen munduari. Eta nola akademikoak munduan ingelesez dabilzan, oso inportantzia handikoa da euskal gaiko materialak ingelesez izatea, bazterretan barrena zabaltzeko, izan Txinan, Hego Amerikan, Afrikan edo Europan. Azken bi urte honetan ia 20 liburu kaleratu ditugu, testu-liburu dira batzuk, unibertsitate mailako ikastaroetarako prestatu ditugunak, eta ikerketa liburuak, berriz, beste batzuk. Dena den, erabiltzailearen esku dago horiek nola erabili. Adibidez, Durangoko Ibaizabal ikastegian, Euskal Herriko historia irakasten dute, ingelesez. Eta eskuliburu, Renon argitaratutako testua erabiltzen dute, Cameron Watsonen idatzitakoa. Diasporari buruz ere ikastaro bat ematekotan dira Ibaizabalen bertan: neuk ondutako testua baliatuko dute, *Basque Diaspora*. Azokan, Gernikan ingeles irakasle ari den batekin mintzatu naiz, hango Welcome English Center-en ari da lanean eta besterik irakurri orde, euskaldunen emigrazioa ari dira irakurtzen, nire testuaren bidez. Bikain! Izan ere, Gernikan, makina bat dira AEBetan senideak dituztenak. Alderantziz, nork ez du, Gernikan, senideren bat AEBetako Mendebaldean, Venezuelan, edo Australian!

Ez da alferrik esana: Australian izan ziren zen-

Diaspora ereduak

"Nire asmoa da munduan diren diaspora taldeak aztertzea, batetik eta bestetik onena hartu eta geuregana ekartzeko. Berdin dio juduak izan, palestinarrak, grekoak, italiarrak... Gure diaspora sendotzea da kontua. Besteren ereduak kopiaitzeko kezkarik ez dut batere. Konplexurik ez. Zergatik ez dugu beste batzuek bezala egingo gureak baino diaspora sendoagoak baldin badituzte! Haien eredu gureganatu, hobea bada? Bai horixe! Eta geurera egokitu, gure jendeak nola lan egiten duen kontuan harturik betiere".

bait euskaldunekin biltzekotan zinen txango honetan...

Bai, horien kasua ari naiz ikertzen. Australiara joan ziren euskaldunena. Joan zirenean, eta itzuli zirenean, jakina. Ez da Argentinara joandakoen kasua, edo Uruguaira, edo Txilera joandakoen. Izan ere, Australiara joan ziren gehienak itzuli egin ziren. Itzulera baten historia da, nahi gero. Euskaldun horiek Australian ziren Euskal Herriaren aldaketa handienak gertatutako garaian: ekonomia aldatu zen, gizartea, politika giroa... Horrekin batera, identitate berriak hartu zuen indar. Eta, Australian hamar, hoge, hogeita hamar urte egin, Euskal Herriara itzuli, eta jendeak "australiarrak" esaten die. Australian ziren bitartean, "Basques" ziren, hemen "australiarrak"... Zentzutek onean eraman zuen patu hori, beste batzuek, aldiz, ez: australiar horietako batzuek uste zuten hemengoek ez zituztela onartzen. Egia, jauzi psikologikoa egin behar izan zuten australiar eta euskaldun izateko, biak aldi berean. Australian zeuden, Euskal Herria zuten gogoan. Euskal Herriara etorri eta Australia gomutan. Baliteke seme-alabak izatea han eta, seguru, lagun asko. Identitate transnazionala dute, nazioz gaineko identitatearen jabe, lekuaren araberrako itxura hartu behar dute. Emigrazioa

kulturagenda

Abenduaren 20tik urtarrilaren 2ra

Ganbara

Urtarrilak 8 arte.

Erakusketa. Disidentziak oro.

Poetikak eta arte ekinbideak euskal trantsizio politikoan (1972-1982).

Komisarioa: **Fernando Goivano**.

Erakustaretoa

Otsailak 2 arte.

10:30 - 14:00 | 16:00 - 20:30

Erakusketa. Ahalegina.

Asteartetik larunbatera.

Komisarioa: **Jose Antonio Alvarez Reyes**.

Talde eta elkarreztzat bisita gidatuak astelehenetik ostiralera.

Ikus-Arteetako Gipuzkoar Artista Berrien XLI.

Lehiaketaren edizioarako deialdia.

Epea: 2005ko urtarrilaren 28a.

Informazioa: 94300850 / 943482752

artistaberriak05@gipuzkoa.net

www.gipuzkoa.net / www.begira.com

arteleku

www.arteleku.net

Abenduak 24 arte.

Audiolab.

Audio eta musika garaikideko laborategia.

Ping-on installation.

Fabian Stübi & Mischa Eberli. Instalazioa.

Koordinatzailea: **Xabier Erkizia**.

Abenduak 18tik 28ra arte.

Racismomatón.

Lekua:

Koldo Mitxelena Kulturunea, Urdaneta kalea.

Idea: **La Fábrica de Cosas Bonitas**.

Antolatzailea: **Okupgraf** www.okupgraf.net

Untzi Museoa

Martxoaren 5a arte. Erakusketa.

Abenduak 23. Inaugurazioa.

Urpeko oroimena.

Euskal Herriko urpeko arkeologia eta ondarea.

Kultura globala

"Gozatu egiten dut diaspora gaiak aztertzen. Iruditzen zait hori eta gehiago zor diedala aitite-ama-me, gurasoei, seme-alabei. Munduko flora eta fauna zaintzea bezala da, galtzeko arriskuan dauden espezieak bezala. Zergatik ez da egiten galtzeko arriskuan dauden kulturen zerrenda? Arriskuan hizkuntzak, arriskuan identitateak... Kultura globala aipatzen da txitean-pitean. Eredu jakin bat nagusitzeak beste eredu askoren galera dakar, eta ez du zertan horrela izan. Talde bakoitzak bere hizkuntza eta nortasuna, izateko modua gorde beharra du".

bizi izan duten euskaldunek, beste herrialde batean bizi izan direnek, moldatu egin behar izan dute identitatea, bai leku batean eta bai bestean nor bere buruarekin konforme bizi ahal izateko. Lehen ere esan dut; identitatea ez dago lurraldeari loturik. Emigranteek, bederen, batera eta bestera daramate identitatea, maletaren barruan. Noranahi joanda ere, aldean daramate beti.

Arraroa iruditzen zait gai hauek diasporan buru-belarri aztertzen jardutea eta hemen, aldiz, horren isilik irautea.

Deigarria da bai. Ez EHUn, ez NUPn, ez Pabeko Unibertsitatean dago diasporari buruzko ikastarorik. Emigrazioari buruzkorik ezer ere ez. Eta harrigarri zait, emigrazioak alderdi askotan eragin izan du eta hemen bertan: ekonomiari eragin dio, emakumearen rolari, nekazaritzari... Emigranteak joan, baina ez zituzten hemengoak ahaztu: dirua bidali zieten, informazioa, ideiak... Orobat itzuli zirenek: Wyoming-en egondakoek, Idahotik itzulitakoek... beste-lako mentalitatea dakarte. Nabarnizen utzi zuen familiak ikusi ez duena ikusi eta bizi izan du Idahora joan zen euskaldunak: bestelako planeta ikusi du, izateko modu ezberdinak, beste garai batzuk... Eta etorri eta Nabarnizen eragin du: dudarik gabe familiar, eta, maiz, baita herrian ere. Emigratu zuen euskaldunaren historia azterkizun da oraindik hemen. Alderdi asko ditu gaiak: ikuspegi antropologikoa, soziologikoa, politikoa...

Zure lanetan ageri diren ikuspegiak, alegia.

Nik neuk diasporari buruz idatzi dudanez testuak ikuspegi horiek denak hartu ditu kontuan: historia –noiz eta zergatik joan ziren, eta abar–, baina baita gaur egungo egoera ere: nola lotzen diren Euskal Herriarekin. Gure lanak hemengo unibertsitateetan erabil ditzaten nahiko nuke, eta diasporari buruz jakin nahi duenak ere gure materialak hartzea. Gaiak merezi du: azken finean, euskaldun gehiago bizi dira kanpoan, Euskal Herrian bertan baino.

Bihotza betean mintzo zara gai hauen gainean. Euskaldun zara, ez dut zalantzarik, eta abertzale ere bazara zu...

Abertzale, nirekiko, ekitea da, dela euskarren alde, dela diasporaren alde, edo dena delakoaren alde, baina amorratuta saiatzea, horixe. Ez da politika, ez da alderdi bat, ez da lurraldetasun arazoa, ez independentzia edo autonomia kontua... Euskal mundua zabaltzea da kokka. Ez naiz hemengoa eta ez dut hemen boto emateko eskubiderik, ezta erreferendum batean parte hartzeko

ere. Nire mundua diaspora da, hemendik kanpo bizi den jendearen mundua, eta horiei hemengo egoeraren berri ematen saiatzen naiz, nola-halako formazioa ematen betiere. Aldi berean, Euskal Herrian bertan bizi direnak hezteara ere bada nire asmoa, nola bizi garen jakin dezaten. Euskal gizarteak ez gaitu ezagutzen, ez du gure berri, ez daki diasporan bizi den 33.000 lagunek boto emateko eskubidea dutela, eta hauteskundeetan parte hartzen dutela. Eta, are gehiago, aldiro, hauteskunderik hauteskunde, zazpi-zortzi bat mila gehiago dira hautesle-errodan ageri diren diasporakoak. Esaterako, AEBetan naziotasun bikoitza libre denetik hainbat e-posta jasotzen ditut egunero, informazio eske. Sasoi batean, Estatuaren esku zegoen hiritartasuna, edo nazionalitatea. Gaur egun halakorik ez da. Izan ninteke venezuelarra, Caracasen bizi baina Euskal Herrian eman botoa, nahi dudanean joan eta nahi dudanean etorri, diru inbertsioak egin industrian edo etxebizitzan... Gureaz beste, diaspora asko daude munduan: palestinarak, juduak, hungariarrak, kroaziarrak... eta denak izan litezke gure irakasle, arlo batean zein bestean. Alegia, ze eskubide dituzte bateko eta besteko diasporan bizi direnek? Nola konpontzen dituzte hiritartasun bikoitzaren gorabeherak? Zein dira hiritartasun mailaren on eta gaitzak? Izan ere, adibidez, Indiako diasporakoek maila ezberdineko hiritartasunak dituzte: batzuek, boto eskubidea dute, beste batzuek diru inbertsioak egiteko eskubidea besterik ez. Gai horiek ere aztertzea da kontua, guri komeni zaigun eredu finkatzeko, gero, proiektu, programa edo dena delako baten bidez. ■

Bertsoa

DOINUA:
HAMALAU HERIOTZENA

Hainbat euskaldun klase
baldin badago gu
onenak geranaren
ustea daukagu.
Besteak juzgatzeak
sailkatzea zor du,
hainbeste mota eta
horrenbeste modu,
etiketa hain errez
ipintzen diogu...

Aitor Mendiluze

Asia eta bizikleta tandem perfektua

Beste kulturetatik ikasteko gogo asetu nahian, uda honen hasieran Asiako hegoekialdera zuzendu ditugu gure gupilak. Uharte-hiri-estatu den Singapurren tandem gainean ibilbidea hasita, iparralderantz jarraitu genuen bidea. Malaysia osoa ekialdeko kostaldetik zeharkatu, Thailandian barrena sartu eta mendebaldera bideratu ginen, Andaman itsasoko bazterrak ezagutzeko. Geroago, Birmaniako muga itxita izanik, Thaiandiako Golkotik gora egin genuen, lau mendez Siam-eko hiriburu izan zen Ayutthaya-n bidaiaren azken pedalkadak emanez.

Kanbodiatic hain gertu ginenez, eta etxera itzultzeko egun gutxi batzuk geratzen zitzaizkigunez, bidaia bukatu baino lehen Angkor liluragarria ezagutzea erabaki genuen. Azken egunak, nahasmen orekatuaren hiria den Bangkok-en egin genituen.

Testuak eta argazkiak

ROSA LIZASO

MIKEL BRINGAS

LUZARROAN PRESTAKETA lanetan aritu ondoren, azkenean eguna iritsi da. Urduritasuna sumatzen dugu eta tandem gainean ibiltzeko irrikari gaude. ANESBADEK Loiuako aireportuan antolatutako Asiako hegoekialdean dagoen prostituzioari buruzko argazki erakusketa ikusirik, pentsamendu gazi-gozoak ditugu. Geroago, erakusketa horrekin zerikusirik ez duen beste mundu bat aurkitu dugu aireportuan, aberatsen mundua. Hegazkina ateratzerako ordu batzuk ditugu. Bitartean, gure parean zergarik gabe dauden produktuak erosteko aukera paregabea dugu. Horretarako gara aberatsak, edo hori da behintzat Heathrow (Londres) eta munduko aireportu gehienetan helarazi nahi diguten mezua. Okerrena da, egia dela. Gure bizikleta adibidez, munduko pertsona gehienek, nahiz eta aurrezten gogor saiatu, ezin dute erosi.

Ekialdera goaz, ekialdetik datoz aireportuan salgai dauden produktu asko. Globalizazioaren arrakasta da: ekialdeko biztanleek, mendebaldeko aireportuetan beraien herrialdeetan sortuak diren produktuak erosten.

Badakigu 50 egun barru berriz ere etxean izango garela, beraz, denbora ondo aprobetxatu beharra dago. Lasai ibili nahi dugu, presarik gabe, baina egunik galdu gabe. Horregatik, bidaiaren hasiera zehazki planifikatu behar

Sin Chew Daily
egunkariak bidaiaren
berri eman zuen.

genuen eta horrela eginda dena errazago izan da.

Bangkok-en inoiz ez gara egon, baina dena espero genuen bezala ateratzen da. Aireportuan bertan dirua ateratu dugu eta etxetik ekarritako gorpildun plataforma txikia erabat lagungarria izan da tandem eta gurditxoaren kuxak gurekin batera eramateko.

Hualampong-era, hiri erdiko geltokira eramango gaituen trenak, aireportu ondoan dagoen tren geltokian hartu dugu. Geltokitik gertu dagoen China Town-en logela bat erreserbatu dugu. Ondoko kaleak txinatarren janariak saltzen dituzten postuz beterik daude. Ederki hornitutako "noodle" zopa, te eta batidoarekin bapo geratu gara; biona ordaintzeko bi euroekin nahikoa izan dugu.

Normalean hiri handi batera iritsi berriak izan garenean urduritasun puntua nabaritu dugu. Bangkok berriz, nahiz eta gauez iritsi eta dena ilun egon, oso sentsazio onak izan ditugu. Aurpe-

Damnoen Saduak-eko ur gaineko azoka, turistentzako erakarmena baino askoz gehiago ez da.

giek, usainek, soinuek... denek ongi etorria eman digute, eta aurpegi gehienetan irribarrea da nagusi.

Tandema eta gurditxoak kutxatik ateratu ondoren, hoteleko atean azaldu garenean gaueko irribarreak barre bihurtu dira. Kuban "comiquísimo" hitza erabiltzen zuten gure itxura deskribatzeko. Thai hauek ere, segur aski bat datoz munduko beste puntako karibetarrekin. Den-denek bizikleta gainean eseri nahi dute. Txantxetan ari dira bi zelak konparatzen. Bata zabala, potoloa eta biguna; bestea berriz, estua, luzea eta gogorra, bizikleta gainean aritzeko bi helburu ezberdinei egokituak.

Singapurerrako bidean

Treneko bidaian geldialdi luze batzuk egin ditugu. Tarte hauetan Malaysiako George Town eta Kuala Lumpur hiriak ezagutzeko parada izan dugu. Penang Besar-eko mugan Malaysian sartzeko tramiteak egin behar izan ditugu. Hemen, itxuraz, aurpegiak ilunago eta serioagoak dira. Tren

Tandem bidaia

Tandem bizikletaz bidaiatzea erabat gomendagarria da. Bizikleta arruntak eskaintzen duen bakea, abiadura egokia eta kutsadura ezaren ezaugarriak gain, indarrak batzea eta orekatzeari, bidean solasean joatea eta talde lanaren sentsazioa ere bada. Baina oztupo txiki batzuk ere sortzen ditu, gehienbat, bidaia honetan bezala tandem, tren, autobus, txalupa, hegazkin edo tuk-tuk batean eraman behar denean. Gure herrian ezinezkoa den arren, hegoekialdeko asiarraren borondate onez dena konpontzen da. Hegazkinez bidaiatzeko tandemak kutxa barruan joan behar du. Hau dela eta, joana eta itzulera Bangkoketik egin genuen kutxa bertan utziz, eta handik Singapurerrera joateko bidaia hiru tren hartuz.

Txoferra, gu, tandemak, gurditxoak, poltsak... borondate onez dena sartzen da tuk-tuk batean.

Khao Sam Roi Yot kobazuloko errege aterpea.

geltokian uniformeak jantzitako gizon asko daude, gehienek erretzen dute eta emakume guztiek burua estalita dute. Muga honetan musulmanak dira nagusi eta irribarrea garestiagoa da.

Gentozen tren berean sartu gara, baina kargako bagoia joan da. Tandema eta gurditxoak trenera sartzeko hamaika arazo izan ditugu. Azkenean ederki ordainduta azkeneko bagoiaren sarreran joango dira. Mugatik 175km-ra bukatu da trenaren ibilbidea, Butterworth hirian, garraioetarako kaia baino ez duen hiri, hiri aspergarria.

Hurrengo trenak ateratzeko 30 ordu ditugu. Zorionez, Butterworth parean Penang uhartera dago; eta bertan modernitatearen bidean zaharkitua geratu den George Town hiria. Bertara joan gara hiri erdiko tenpluak ezagutzera eta bide batez, irlako iparraldetik egindako ibilbidean bizikletaren sasoi ona aztertu dugu.

Itzuliko ferrya pasata, Butterworth-eko tren geltokira berriz. Txartelak atzo erosi genituen, hala ere, badaezpada denboraz joan gara arazorik ez izateko. Eta eskerrak horrela egin dugun, izan ere, iritsi bezain laster hasi dira komeriak. Malaysia osoko trenetako jabea zirudien tren geltokiko arduradun hinduak, bekokia ederki zimurturik, bizikleta luzeegia dela trenaz eramateko esan digu. Irtenbiderik ba ote dagoen galdetu diogunean ezetza baino ez digu eman, Thaiandiako trenetan bai, baina Malaysiakoetan ezin dela, luzeegia dela bizikleta. Azkenean, etsita ginenean txinatar aurpegia zuen gizon batek garraioko bulegoan galdetzeko esan digu, eta horrelaxe egin dugu, emaitza ona lortuz. Tandema eta gurditxoak beste tren batean Kuala Lumpur-era joango dira, gu ez goazen beste tren geltoki batera, baina esan digutenez oso urrutia ez omen dago eta bi geltokien arteko bidea egiten duen trenik bada.

Trenean gauez zegoen zaratarekin ezinezkoa egin zaigu lo hartzea eta neka-neka eginda iritsi gara Kuala Lumpur-era. Ordu batzuk baditugu hiria ezagutzeko eta ohikoa denez, Petronas

Tower munduko eraikinik altuena zena bisitatzera joan gara. Modernitatearen ikurra ikusirik, tradizio kutsuko beste toki batzuen bila joan gara, China Town eta Little India, zein baino zein beteago, zaharkitua eta interesgarriagoak.

Azkenengo trenean, Malaysia atzean utzita, uharte-hiri-

estatua den Singapurrera iritsi gara. Hemen ere, arazorik gabe artu gara. Dena azkarra, dena eraginkorra, horrelaxe baita toki honen filosofia. Semaforoetan oinezkoei errepidea gurutzatzeko zenbat denbora duten atzeraka doan ordulari digital batek jakinarazten die; autobusek ez dute atzerapenik... hala ere hiri honek lasaitasuna ematen digu, eta laguntza eskatu dugun bakoitzean berehala jaso dugu. Denak oso itxura zaindua eskaintzen du. Hemengo Little India edo Chinatown-ek ez dute zer ikusirik Kuala Lumpur, George Town edota Bangkok-eko izen bereko auzoekin. Hiri erditik aterata, etorkin langileen auzoetan ere, dena apalagoa izan arren, gutxieneko duintasun baten barruan dago.

Zaramalaysia

Kuantan, Malaysia ekialdeko kostaldeko hiri nagusia da. Bertako meskita kenduta, hiriak berez ez du erakargarritasun handirik, baina hiritik nahiko gertu Telak Chempedak herria dago, Kuantan herritarrentzako aisialdiko ihesgunea. Hondartzako hotel eta jatetxeak, paseatzeko

Ko Phi-Phi Don,
Andaman itsasoko
irla.

bidea eta egurrezko pasarela luze bat zeharkaturik, era guztietako zuhaitzez inguratutako 400 m baino gehiago izango ez dituen badia txikia dago. Lekua zoragarria da, naturak eskainitako opari liluragarria. Baina, herrialde honetan leku gehienetan gertatzen den bezala, gizakiaren eragina ikusgai dago. Mota guztietako plastikoak, botilak, latak... zaramaren erreinua. Gaua pasatzeko toki txukun bat bilatu genuen txoko batean; handik igarotako jendearen arrastoa garbitu ondoren kanpina jarri genuen.

Hurrengo goizean, denda jasotzen ari ginela tximuak azaldu ziren. Konturatu gabe bizikletara

Thailandiako aldaketak

Bizikletaz bidaiatzean, gehienetan aldaketak poliki gertatzen dira. Bizikletaren abiadura berarekin datoz. Thailandian berriz, azkarrago doaz. Thaiandiak 1.000 aurpegi omen ditu, turistok zati txiki bat baino ez dugu ikusten, hala ere, nahiz eta bizikletaz joan, batzuetan egun batetik bestera egoera erabat ezberdinak dira. Adibide gisa, hona hemen bi egunetan bizitakoa:

	Lehenbiziko eguna	Bigarren eguna
Non	Ban Ta Khun	Ao Hat Salat (Ko Pha-Ngan)
Nolako tokia	Errepide bazterrean dagoen herria	Thailandiako Golkoko uharteak
Nola iritsi	Herri erditik 8 erreiko errepidea pasatzen da	Zuloz eta lohiz betetako pistatik
Zergatik bertara joan	Kontagailuan kilometro askotxo daude Hankak nekatuta daude Hurrengo herria urruti dago	Bidaia prestatu genuenean aurreikusitako jomuetariko bat zelako
Ingurua	Phuket, Phang-Nga eta Krabi lurraldeetan ohikoak diren azkeneko formazio karstikoak ikusten dira	Itsasoz inguratutako dago, palmondoz betetako uharteak da
Erakargarritasunik nagusia	Barruko pareta eta zapaian mural ederra du wat-ak. Tenplu budistak ateak zabalik ditu	Itsasoari begira kolore anitzeko ilunabar miragarria
Afaria	Txinatar jatetxeetan ohikoa den frijitutako fideo salda	Barrakuda errea eta koko zukua
Lotokia	Herrian dagoen putetxe-hotel bakarrean	Itsasotik 50 metrora dagoen egurrezko txabolan
Ongi etorria	Buruki azpian azaldutako labezomorroa	Txabola ondoan aurkitutako sugeak
Turistak	Herri osoan gu gara bakarrak	Gutxi gara baina turistentzako tokia da, zorionez oraindik gehiegi ustiatu gabe dago
Hizkuntza	Keinuka moldatzen gara. Thai baino ez da entzuten	Ekonomikoki aberatsak diren hainbat herrialdetako hizkuntza entzuten dira, baina ingelese da nagusi

hurbildu ziren eta poltsa bat lapurtuta ihes egin zuten. Atzetik korrika joan ginen eta zuhaitz baten atzean ezkutatu ziren. Ezin genuen sinetsi zuhaitz horien atzean zegoena, ehunka zabor poltsa eta era guztietako zarama. Izan ere, Zaramalaysian gaude. Malaysiarrei mendebaldekoek kontsumoaren dinamika irakatsi diegu, baina ez bizimodu horretatik sortutako zaramarekin zer egin.

Saltzen saltzen... txinatar txiki baten bizimodua

Bi egun jarraian egoera berdintsua. Atzo, punta-puntako informatika gaiak saltzen diren hiriko denda gunerik garrantzitsuenan, txinatar gaztea ordenagailu bat hindu zahar bati saltzen saiatu zen. Ez genuen ezer ulertzen baina itxura guztien arabera agurea kalkulagailu baten bila joana zen eta gazteak behin eta berriz ezetz, gaur egun ordenagailua behar dela, dena errazago eta hobeto egiten dela. Agureak zenbakiz beteriko eskuz idatzitako orriak erakusten zizkion gazteari, kontaketa batzuk egiteko kalkulagailuarekin nahiko dela esan nahian. Gazteak ikasitako estrategia guztiak erabiltzen zituén, baina erosle zaila zen aurrean zuena. Gaztea, kalitate txarreko traje sasidotorea jantzirik. Agureak denboraren poderioz zaharkituriko alkandora, kolorerik gabeko neurri handiegiko zapatak betetzeko bi galtzerdi pare zeramatzan... ezinezko negozioa.

Gaur, interes gutxiko etapa egin ondoren, hoteleko nagusia ni baino azkarrago ibili da tautuan. Gela arrunta guztiak beteta omen ziren eta deskontu berezia egingo zidan "executive suite" bat hartzen banion. Bi euroko aldea zen eta gela hartu dugu. Geroago konturatu gara gelako izenaren zergatiak. Komuneko bonba ez dabil, txingurriek gela honetan dute kuarter nagusia, ur berorik ez, entxufeak kableak agearian ditu, eta okerreana, gela txinatarren abesti kakofonikoak behin eta berriz errepikatzen dituen karaoke baten gainean dago. Imajinatzen dugu gela honetatik ateratako bezero gehienek nahia hoteleko jabea exekututzea izango dela, eta hortik datorkio izena.

Eguneko iruzurra jasan berri nuela, sarreratik gelara bizikleta igotzeko pasa naiz. Une horretan etengabe hitz egiten zuen neska gazte txinatar baten ahotsa entzun dut. Ez nuen piperrik ulertzen, baina liluratuta geratu naiz neskaren hitz egiteko abiadura eta jarioarekin. Ez nekien zertan ari zen baina berari begira txundituta geratu naiz. Bera ere, sorbalda gainean nuen tramankulu luzea ikusirik aho zabalik geratu da, eta une txiki batez isiltasuna sortu da. Bizikleta luze bat baino ez zela konturatu denean berriro ere bere hitzaldiari ekin dio, sarreran ziren guztien asper-

Sustraiek inguratutako Budaren burua, Ayutthayan.

gura handituz. Bizikleta lurrian jarri dut gertatzen ari zena ulertu ahal izateko. Berehala konturatu naiz saltzaile bat zela, gure herriko entziklopedia saltzaileen antzekoa. Honek plastikozko pieza karratu bat saltzen zuen, leihoetan jartzeko dela baino ez dut ulertu, baina gelako entzuleen

interes eza ikusirik oso erabilgarria ez da izango.

Ni nintzen gelan aditzen nion bakarra eta saltzaileak nigana zuzendu du diskurtsoa. Askotan esan didate txinatar aurpegia dudala, baina inoiz ez dut pentsatu hainbesterako denik. Bat-batean egoeraren surrealismoa ikusita sarrerako guztiak barrezka hasi dira. *Terima kasih* (eskerrik asko) batekin agurtu dut saltzailea eta gelara alde egin dut. Oraindik ez dut asmatu zer den saltzen zuena, baina gogor samarra iruditu zait saldu ezinean dabiltzan saltzaile gazte hauen bizitza.

Angkor

Kanbodia osoko erakargarritasunik handiena Angkor-eko tenpluetan dago. Khmer errege batzuk goratzeko IX-XIII. mendeen artean eraikitako ehun pagoda inguru dira. Garai batean administrazio eta erlijio arloetan gune garrantzitsuak izandakoaren aztarna sakratuak dira. Hiria-zen zatirik handiena XV. mendean utzi zuten eta oihanak jan du. Gaur egun oraindik garbiketa lanetan naturaren aurkako borroka bizirik da.

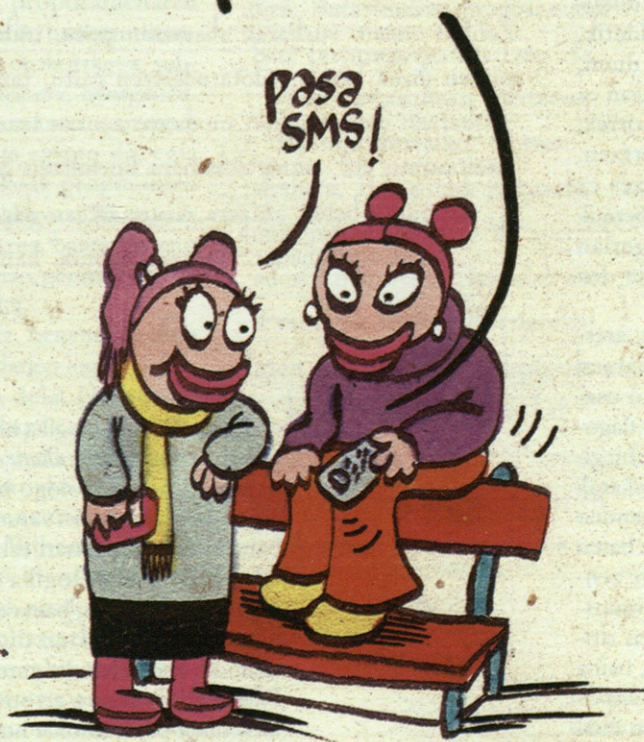
Tenpluetako edertasunaz gain, toki ezin aproposagoa da bizikletaz ezagutzeko. Dena laua da, naturaz inguratutako tokia da, leku askotan bizikletak alokatu egiten dira eta gainera bertakoek ere bizikleta dute garraibide nagusia. ■

Angkor, bizikletaz ezagutzeko toki magikoa.

Artikuluari, gure ustez erabat gomendagarria den bidaia honetan izandako hainbat gogoeta eta pasadizo kontatu ditugu. Jendearekiko harreman jatorra, jaki goxo eta bitxiak, eguraldi ona, mugetako lasaitasuna, naturaren aberastasuna, erlijio aniztasuna... asko dira egindako bidaia gomendatzeko arrazoiak. Bestalde, bizikletaz gozatzeko beste hainbat osagarri ere baditu: tandem gainean guztiz lauak eta asfalto oneko 2.000 km baino gehiago egin ditugu, eta gehienetan bide bazterrak nahiko zabal eta garbi daude. Antzeko bidaia egin nahi duenari eta informazio bila dabilenari laguntzeko prest gaude, gu ere berdintsu ibili baikin bidaia aurretik. Bestalde, handik ekarritako irudiak, muskak eta testuak erakusteko proiektzioa prestatu dugu. Gurekin harremanetan jartzeko rosamikel@euskalnet.net helbidean aurkituko gaituzue. Bidaia on.

31 ko gauerdian,
estatuburu arrotzek
"BIBA 2005"
erran orduko,
Euskal Herri guztiak
oihukatu behar du:
"ITO HADI HIRE KAKAN PLOST!"
Une historikoa dugu,
ez baita 2015era arte
errepikatuko...

Santiago Leoné
HISTORIALARIA

Logika suplementarioa

Aurten Nafarroan gertatu diren gauzen artean, bi ekarri nahi nituzke oraingo honetan gogora eta, batez ere, haiekin loturiko erantzun pare bat. Hauxe da lehena: Iruñeko Udalak euskal literaturari buruzko erakusketa bat, Pamiela argitaletxeak antolatutakoa, debekatu zuen. Hone-taz galdeturik, Kultur zinegotziak, azalpen gehiagorekin batera, aipatu zuen bazegoela "mila zortziehun eta ez dakit noizko mapa bat...". Ez-dakit-noizko mapa hori Bonaparteren 1863ko mapa zen, baina iduri du gure *Kultur* zinegotziak ez zuela horren berri.

Bigarren gertakariak badu zerikusirik Nafarroako Unibertsitate pribatua argitaratzen hasi den nafar literaturaren historia batekin. Lehen emaitzak kaleratuta, euskal idazleak kontuan hartu ez izana kritikatu zitzaizen egileei, eta hauxe harriturik eskaini zuten erantzun xaloa: historia hau idatzi dutenek ez dakite euskaraz.

Alde batetik, Bonaparteren mapa arrotza egiten zitzaion Iruñeko zinegotziari, Kultur arduradun horren kulturaren ez zegoen dokumentu horretarako tokirik. Bertze aldetik, goi-mailako kultura ordezkatu nahi duen, ordezkatu beharko lukeen erakunde batean ez omen dago euskaraz dakienik, baina horrek, nonbait, ez du eragozpen larrik sortzen. Nafar literaturan euskarazkoa ez sartzea ez baita, antza, akats txiki bat baizik. Ildo beretik doaz, nire ustez, bi jarrerak, biek agerian uzten baitute hainbaten ikuspegitik zein den euskararen tokia Nafarroan.

Nafar kulturaren definizio ofizialean, ares-tian aipaturiko bi erantzunetatik usnatzen ahal den definizioan, euskara soberazko osagai bat da, kabitu ez baina, hala ere, hor dagoena, modu batean edo bertzean beti gehiegikeriarekin loturikoa. Zentzu onean, euskarak aberasten gaitu, irabaztea espero ez genuen dirua bezala, edota edertzen gaitu, tarta baten gainean kokatzen den gingaren moduan; zentzu txarrean, euskarak desitxuratu eta munstrokeriara hurbiltzen gaitu, hirugarren titipunta baten antzera. Gure artean dago, baina ez luke egon behar. Barnean egonik, kanpoko da. Nafarroaren ikuspegi ofizialean euskarazko kulturak zein leku hartzen duen azaltzeko logika suplementario batera jo behar dugu, nahitaez: kultura hori ez baita nafar kul-

MIKEL SAIZ

tura, Nafarroan egiten den euskal kultura baizik.

Hortaz, nafar kulturaz ongi jantziriko nafar hiritarra izateko ez da zertan jakin ezer Bonapartez edota haren mapaz; ondorioz, Nafarroan euskarazko idazleak badira ere, ez dira zertan nafar literaturaren historian sartu. Euskara eta euskararekiko guztia nafar lurraldeetan suertatu diren gehiegizko fenomenoak dira, gure artean daudenak gure artekoak guztiz izan gabe, gure gorputzari itsatsiriko atal arrotza, gure arrazoiari gaineraturiko suplemento zama-duna. Izan ere, nafar oso-osoak izan gaitezke, izaten gara, haiek gabe. Hortik, nafar literaturaren historiaren egileen harridura: nola jakin euskarazko literatura ere kontuan hartu beharrekoa zela? Hortik, zinegotziaren ezjakintasun erakuspen lotsagabea: euskararen historia eta haren dokumentuak ezagutu behar al dira? Behar ez; ahal da, nahi izaten bada eta beti ere *gehigarri* gisa.

« Zentzu onean, euskarak aberasten gaitu, irabaztea espero ez genuen dirua bezala, edota edertzen gaitu, tarta baten gainean kokatzen den gingaren moduan; zentzu txarrean, euskarak desitxuratu eta munstrokeriara hurbiltzen gaitu, hirugarren titipunta baten antzera. Gure artean dago, baina ez luke egon behar. Barnean egonik, kanpoko da »

Deskribaturiko logika hori, bistan da, apurtu behar dugu. "*La cultura en Navarra se hace en castellano*", zioen filologo batek —ez dut izena aipatuko— *Diario de Navarra*n, iritzi-artikulu batean. Askoren lanari esker, esaldi horretan laburbiltzen den logika hasi da eta ari da aspalditik apurtzen, baina egia da, aldi berean, ideia horiek sinesten dituztenek badutela oraindik eragin handia gure eskualde honetan. Beharbada, euskara arrotza izatera kondentzen duen pentsamolde hori ez da inoiz desagertuko. Baina nahikoa izaten ahal da, nik uste, haren defendatzaileen planeta gero eta txikiago, gero eta bakartiago izan dadin. ■

Julen Zabalza

EHUKO IRAKASLEA

Logika politikoa eta bere arriskuak: Anoetako proposamena

Batasunak bere proposamena Anoetan aurkeztu baino lehenago ere, hasiak ziren hainbat alderdi eta eragile euren iritzia plazaratzen, artean proposamena zertan zetzan jakin gabe. Bitartean, zurrumurru mediatikoak ere abian zeuden, helburu argi batekin: muga oso altu ipintzea, ondoren ezker abertzaleak gutxienekoa ere betetzen ez zuelako ideia irudikatzeke.

Anoeta bete zen, Batasunak proposamena plazaratu zuen, eta kontrako iritziek jarraitu zuten. Baina, halako batean, iritzi kualifikatu batzuek zerbait interesgarri ikusi omen zuten —PSE-EEren aldetikoa, deigarriena—, eta kontrako jarreraren zeudenak, nabarmenkiro, zerbait positiboa ekar lezakeen izpiren bat ere ikusten hasi ziren. Egun apur batzuetan kontrako eta aldeko iritzia batu ziren. Eta, ondoren, gidaira itzulita, alde negatiboak nabarmendu dira berriro. Ez, ordea, proposamenaren puntuetan oinarriturik, hasieran bezala, baizik eta zerbait orokorragoa, subjektiboagoa eta, batez ere, neurgaitzagoa den Batasunaren jarreraren oinarriturik. Bitxia egiten da, egia esan, alderdi politikoak proposamen baten atzean omen dagoen *zintzotasun* maila neurtzen ibiltzea, baina Batasunaren kasuan, agerian geratu bide da bere zintzotasun falta.

Nire ustez, berriz, benetan agerian geratu da alderdiei daren logika politikoa, gaia edozein dela. Helburua, horrela, beti da kokapen egokia bilatzea, eta bestearena ahalik eta txartoen uztea. Aljeriako elkarriketak fase erabakigarrian zeudenean, adibidez, EAJk bultzaturik, Bilbon deitu zen ETaren kontrako manifestaldiak zuzenean Aljerian ez zeuden eragileekin ere kontatu behar zela adierazi nahi zuen, bide batez ezker abertzaleari legitimitatea eta protagonismoa kendu nahi zitzaiola. Eta kasu honetan ere antzera jokatu da: garrantzitsua da Batasunaren proposamenaren balio potentziala gutxitzea, ezker abertzaleak ez dezan etekinik atera hortik.

INIGO AZKONA

Baina logika politiko horrek berdin balio du denentzat, eta ETak ere erabili du, ipinitako bonben bidez. Proposamena Batasunak egin duenez, ETak ez du zuzenean hitz egin, eta intoxikazioaren barruan denetako iruzkinak ikusteko aukera egon da: Anoetako proposamena su-etena aldarrikatzeko markoa zen; operatibitate ahalmenik ez duen erakunde baten amaiera islatzen zuen; ildo desberdina daudela, eta abar. Horrela esan ahal bada, beraz, bonbak argigarriak izan dira, Batasunaren proposamena bere testuinguruan jartzen eta bere osotasunean ulertzen lagundu dutelako. Horren arabera, Batasunak plazaratu duen proposamena ez da aurretik adostu den ezer. Espainiak eta Frantziak Euskal Herriarekin duten gatazka politiko historikoa konpontzeko metodo bat eskaintzen du, aitzitik. Prozesu bat eskaintzen du, baina denek ekarpena onartzen duena.

Aipatzen ari garen logika politikoa, oster, arriskuak ere baditu. Arriskua da kritika eta era guztietako oztopoen metaketak ekimena itotzea, eta ezer lortu baino lehenago, ekimena hondatzea. Etorkizunerako kokapen egokia bilatzen gabiltzala, aldaketarik ez da gertatzen, eta lehengoan gertatzen da dena. Hala gertatu zen Aljerreko elkarriketetan, manifestaldia lagun; hala Lizarra-Garazi proiektuan, kale borroka aitzakia hartuta; eta hala izan liteke orain, gaitzespena dela-eta.

Ondorioa beti izan da porrota, baina botere mailaren bat dutenentzat ez omen da hain lazarria, orainaldiko etekina ziurtatzen baitie. Alde edo kontra egon, *zintzotasuna* gora-behera, beharrezkoa da Anoetako proposamena urrunera begiratu nahi duen proiektua dela azpimarratzea. Haatik, urrunera barik, Gasteizko parlamentura begira daude askoren begiak. Logika politiko legitimoak ez dezala berriro denontzat onuragarri izango litzatekeen gatazka politikoaren konponbidea hondatu. ■

«
ETaren bonbak argigarriak izan dira, Batasunaren proposamena bere testuinguruan jartzen eta bere osotasunean ulertzen lagundu dutelako. Horren arabera, Batasunak plazaratu duen proposamena ez da aurretik adostu den ezer. Espainiak eta Frantziak Euskal Herriarekin duten gatazka politiko historikoa konpontzeko metodo bat eskaintzen du, aitzitik. Prozesu bat eskaintzen du, baina denek ekarpena onartzen duena
»

Hasier Etxebarria

IDAZLEA

Telmo zaharra, Farias bat erretzen

ELMO ZAHARRA.

T

Donostiako San Telmo Museoa mihian dabilkigu egunotan, izan ere gutxitan ikusi baita hainbesteko desastrerik gurean. Donostia den Paris txiki honen

Alde Zaharraren hasieran kokatua, etxetzar dotore bezain maitea da San Telmo Museoa. Hiriburukoentzat haxe izango da, seguru asko, museoarik museoena. Ni bezalako probintziano batentzat ere, San Telmo izan da beti museoaren arketipoa umetatik. Enblematikoa esaten omen zaio horrelako leku bati. Nolanahi den, hogeit urte edo gehiago daroa San Telmok noraezean.

Gaur bertan San Telmon bisitan sartzen bazara, desolazioak harrapatuko zaitu azaletik hasi eta hezurretaraino, bakar-bakarrik ibiliko baitzara hango harri ederren artean eta sarrerako bizpahiru zaindariaik baizik ez dituzu ikusiko bisitaldian. Nolabait, bake santu familiarreko bat haustera iritsi zarela irudituko zaizu orduan, behar ez zenuen tokira etorria zarela eta pena emango dizu artatu zaituztenen solasaldia etetearen erantzule bakar zeu izateak.

Ondo pentsatuta, umiliagarria da museoak daukan aurrekontuaren %70a pertsonalaren soldatetan joaten dela jakitea, inork ez baitizu han erakutsiko biderik ez eta ere emango argirik. Non arraio ezkututzen dira halako leku bati dagozkion zerbitzuak?

Ibiliko zara harat-honat, leku zoragarri eta paregabeen, kulunkatuko zaituzte Sert pintore zaharraren oihaltzarrek, eta irtengo zara zer ikusi

ELI GOROSTEGI

duzun edo zer ikus daitekeen jakin ere egin gabe, hainbestekoa baita deskalabroa.

Museoaren jabetza, Donostiako Udalarena eta Madrilgo Ministerio de Culturarena da. Eta hor hasten dira arazoak, edo, nahia-go bada, hor segitzen.

Duela hiru urte edo, Odon Elorza jauna buru zela, akordio batera iritsi zen Udala, Aldundia eta Jaurilaritzarekin: San Telmo aparkaturik geratuko zen beste proiektu *estrategiko* bati bidea zabaltzeko, Tabacalera, alegia, huraxe izango baita modernitatea eta etorkizuna behingoz Gipuzkoako hiriburuan eta Euskal Herrian ezarriko dituen.

Hala ba, San Telmoren jabetza eta kudeaketa Udalaren esku den honetan, Elorza jaunak patata politiko pozoituaren antzera darabil: udalak nahi duena egin behar da San Telmon, eta Diputazioko *gaizkileak* dira lagundu nahi ez dutenak. Ez da zozoa Elorza jauna, donostiarrentzat denik eta alkate onena dela

erakusteko orduan eta, bide batez, to ostikoa jeltzaleei. Artista da Elorza hiriarentzat proiektu erraldoiak proposatzeko tenorean: egundoko handitzea eman nahi dio San Telmori, oraingo 5.700 metro karratuak 8.300 bihurtuz. Azaleraren %43a, ia erdia bikoiztuz, alegia, 16,7 milioi euroko aurrekontua. Zertarako, ordea?

Seguru asko berdin dio horrek, kontuak ez baitirudi museistikoa. Gehiago dago hemen propagandatik eta itxuratik, edukitik baino. Azken finean, nor arraio joaten da hemen seriozki museoetara?

Etorri da, baina, Diputazioaren erantzuna. Xehetasunetan sartu gabe esateko, duela hiru urteko akordioa gogorarazi diote Elorzari eta euren asmoa adierazi: Gipuzkoako museo-sarean sartu eta San Telmo euren esku uztea eskatzen dute, proiekturako dirurik nahi baldin bada.

Txakurra eta katua bezala dabilzan honetan, Gipuzkoako Batzar Nagusi salomonikoek, batzorde batean konpon daitezela agindu diete bi aldeei. Jajai.

Eta esango duzu, irakurle, okerrago ibiltzerik ez dagoela. Ba, bai, okerrago ere ibil daiteke, ezen eta zorigaiztokoa bada erakun-

Euskaraz oraindik izenik ez duen
Tabacalera horretarako proiektua,
lainotsua baino, ilunpekoa dela esan
daiteke. Inork ez daki egiazki zer
gertatuko den eta orain, urtebetean
nazioarteko aditu baten soldata
ordaindu eta gero, jakintsu talde bati
eman diote proiektua definitzeko
ahalmena

deak elkarren artean ostikoka ikustea, gauzak
ez dira poxin bat ere konpontzen ados jar-
tzen direnean ere.

FARIAS BAT ERRETZEN

Euskaraz oraindik izenik ez duen Tabacalera
horretarako proiektua, lainotsua baino, ilun-
pekoa dela esan daiteke. Inork ez daki egiazki
zer gertatuko den eta orain, urtebetean *nazio-
arteko aditu* baten soldata ordaindu eta gero,
jakintsu talde bati eman diote proiektua defini-
tzeko ahalmena. Soilik dakigu, artea, teknolo-
gia eta etorkizuneko ikusentzunezkoentzat
izanen dela etxetzarra. Estrategikoa, beraz,
Euskadigintzan. Eta bertan egongo direla
Filmategia eta Ordoñez-Falcón argazki fun-
dazioa. Ederki. Oso ederki.

Donostia, Gipuzkoa eta Euskal Herria
etorkizunerako uhinetan txanpatzeko asmo
hori, aparta da, benetan, baina txori txiki
batek gaizki esan ez badit, bi erakusketa
daude oraintxe bertan proposatuta Tabaca-
lerak bere ateak *serioski* zabaltzen baina lehen
muntatzeko. Bata da Gipuzkoako emakume
langilearen historiari buruzkoa eta bestea
Gaur artegintza taldeari eskainitakoa. Biak
ala biak, beste edozein lekutan egiteko
modukoak eta Tabacalerari, hasi aurretik,
zaharkituaren itxura emateko modukoak.
Eskizofrenikoa dirudi, gauza berritzaileak
eta etorkizunekoak egin nahi eta kudeatzai-
leek hain irudimen kaskarra eta halako
ausardia gabezia ikaragarria erakustea. Iker-
tzekoa litzateke zergatik antzeko arduradu-
nak suertatzen zaizkion beti gure kulturgin-
tza zoritxarrekoari. Seguru asko, kudeatzen
dutenek, kultura etekin ekonomiko eta elek-
torala izan daitekeenean bakarrik maitatzen
dakitelako. ■

TXANDAN
Amatino

Gatazka

ETak bereak egin eta beste gehienek indarkeria gaitzes-
ten dutenean, Batasunak erantzun ohi du gaitzesteak ez
duela ezer konpontzen eta ordua dela funtsezko arazo-
ari heltzeko, betiko gaitzespenetan geratu barik. Batasu-
nak arrazoi du, gaitzespenek ez dute ezertarako balio.
Baina, orduan, gaitzespenek ez baldin badute ezertarako balio, zer-
gatik Batasunak gaitzesten ditu bere aurkakotzat jotzen dituen jokabi-
deak?

Batasuna zer esan jakin barik gelditzen denean, gatazka aipatu ohi
du korapilo guztien argigarritzat. Batasunak arrazoi du, hilketak,
lehergailuak, iraultza-zerga, mehatxuak eta gainerako indarkeria-
motak gatazkaren ondorio baino ez dira. Baina horiek guztiak gataz-
karen ondorio baldin badira, ez ote dira gatazkaren ondorio ere pre-
soak, dispertsioa, Lege Antiterrorista, alderdien lege kanporatzeak
eta beste egoera batean gertatuko ez liratekeen zenbait jokamolde?

Unibertsoa borobila omen. Hala behar du izan, politikarik ezak
borroka armatua eragin bazuen ere, borroka armatuak erakarri baitu
azkenean politikarik eza. Noizbait giza-eskubiderik eza izan baldin
bazen gatazkaren aitzakia, gatazka bera da gaur egun giza-eskubi-
deen hausturaren aitzakia. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Hobera

Egin dugu. Berrogei urte badira, neronek hala nahita,
manifa batera joan nintzela. Bergaran zen. Aberri Eguna.
Ez nekien oso ongi nora nindoan, ez nuen lekua ezagu-
tzen. Nekien apurra, auzoan ikusitako ni baino zaharra-
goen ezkutuko ibileretatik ikasia nuen, Frantziatik omen
ekarritako giltzako batzuk eskutik eskura zirkulatu
zutenak, ikurrina agertzen zuten burdinazko piezak. Amari futbol
partida gurela esan eta Vascongado Amara auzoko tren geltokira
hurbiltzen izan nituen lehen lanak, grisek inguratuta baitzeukaten.
Ezagutzen nuen auzoko bati —giltzakoak saltzen ibilitako bati—
jarraila gauza izan nintzen Bergararaino iristeko. Dardarizo batean
eman nuen eguna, amak partidaren ondoren jateko paratu ogitarte-
koari fundamentuzko horzkadarik eman ezinik. Itzulia ere, hala-
moduzkoa. Auzokoak, nire estualdiak eraginda lagundu ninduen
hitzerdika zuzenduz. Arratsean, irabazitako partidarik gaitzenetakoa
bezalako poza eta harrotasuna nuen nirekin. Orain bi aste, Baionan,
emaztea, semea, alaba eta biloba nituen inguruan. Ez dardarizorik,
ez ogitartekorik, ez trenik. Bagenekien zertara gindoazen, iragan
urtetan asko entrenatu dugun kirola dugu *manifa*. Garai batean Paz-
koko prozesiotara bezain lasai eta arduratsu abiatzen gara orain
manifestara. Ondoren ez dut nire baitan sumatzen orduko poza eta
harrotasuna. Ohiturak garaitu nau. ■

Lemoiz, Leitzaran...

Joan den mendearen bigarren erdian Euskal Herrian azpiegitura erraldioen eragina nabaritzen hasi ginen. Paisaien aldaketak garbi ikus daitezke orduko argazkiak oraingo egoerarekin alderatuz. Errepideak, aintzirak, ubideak, merkatal eremuak, kaiak dira, besteak beste, esandakoaren adibide. Azpiegitura erraldio horiek egiteko erabilitako teknikak eta teknologiak asko aldatu dira urte hauetan eta gainera orain egiten diren azpiegiturak eta orain hamar urte egiten zirenek antzekotasun gutxi dute alderdi guztien ikuspegitik begiraturaz.

Azpiegitura erraldoiekin batera gizakiaren kezka hazi da; kezka lurraren orografia eta atmosferaren aldaketa azkarrak eragin ditzakeen ondorioei buruzkoa eta kezka giza harremanen aldaketen ingurukoa. Lemoizko asmo nuklearren inguruan gertatutakoa, gertatzen ari ziren aldaketa bortitzen aurkako lehen errebel-dia-zeinu erraldoia izan zen euskal gizartearen partetik. Lemoizen ez zen zentralik ezarri, baina paradoxikoa baldin bada ere, egun dugun elektrizitatearen zati handi bat zentral nuklearretatik dator "globalizazioaren" eraginez.

Lemoizkoa ez bezala Leitzarango autobidea egin zen, egin beharreko txikizioak asumitu baitzituen euskal gizarteak eta orduko herri mugimenduak eta administrazio publikoak ituna sinatzeko gai izan ziren.

Lemoiz eta Leitzaran aipatu baditut euskal errebel-diaren ikur gisa, beste errebel-dia gune asko izan dira Euskal Herrian, mendiko pisten, ibaien kutsaduren, hainbat lantegiren ixurien, eta abarren inguruan. "Garapena" rekiko euskal gizartea gizarte sentibera da, beraz, zaila izango da azpiegitura erraldio bat ezartzea aurretik ez badira gizarteko eragile gehienen ideiak sintonian jartzen. Badira une honetan gizarte eragileen arteko sintonia ez duten hainbat azpiegitura erraldio; Itoiz, abiadura handiko trena, errauskailuak, Pasaiaiko kaia eta Zornotzako zentrala dira esandakoaren adibide.

Enpresetan ere, etenik gabe gertatzen dira eztabaidak proiektu berrien inguruan. Batzuk ausartagoak dira, besteak aldaketen aurrean zuhurtasuna adierazten dute, badira berrikuntzen artean beti beldur direnak; egoera hauetan hartzen diren erabakiak oso desberdinak dira, baina gero eta gehiago kontuan

ALBERTO ELOSEGI

hartzen dira giza taldearen eboluzio bateratua ahalbidetzen dituen erabakiak.

Euskal gizarteak aldaketa erraldioen aurrean duen sentiberatasuna administrazio publikoan ere nabaritzen da, gero eta erabaki gehiago hartzen baitira ingurumena zaintzeko ildoan edota "garapen jasangarriaren" inguruan adibidez. Pentsatu nahi dut aipatu erabaki hauek euskal gizartearekin sintonian eta ez uneko estrategia politikoei buruz hartzen direla, hala ere, azken urte hauetan, egin nahi diren azpiegitura erraldioen inguruan ikusi ditudan hainbat jarrerak harritu nau. Lemoiz eraiki nahi zeneko argudioak etorri zaizkit burura; teknikoki ez dago arris-kurik, laborategietako frogek garbi adierazten dute sistemek akatsik ez dutela, euskal gizarteak atzean geratzeko arriskua du, eta abar, maiz entzun ditut azken aldi honetan. Teknikoki orain hogeita bost urte baino hobeto gaude eta laborategietan gauzak ziurtasun handiagoz adieraz daitezke, baina euskal gizartearentzat hori kezka bat baino ez da, kezka nagusiek orain hogeita bost urtekoek segitzen dute izaten, hau da, ez al gara ari aldaketa larriegiak eragiten Lurrean eta gizartean?

Teknikoki orain hogeita bost urte baino hobeto gaude eta laborategietan gauzak ziurtasun handiagoz adieraz daitezke, baina euskal gizartearentzat hori kezka bat baino ez da, kezka nagusiek orain hogeita bost urtekoek segitzen dute izaten, hau da, ez al gara ari aldaketa larriegiak eragiten

Lurrean eta gizartean?

Zientzia eta teknika ezin ditugu erabili gizakiari dagozkion erabakiak ordezkatzeko, erabaki horiek osatzeko baizik. Gainera ez dugu ahaztu behar aurrerapen zientifikoan azpian beti dagoela ziurgabetasunaren printzipioa, hau da, "lortutako teknologia honek ezagunak diren egoera hauetarako balio du". Gizartea egoera horiek baino zerbait konplexuagoa da eta konplexutasun horri aurre egiteko bide bakarra, malgutasuna, negoziazioa eta solidaritatea dira. ■

Literatura
Castillo Suarezekin
poesiaz
mintzatu gara

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*
❑ *Sukaldean*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Ihesi*
❑ *Makina bat kontu*

Komikia
Winston
Arizmendiren
etorrera

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Zumaiar bat Broadwayen

Joxe Azarola 1906
1956

Karidadeko Bentak, atera berri duen *Amore amore* diskoari azken puntua jartzeko, Joxe Azarola pianistaren pieza bat berreskuratu du, *Aurreskua*. Lehen diskoan egin zuten Azarolaren aurkezpena, *Jo zak berriz*, Joxe kantan. Izenburuak iradokitzen du pertsonaiaren eitea. Joxe Azarola (Zumaia 1906-Mexiko 1956) ez zen Rick-enean egon, baina Euskal Herritik hasi eta Amerikaraino ibili zen piano jole haren antzeko klubetan; ez zen *Casablancan* atera, baina bai beste film batzuetan. Musika arinean maisu, inprobisatzaile aparta, showmana, bohemioa... euskal musikaren historian katebegi galdua.

Katebegi galdua euskal musika arinean

AZAROLAREN BIOGRAFIA ez dago inon idatzita. Areago, haren figura lausoturik zegoen, bizirik, soilik, ezagutu zuten batzuen oroimenean eta paper solte batzuetan. Horietako bat iritsi zitzaion eskuetara Inazio Tolosa musikari zumaiaerrari Zumaiako kultur etxeko bidez: *Vida Vasca* urtekariak 1944an argitaratutako artikulu baten fotokopia zen. Ramón Salanova kazetari aragoiarrak Joxe Azarolaren soslaia egiten zuen bertan; argazkietako batzuetan Azarola ageri zen showman gisa,

ELIXABETE GARMENDIA
Argazkiak: Dani Blanco

esaterako, aulkitik airean salto eginez pianoa jotzen zuen bitartean. Herrian galdezka hasi eta arrastoren bat edo beste topatu zuen: Azarolaren jaiotza agiria udaletxean, eta Jon Altziarren lekukotasuna, honen aita, Julian Altziabar, izan baitzen Azarolak Zumaiaren zeuzkan etxeen administratzailea. Nahikoa Jon Maiak printzak hartu eta kanta sortzeko. "Oso istorio iradokitzailea zen: musikari handi bat, pianoarekin aitzindari... entzun besterik ez dago *Aurrekua* nola jotzen duen swing erara. Nik

imaginatzen nuen Broadwayen adibidez, Xavier Cugat en eta inguruan, eta Samekin parekatu dut: *Jo zak, herriak, Joxe*.

Auñamendi entziklopediak argazki eta guzti aurkezten du Azarola, baina datu apur batzuk besterik ez: Luis Urteagarekin –San Bizenteko organista– eta Pagola maisuarekin ikasi zuela pianoa Donostian; Madrilgo Kontserbatorioan karrera amaierako sari nagusia irabazi zuela 17 urterekin... Salanovak dioenez, sari horrekin konbentzitu zen Peperen aita semeak pianoan zeukala etorkizuna eta ez, berak nahi zuen bezala, banketxean kontulari gisa. Eta horrela, diru kontuak utzi eta

lehenengo lana Tolosako Gorriti zineman izan zuen, pelikula mutuak pianoz laguntzen.

Organoa eta soinu txikia

Laster zabalduko zen Azarolaren sona. Donostiako Euskal Billera elkartearen bere argazki bat dago, Usandizaga eta Sorozabalenarekin buruz buru, hauei bezala omenaldia egin zitzaizolako gerra aurretik. Gazte ageri da Azarola argazkian, baina ordurako sobera ezagutzen zuen Euskal Billerako pianoa.

Aita Gabirikoa zuen Azarolak, eta harako joera handia hartu zuen gaztetatik. Opor zeukanean, hara joaten zen denboraldiak pasatzera. Gabirikoa Txoko etxean, Pilar eta Maritxu Txintxurretak, Pepe Azarolak bidalitako argazkiei begira, astindu dituzte oroitza-penak. Lehenengoa: "Ikaragarritako juergista zen". Eta gero, erretratoa orekatze aldera edo: "Oso elizkoia zen, oso. Hona etortzen zenean elizara joan eta organoa jotzen zuen".

Azarolaren Piano Loco izenburuko diskoaren azala (Pepe Arzelusi esker lortu duguna).

Pepe Arzelusek, artean mutikoa bera, behin baino gehiagotan txanda hartu edo eman zion Azarolari Gabirikoa elizako organoan. "Jotzen zuen... errejistro guztiak atera-eta...". Arzelusi, Tolosako Santa Mariako Kaperaren organista gaur egun, ez zaio batere kamustu Azarolarekiko mirespena. Elizan organoa astintzen bezala gogoratzen du ostatuan soinu txikia hartu eta kalejirak jotzen, ezer ez eta festa eginez. Madrildik partitura bat bidali zion dedikatuta; piezeta-bat, *Campanas azaroladas* izeneko fox-trota eta bestea estilo andaluziarrekkoa. Eta eman, eskura eman zion Azarolak Arzelusi mutikoa-ri pianistaren curriculum-a ondoen jasotzen duen argitalpena.

Lau eskuko magoa

Agenda moduko bat da, alde batetik 1944ko egutegia dakarrena, eta horrekin tartekatuta, gaur egun artistaren booka deituko litzaio-keena. Aurkezpen gisa, ezarri izan zizkioten kalifikatiboak: El mago del ritmo, El pianista eléctrico, El pianista relámpago, El pianista cuatro-manos... Mugaz bi aldeetako antzoki eta *Salon de Theetan* ibilia zen ordurako: Baiona eta Miarrizten bezala, Bilbo eta Donostian, edo Madril,artzelona, Valentzia, Zaragoza, Palma (Mallorca), Paris, Bordele eta Toursen. Irratien zerrendan, dozenardi bat, Unión Radio Madridetik hasi eta Radio Bilbao eta San Sebastiánerraino. Diskoak, Barzelonako Odeon etxean eta Parisen. Eta bukatzeko, zinean izandako parte hartzea:

Vida Vascako artikuluan Azarola showman gisa ageri da. Argazkian, piano aurrean salto eginez.

Dantza loturako Aureskua

Inazio Tolosa eta Jon Maia txundituta geratu ziren Azarolaren *Aureskuarekin*. "Aureskua horrela jotzea urte haietan..."

Izan ere, *Acuarela Española* eta *Piano Loco* diskoe-tan, lehenengoan *Música vasca bailable* izenburupean, eta bigarrenean berriz *Selecciones clásicas bailables*, jotzen du Azarolak pot-pourri bat, euskal doinu ezagunekin osatua, hasieran *Aureskua* dela. Maiestaterik batere galdu gabe, dantza loturako pieza izugarri doto-rea bihurtzen da *Aureskua* Azarolaren bertsioan. Eta iradokitzen du, nolabait, nahiz eta "printzipio modura" bizi, herrimina.

Gainerantzean, fox-trotak, bluesak, musika espainola, pieza klasikoak... iturri hain ezberdinetako piezak jotzen ditu Azarolak eta guztiei ematen die bere ukitua: azkarra

eta erritmo bizikoa alde batetik, baina baita koloretsua eta adierazkorra ere. Miguel Alegrek -diskoetan José Alegre- laguntzen dio beti, oso modu finean, bateriaren isipiak erabiliz batez ere.

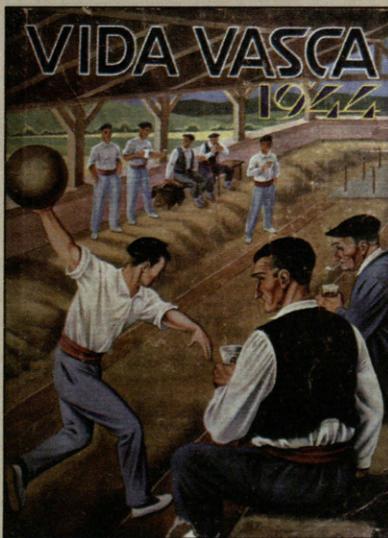
Pieza batzuetan, batez ere *Piano Loco* diskoko *Chineando* eta *Bolero* izenekoetan, pelikula mutuei laguntzen zien musika oroitarazten du. Bestalde, disko honetan bertan dago *Campanas azaroladas*, berak konposatutako pieza. Dena den, konposatu baino gehiago bertsioak egin ohi zituen, itxura guztien arabera. Eta horretarako, askotan, herri musika erabiltzen zuen; Madrilen Andre Madalen, Zaragozan Tolosako inauterietako doinuak... eta Euskal Billeran berriz, Donostiako danborradakoak jotzen zituen, elkarte horretako historia jasotzen duen liburuan azaltzen denez.

Iquinok zuzendutako *Un enredo de familia* eta *Turbante blanco* pelikuletan, eta, izenbururik zehaztu gabe, Parisko Excelsior Burdeos produktorako zenbait filmetan. Horixe 1944a bitarteko ibilbide profesionala.

Agenda horretan bertan ageri da Azarolaren helbidea: Zaragozako Hotel Vasconia, San Blas kalean. Gabiriko bi ahizpa, Baztarrikatarrak, ziren hotel horretako jabeak, eta etxean bezala sentitzen bide zen bertan.

Hantxe, Zaragozan, aldatu zitzaion ezkonbidaiaeren norabidea Ormaiztegiko Kaxilde Arzelusi. Azarolaren lagun mina zuen senar hartu berria, Joxe Migel Irizar. Joan dira ezkonberriak Bartzelonarako bidean Zaragozara, eta azaldu zaie hotelean, sorpresa emanez, pianista. Bartzelonara jo ordez, Madrilerako bidea hartu zuten hirurek, Azarolak han film batean jo behar zuelako. 1946ko martxoan zen hori, beraz, hirugarren film batean ere parte hartu zuen Azarolak Madrilen.

"Behin -gogoratzen du Kaxildek- eraman

Vida Vasca
urtekariko 1944ko
ale honetan
argitaratu zen
Azarolaren inguruko
artikulua.

gintuen Club Anglo-Americanora. Lehen han aktuatzen ibilia zen eta egin zioten sekulako ongietorria... Berak, pianoan jarri eta Andre Madalen jo zien; haiek ez zekiten fandangoa dantzatzen, baina korroa egin eta han ibili ziren".

Bonba hotsa, pianoz

Kaxildek moto handi baten gainean deskribatzen du Azarola, senarra "lapurtu" eta bi lagunak kostaldera-eta egunpasa joaten ziren garaietan. Eta moto hori azaltzen da gerra hasi zenean ere. Pilar Txintxurretak dio Peppek motoa Gabiriko eliza ondoan jarri eta zarata izugarria aterazten ziola Española menditik Ormaiztegira sartzeko ahaleginetan zebiltzan erreke-teak amorrarazteko. Ormaiztegi eta

Gabiri artean zihoala erreketek motoaren gordailua tiroz zulatu ote zioten ere kontatzen da.

Gerrako ibilien hariari Jon Altzibar zumaia-rrak ematen dio segida. "Beste asko bezala, hura ere -Azarola- gorriekin joan omen zen

literaturaren sarean

www.armiarma.com

Literaturaren zubitegia • Basque Poetry • Literatur aldizkarien gordailua
Kritiken hemeroteka • Euskal lokuzioak • Zaldi Ero idazleekin
Bertso eta olerkien hemeroteka • Literatur Emailuak

Bilbora. Han, berak zekiena egiten zuen: pianoa jo. Eta tekladuko nota altuenekin egiten omen zuen bonbek erortzean ateratzen duten ziztua: fiiiii... Eta gero nota baxuenak ipurdiarekin joz, brom-brom-brom, bonba lehertzen deneko hotsa". Halako batean preso hartu zuten frankistek eta Burgosko San Pedro de Cardenara eraman zuten.

Lagun karlista batek, Berrobiko organista zen Angel Aldanondo tolosarrak egin zituen burubideak Azarola aska zezaten, baina, baldintza bat jarri zioten: Espainiatik alde egitea. Horretan, Parisera jo zuen, eta han bizpahiru urte egingo omen zituen, besteak beste, Radio Parisen pianista gisa jardunez. Antxon Longaron tolosarrak kontatzen du aurrekoa, misterio apur batez, gerra garaiko gorabeherekin sarritan gertatzen den bezala. Longaronek geroxeago ezagutu zuen Azarola, 1941ean, Zaragozan, eta goian aipaturiko Angel Aldanondoren bitartez. "Zaragoza, orduan, kapital garrantzitsua zen, eta kabaret asko zegoen bertan, animadora eta guzti. Giro horretan, bazeukan lana Azarolak". Longaronek Tolosako Inauterietako piezak, *Galtzaundi*, *Isabelita* eta konpainia fox estilora jotzen entzun zioneko dauka gogoan. "Gizon hark zeukan erritmoaren zentzuarengatik, beltza behar zuen izan", ebasten du tolosarrak. Agian horregatik ez zuen inolako zalan-tzarik izan Azarolak Amerikara salto egiteko. Hemen "oso ikusia" zegoela esaten omen zuen, eta halako batean, hartu zuen Mexikoko bidea.

Txapela oroigarri

1949ko azaroaren 12an Mexiko hiritik idatzi zion Pepe Arzelusen amari, esanez "izugarritzko arrakasta" ari zirela izaten. Pluralean mintzatzen zen, izan ere, lehen-dik lankide zuen Miguel Alegre bateria jole aragoiarrarekin joan zen hara. Lau disko grabatu zituztela ere kontatzen du Azarolak gutun horretan, suerte pixka batekin diru dextente emango ziotenak, eta kexatzeko motibo-

"Ikaragarritako juergista" omen zen Azarola. Umorea behintzat ez zitzaion falta, goiko irudian ikus daitekeenez.

rik ez zutela, "printzipe modura" bizi zirela-eta. Hemengo lagunei bidalitako gutun eta argazki dedikatuen bidez jarrai daiteke apur bat Azarolak Amerikan egindako ibilbidea. Estatu Batuetan ibili zen, Dallasen adibidez 1951an. Bera hil eta gero argitaratutako gutxienez hiru disko New Yorken ateratakoak direnez, Toreador etxeak hain zuzen ere, pentsa daiteke bertan grabatuak izango zirela.

Azarolak ez zuen familiarik utzi. Seniderik ere ez, eta hantxe, Mexikon galdu zen bere arrastoa. Mexiko DFko Sanatorio Españolen bisitatu zuen Jon Altibarren arreba mojak. Azken orduan pasiotarrek lagundu bide zioten; haiekin adiskidetasun handia zuen lehendik, Gabiriko konbentutik. Kontatzen da, hil baino lehen, aitortza egin eta bizikide izan zuen emakume mexikarrarekin ezkontarazi zutela pasiotarrek. Azarola hil eta ez zeru ez lur geratu zenean, emakume hark pianistaren txapela eraman omen zuen berekin oroigarri bakartzat. ■

zuzenean
BENITO LERTXUNDI
abenduak 23
BILBO
Kafe Antzokia
22:00etan
 kafe antzokia eta errotxindarra
 12€ txartel eta 15€ (lekuak)
 zenbat garatzen dugunak
 8€ txartel eta 15€ (lekuak)

zenbat gara elkartea

BI-96.0-FM
 Bilbo Rikio irratia

Castillo Suarez

«Irakurlearengan zerbait deserosoa sorrarazi nahi dut»

Castillo Suarez (Altsasu, 1976). Euskal Filologian lizentziaduna. Nafarroako Sakanako Mankomunitateko euskara teknikaria. *SPAM poemak* (Elkar) liburuaren kariatara solastatu gara idazlearekin.

MIKEL ASURMENDI

Argazkia: Dani Blanco

EUSKAL IDAZLEEN ELKARTEAREN webgunetik hartu dugu Castillo Suarez poetaren biografia: "Castillo ikasle pisu batean bizi zen Gasteizen eta pisu-kide batek poesia idazten zuen. Hasieran, poemak zuzendu egiten zizkion hizkuntza aldetik. Pisu-kideak ikaragarri gozatzen zuen idazten eta horrek harritu egin zuen. Geroago, apustua egin zuten: poemak idaztea aise egin zitekeen zerbait zela eta lehia-keta berera aurkeztuko ziren biak. Castilok irabazi zuen. Handik pare bat urtera, *Mugarri estaliak*-en aurkezpenera —bere aurreneko liburua— gonbidatu zuen eta hantxe egon zen, berari begira".

Azaliezaguzu zure buruaren aurkezpen hori. Xehetasun txiki bat da. Funtsean, aditzera eman nahi dut oso modu arraroan hasi nintzela idazten, ez nuela poesia alorra gehiegi ezagutzen eta lagun baten bidez hasi nintzela idazten.

Mugarri Estaliak-etik *SPAM poemak*-era zer aldatu da zure poesian?

Estiloz berdintsuak dira, ez dago alde handirik. Agian, adieraziak gehiago landu ditut. Baina ildo eta ezaugarri nagusiak ez dira hain desberdinak.

Nondik nora egin zenuen *SPAM poemak* liburua?

Mugarri estaliak 2000ko bukaeran argitaratu zen, eta *SPAM poemak* harrez gero idatzitako poemak dira. Ez dira denak, azken hiruzpalau

urtetan idatzitakotik aukeratu ditut. Poema denak ez baitira plazaratzekoak.

Zer dela eta *SPAM poemak* izenburua?

SPAM poemak deitu nituen Internet bidez zabaltzen nituelako. Beti pentsatu izan dut, idazten duguna besteari edo gure lagunei helarazi behar diegula. Nahiz eta ez argitaratu, testu horiek zabaldu behar direla.

Zein jende motarengana bidali zenituen poemak?

Era guztietako jende hartu zituzten poemak. Pertsona horietako batzuei ez nien alde aurretiko abisu eman ere. Asko ezustean harrapatu zuten poemek.

Iban Zalduak idatzi du liburuaren hitzaurrea. Ez da poetaz fidatzen den laguna. Zer egin duzu poetez fio ez den literaturazale horren arreta bereganatzeko?

Egia esan liburua prestatu nuenean, betiko poesia ez egiteko asmoa nuen, antipoesia egiteko nahia nolabait. Horregatik pentsatu nuen Ibanengan. Berak sarritan antipoeta dela dio, poetak ez garela fidatzekoak, batzutan poetak gorrotatzen dituela eta guzti, esan du. Liburua horregatik eman nion berari. Hala ere, artean, hitzaurrea egitea eskatu nionean —ez genekien poema liburua izango zenik ere— gustuko ez bazuen ez zidala hitzaurrea idatziko esan zidan. Beraz, serio eta zintzo hartu zuen egitekoa.

Liburuaren sarrerako aipuan, Anne Carson-en poema hau paratu duzu: "Gezurra esaten zuen gezurrik behar ez zenean. Gezurra esaten zuen komei ez zenean ere. Gezurra esaten zuen bazekienean besteek bazekitela gezurretan ari zela. Gezurra esaten zuen gezurra esateak bihotzak erdibitzen zituenen". Zure poesiaren adierazgarri ote?

Ez nuke irakurleak poemak gezurrezkoak diren inpresioarekin geratzerik nahi. Besterik gabe, egunean zehar gezur asko esaten dugula adierazi nahi izan dut. Zentzu horretan, ez zait iruditzen poema liburuetan bizitza arruntean

Poesiaren funtzioa

"Idazten dugun guztiok eragin nahi izateko harrotasun puntua agertzen dugu. Ez dut uste hori poesiaren gaitza denik, zeregin orokorra da poetengan, batzuetan zeregin aitortua da eta beste batzuetan ez. Nik aitortu egiten dut".

baino gezur gutxiago edo gehiago denik. Poesia errealitatearen isla da, sarritan bizi gara gezur-reen.

Liburua bost ataletan antolatu duzu. Lehenak *Hasmentakoa* du izena: "Olerki usaina. Damu usaina" dio. Damu usaina ote dute poemek?

Asmoa, iritzia, sentimendu —edo dena delakoren bat— behin idatzita, damua desagertzen da. Haren arrastoa bakarrik geratzen da, aztarna, finean.

Arrotzen erretratuei begira nago, dio bigarrenak. Erraza al da arrotzei poemak lapurtzea?

Harremanetatik edota nire inguruko jendearen-gandik jasotzen edo "lapurtzen" ditut poemak. Poemak idazten ditugunok gure inguruan behatzen dugulako idazten dugula adierazi nahi dut, poemek horri egiten diote erreferentzia.

Aldizkari atzeratuak atalean herria duzu hizpide. Gurea eraikitzen ari den herria da, erabat definitua ez dagoen herria da gurea, eta alderdi

Poesiaren balio terapeutikoa

"Ez dut sinesten literaturaren balio terapeutikoan, ez dut uste lasaiago edo hobeki egoteko idatzi behar denik. Idatzi behar dugu gustuko dugulako, alde horretatik poesia ez dut aspirina bezala hartzen".

mingarrienak edo desatseginenak agertzen dira atal horretako poema zenbaitetan. Ez da nire asmoa ekarpen edo proposamen politikorik egitea, baina sorreran dagoen herri honen alderdi hori aipatzen dut.

Inurriak irentsi da beste atal bat.

Atal horrek liburuaren estiloari egiten dio erreferentzia. Poema deserosoak egin nahi izan ditut betidanik, irakurlearengan zerbait deseroso sorrarazi. Harrotasun puntua bada nahi hori. Funtsean deseroso izate horrek estiloari egiten dio erreferentzia.

Irakurlea aztoratzen saiatzen zara nolabait. Poesiaren funtzioa al da hori?

Ez dakit hori poesiaren funtzioa den, baina, idazten dugun guztiok eragin nahi izateko harrotasun puntu hori agertzen dugu. Ez dut uste hori poesiaren gaitza denik, zeregin orokorra da poetengan, batzuetan zeregin aitortua da eta beste batzuetan ez. Nik aitortu egiten dut. Poesia sorkuntza denez, bizitzaren segida da, eta bizitzak aztoramen puntua dauka. Sortzen dugun guztia bizitzaren jarraipena da finean.

Irakurlea aztoratzeko, aztoratuta bizi behar al da? Beno ni lasaitasunez ez naiz bizi, aztoratuta bizitzea nahiko berezkoa da nigan.

Poemak aztoramendu horren ondorio izan al daitezke?

Ez dut sinesten literaturaren balio terapeutikoan, ez dut uste lasaiago edo hobeki egoteko idatzi behar denik. Idatzi behar dugu gustuko dugulako, alde horretatik poesia ez dut aspirina bezala hartzen.

Poetak fidagarriak ote zarete?

Ni ez naiz fidagarria, ni ez nintzateke ausartuko poeta fidagarriak garelako esaten.

Poemetan norengana zuzendu zara bereziki, emakumeengana edo gizonengana?

Gehienetan gizonezkoengana, unean uneko inguruaren arabera, baina ez da pertsona zehatza hala ere, ez dut uste.

Zure poesia ipuin txikitat jotzea ondo al deritzozu?

Bai. Baina ez dira ipuinak ere, istorio txikiak dira.

"Emadazu itxaropenerako arrazoi bat bederen. Nik bat badaukat, eta ez nuke nahi zurea desberdin izatea", diozu poema batean. Arrazoi desberdina izanda ere, berdin idatziko ote zenioke?

Bai, bai, arrazoi desberdinak direla jakinda ere idatziko nioke. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Aukeran

dantza konpainiak
Carlos Saura espainiar zuzendaria errotatzen ari den *Iberia*

film musikalean parte hartu du. Albenizen *Iberian* oinarritutako filman, besteak beste, Sara Baras eta Antonio Canales aritu dira dantzan.

POK taldeak *Euskararen zazpi bekatu nagusiak*, Korrika-AEK beka eskuratutako lana, estreinatuko du urtarilaren bigarren hamabostaldian. Bekaren accesit saria eskuratutako *Ezequiel* antzezlan, berriz, otsailaren hasieran emango du Antzerkiola Imaginarioak eta Sagarroik.

Concetta Probanza pintoreak *Neguaeren eskuetan* izeneko erakusketa zabaldu du azken margolanekin, Zarauzko Bidea galerian. Urtarrilaren 9a arte bisitatu ahal izango da.

Jean Mixel Bedaxagar kantariak Agosti Xaho saria jaso berri du Atharratzen, euskal kulturari egindako ekarpenagatik. Bilboko Agosti Xaho eta Zuberoako Xohardia elkartearen eskuetatik jaso du.

Andoni Salamerok *Zu. Ni. Bi.* *Bidean...* poemategia plazaratu du. Bere gain hartu du izadia ardatz duen liburuaren edizioa eta Apatx argitalatzearekin kaleratu.

Pablo Malo zuzendari berriaren sarirako, Unax Ugalde banaketa aktore sarirako, eta *Supertramps* eta *Los balunis en la aventura del fin del mundo*, animazio filmaren sarirako izendatu ditu Espainiako Zinema Akademiak urtarilaren 30ean banatuko diren Goya sarietarako. Euskal herritar gehiago ere bada nominatuta.

Joseba Olalde ARGIAko kolaboratzailea lehen argazki liburua kaleratzear zela zendu zen udan. Arabako Errioxako argazkiekin osatutako *Zikloa* liburua kaleratu du orain Arabera kultur elkarteak.

J. H. / ARGAZKI PRESS

Kantu zaletasunak iraun dezan

KANTU ZALE izan da gure herria, baina lagun afarien osteko kantu saioek behera egin dute azken urteetan. Zaletasunari eutsi nahiz erreperitorioa zabaldu nahi duenari lagungarri izango zaio oraintsu berrargitaratu den *Boga-boga* kantu bilduma. 1959. urtean eman zuen argitara lehenengoz kantu sorta hori Donostiako Apaiztegiak. Partiturak eta kantuen letrak biltzen zituen liburuaren atontze lanak Anton Garro eta Andoni Basterretxea apaiz euskaltzaleek egin zituzten, hainbat lagunekin batera. Arrakasta handia izan zuen eta argitaraldi bat baino gehiago izan zuen. Liburuak agortuta zegoen eta orain Elkarrek eta Donostiako Apaiztegiak berrargitaratu dute. Liburuaz gain, argitalpeneko laurogeita hiru kantuetatik hogeita bi —aurkitzeko zailen diren grabazioak— biltzen dituen CDa kaleratu dute. Esaterako, *Antoni eta Anton*, *Andre Madalen* eta *Boga-boga* ageri dira diskoan.

Ilustrazioen magia Artiumen

MAGIC PENCIL izenburuko erakusketa zabaldu du Gasteizko Artium museoak Britainia Handiko haur eta gazte literaturako ilustratzaileen lana ezagutarazteko. Britainia Handian ilustrazioak tradizio handia du eta erakusketan paratu dituzten 60tik gora lanetan esparru honetako azken joerak ikus daitezke. Litografia eta grabatuez gain, marrazki bizi-dunak ikusteko bideo pantaila bat ipini dute eta ilustrazio tailerra ere martxan izango da urtarilean, Iñaki Martiarena *Martin* marrazkilariaren ardurapean. Erakusketa otsailaren 6a arte izango da zabalik.

Ate bat diseinatzaile gazteentzat

ANDE, Euskadiko Diseinatzaile Berri eta Gazteen Elkarte, aurkeztu dute berriki Bilbon Isabel Muela eta Lucia Marzok. Sortu eta berehala, hil honen 15ean diseinatzaile gazteen lanak erakusteko pasarela antolatu zuen elkarteak Barakaldon. Pasarelaaz gain, elkarteak diseinatzaile berriei aholkularitza zerbitzua eskaini nahi die eta Bilbon gune bat sortu nahi dute gazteen sormen lanak erakutsi eta merkaturatzeko. Gure mugetatik kanpoko feriatan ere bertakoen lana zabaltzeko ahalegina egingo du elkarte berriak.

Maria Bayo Berrian: «Ezin da ahaztu operak, bere inguruan, arte eszeniko guztiak biltzen dituela. Antzerkia dago, musika dago, koreografia eta dantza ere bai. Inguruan arte gehien duen artea da. Horrek esan nahi du hor zerbait gertatzen dela».

Juanma Bajo Ulloak hitzok izkiriari zituen Nabarran: «Hedapen handiko kultura eta solasaldiaren kulturaren, independentzia ezinezkoa, independentzia egilearen heriotza bihurtzen baita».

Espido Freirek honakoa esan zuen Aldaketa Hamasein:

«Prestakuntza jasotzeko tokirik ez daukagun artista bakarrak gara idazleok. Horrexegatik gustatzen zait gabezia horri erantzun eta literatur tailerrak antolatzea. Nire ustez, eleberririk idazteak baino gehiago asetzen nau horrek».

Markos Juaristi Akelarre taldeko kideak zera adierazi zion Garari: «Plaza taldeak bata bestearen ondoren desagertzen joango dira aurki. (...) Hemendik gutxira plazan talde bat eduki nahi izanez gero, Estatu espainolera begira hasi beharko dugu, hango taldeak ekarri eta auskalo zer joko duten».

Zine aretoak ixten eta irekitzen

Zinema areto piloa zabaldu da azken urteetan gurean, gehienak merkataritza zentroetan. Gehiegi dagoen eskarirako. Gehienetan zinema komertziala eskaintzen dute soilik. Bestelako eskaintza emango balute ere, eskariak gora egingo lukeenik ezin esan. Zabaldu ziren bezalaxe, itxi dira urte gutxitara batzuk. Horren adibide dira aurtien itxi diren Garberako (Donostia) zine aretoak. Baina hiriguneetako zinemá areto batzuk ere itxi dira (Donostiako Astoria) edota ixtear dira (Bilboko Ideales). Bilbon Renoir zine aretoak zabaldu berri dituzte, zinema europar eta latinoamerikarra eskaintzeko asmoz. Eskertzekoa da, Ipar Amerikako zinema komertziala errege den honetan. Ikusi beharko eutsi ahal izango dion. Denek ere zailtasunak baitituzte ikusleriari nola eutsi asmatzen.

Milaka liburu aurki on-line Googlen. Lau unibertsitate ospetsutako –Michigan, Stanfrod, Harvard eta Oxford– eta New Yorkeko Liburutegi Publikoko milaka liburu publiko digitalizatzeako aukera emango dion akordioa sinatu berri du Google bilatzaileak (www.google.com). Hala, liburuak eskaneatu ostean, erabil-tzaile guztien eskura jarriko ditu Googlek sarean. Harvard unibertsitateko 40.000 liburu digitalizatuko ditu eta proiektua arrakastatsu gertatzen bada, bertako liburu gehiago eskaneatuko dira. Michigan unibertsitateko zazpi milioi liburuki digitalizatuko du Googlek sei urteko epean. Oxfordeko unibertsitateari dago-kionez, XIX. mendeko liburuak pasako dira formatu digitalera. New Yorkeko Liburutegi Publikoak copyrightik ez duten hainbat liburuki eskainiko dizkio.

DURANGOKO AZOKAKO ZOZKETAREN EMAITZAK

Hauek izan dira nekazal etxeetako egonaldiak irabazi dituzten harpidedunak:

Jesus Ondarra	Iruñea
Eider Marramendi	Zarautz
Idoia Zapirain	Gasteiz
Efren Areskurrinaga	Gernika
Pilare Baraiazarra	Bilbo

Mila esker parte hartu duzuen guztioi eta ZORIONAK irabazleei.

informazioa, analisisa eta entretenimendua
www.argia.com • 943 37 15 45 • harpide@argia.com

ARGIA

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Parisko txolarrea

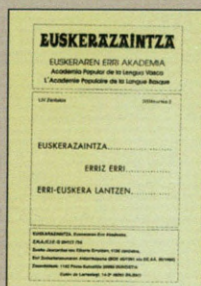
Xabier Lizardi

ELKAR
22 orrialde + CD
18 euro

Lizardik 1930ean idatzitakoa

Koldo Izagirreren koordinaziopean eginak izan dira Paper Hotsak argitaletxeak aurkeztzen dizkigun *Parisko txolarrea* liburua eta CDa. Xabier Lizardi 1930ean argitaratu zuen lana dute oinarri. Bere burua hain lotu eta arlote ikusi zuen olerkariak Paris erraldoian, gizon baino gehiago nahia-go izan baitzuen txolarrearen gisako txori txiki mokomotza bilakatu. Jendea bizi den inguruak maite ditu txolarreak, izan ere, eta bost axola zaizkio hari gizon zoroek Bourse-n edo beste edonon sortzen dituzten iskanbilak, gosea asetzeko zerbait lortzen badu behintzat. *Parisko txolarrea* komiki

formatoan plazaratu dute, eta bertan agertzen diren irudiak Juanba Berasategik eginak dira. CD-ROMa gartzaz, berriz, Josu Landa arduratu da. ■

Euskerazaintza

Batzuen artean

EUSKERAZAINTZA
70 orrialde
borondatea

Euskeraren Erri Akademiak plazaratutako azken alea

Euskeraren Erri Akademiak kaleratzen duen *Euskerazaintza* aldizkariaren azkenengo zenbakian hiru gai jorratu dituzte nagusiki. Batetik, Luis Nuñezek euskara arkaikoaren gainean egindako azterketa hartu du Olazar'tar Martinek bere *Euskera zarra* lanaren oinarri gisa. Bestetik, VIII. mendeko liburuetan aurkitutako euskal izenak aztertzen maisu dugun Bixente Latiegik, 850 urtean idatzitako lanean aurkitutakoak arretaz gogoan erabili ditu oraingoan, *Aragoi Zarreko erri-izen euskaldunak* lanean. Eta hirugarrenik, *Euskaldunak eta Europaren batasuna* gaia sakondu du Atutxa'tar Paulek, ea zergatik sartu behar garen euskaldunak Europen bezalako galderi erantzuna emanaz. ■

Urbeltzek gure jaiak hizpide

Santiago Yaniz argazkilaria bilbotarraren irudi zoragarriak lagun dituela osatu du Juan Antonio Urbeltzek *Euskal Herria eta festa*. Bertan, gure jai herrikoien gainean eraikiak dauden hainbat mito desegiten saiatu da iruindarra, baina era konstruktiboan, ados ez dagoen guztiarekin behar den denboran eztabaidan aritu eta gero, ea beste zer edo zer hobea osatzea lortzen duten. Juan Antonio Urbeltzek berrogei urte luze daramatza euskal kultura tradizionala aztertzen, eta makina bat liburu argitaratuak ditu Euskal Herriko dantzak, alardeak, musika militarra, zortzikoa eta beste izanik hizpide. Horrez gain, Argia dantza taldeko zuzendaria da 1966tik, eta bertan ere egundoko lana egina du, dantzak, musika tresnak, doinuak, errimoak, trajeak eta abar aztertuz. ■

Euskal Herria eta festa

Juan Antonio Urbeltz, Santiago Yaniz

ELKAR

230 orrialde
45 euro

Euskal Herriaren ale berezia

Ale berezi honetan, gure haurrekin aise egin ditzakegun 50 mendi ibilbide polit eskaintzen dizkigute *Euskal Herria* aldizkariak. *Tximeletak sabelean* izenburua jarri diote, neska-mutikoei Euskal Herrian zehar, beren neurrien arabera -alegia, daukaten adin eta indarren arabera- mendian gora abia daitezen espreski hautatu dituzten ibilbide horien guztien bildumari. Hari jarraiki, berdin joan gintezke tipi-tapa edo zaldiz Larraun jaioz den gune isilera, tren txikian edo urrasez-urrats Larrun mendiko gailurrera, patsada hartuz Irumugarrietara, txirindaz edo oinez Bardeetako eremuan galtzera, Kakoetako ur-jauzian bainutxo bat hartzera, Ulian zehar ibilera eder bat ematera, edota Leitzarar, Agorregi, Urbia, Trebiñu edo Mendixureko edertasunak mirestera. ■

Euskal Herria

Batzuen artean

SUA EDIZIOAK
122 orrialde
6 euro

Ez naiz ilehoria.
Eta zer?

Kirmen Uribe,
Mikel Valverde

ELKAR
32 orrialde
5,65 euro

Zortzi urtetik aurrerako neska-mutilentzat

Sahara aldetik etorritako neskato batek Euskal Herrian adiskidetasuna lortzeko egin behar duen borrokatxoaren berri ematen digu Kirmen Uriberen kontaketa samur honek. Amira da neskatoaren izena, eta ilehoria izan nahiko luke, zineko izarrak eta bere ikasgelako Amaiak bezala. Hori baino gehiago, orde, eskolan daukan bakardadea uxatzea nahiko luke, ikaskideek ez baitiote kasu zipitzik egiten. Eta berak hainbeste maite duen izeba oso urruti dauka orain, itsasoaren beste aldean. Idatziz baino ezin du harekin hitz egin, eta hari gutunak idazten ematen ditu jolas orduak.

Zorionez, izebak berehala erantzuten dio, eta gutun batean bakardade horretatik ateratzeko modua ere azalduko dio. ■

Lizarraldeko emakumeen gida historikoa

Ana Díez de Uré eta Paco Rodaren artean osatutako lan honen izenburu zehatza *Tierra de estrellas. Guía histórica de las mujeres de Tierra Estella* da, eta Lizarraldeko 111 emakumeren biografiak azaltzen ditu. Iraganetik gaur egunerainoko bideari XI. mendean bizitutako oihaltzaile erabat trebe batekin ekiten diote. Emakume hura alarguna zen eta Estrella zuen izena. Harenak bezala bes-teenak, paper zaharretatik atera daitezkeen datu biografiko guztiak eskaintzen dira liburu interresgarrian. ■

Tierra de estrellas
Ana Díez de Uré, Paco Roda

ALTAFFAYLLA

378 or./ 25 euro

HARKAITZ CANO

“Literatura polita da izan zitekeenaz idazteko”

Nola sortu zen zure azken lan hau?

Ezustean, beste liburu batzuk ez bezala. Liburua sortu zen Parisen nengoela, 2002. urtean eta beste gauza batzuk idazteko asmoa nuenean. Izan daiteke, garai hartan Erresistentzia garaiko nobela eta liburu asko zeudelako Parisen, eta beharbada horrek bere eragina izan zuen. Aldi berean Charles Chaplinen *El Gran dictador* berrestreinatzen zen, eta nik uste dut bi horiek izan zirela txispa sortu zutenak liburua idazten hasteko. Eta Hitler berpiztearena?

Literatura polita da bertsoiak egiteko, izan ziren gauzak edo izan zitezkeenak idazteko. Musikan ere, askotan hobeak izaten dira bertsoiak kantu originalak baino. Eta hemen ere halako bertso bat dago, izan zitezkeenaren bertsoia.

Berriro New York-en gertatzen da narrazioa...

Bai. Jada pentsatzen nuen idatzi nituela New Yorken idatzi beharreko guztiak, baina Parisera joan, eta azkenean Manhattaneko moilan bukatu dut. Ez dakit zergatik... Pertsonaiak, berriz, batzuk benetakoak dira: Hitler, Charles Chaplin... Baina nik ez dut egin hau hainbeste haiekiko interesak bideratuta. Gehiago da alegoria bat... Historia gehiago interesatzen zait pertsonajeak baino. Hitler bezalako pertsonajeak ilunak, bedurgarriak direlako. Gogoratzen *Pinochet y sus tres generales* filma? Pinochet eta horiek, beren seme-alaba eta emaztez inguraturik gauza arruntei buruz hitz egiten zuten dokumental bat zen. Oso gauza etxe-koia, samurra, izango ez balira zirenak, ez? Diktadoreak-eta beldur asko ematen didate.

DANI BLANCO

Mundua aldatuko luketen dortoken istorioa

Elkartasunaren beroa, ankerkeriak bere mende daukan mundu hotz gupidabanean. Horiexek dira *Belarraren ahoa*an aurki daitezkeen bi funtsezko hariak, zinema mutua- ren osagarriekin azalduak. Horretarako, Adolf Hitler berpiztea erabaki du Harkaitz Canok bere azkenengo idazlan honetan, eta bere odolgiro osoan antzeman ahal izango dugu diktadorea. Europa osoa garaitu eta gero, Manhattan hartze- ra doa bere gudarostea- rekin. Baita erraz lortu ere! Pena bakarra du orain, ontziaren sotoan torturaz txikiturik ekarri duen gizonaren ihesa. Izan ere, auskalo nola baina, ospa egitea lortu du *The great dictator* filman berari trufa egitera ausartu zen komedian- teak. Hila ote, batzuek dioten bezala? Nahiago luke Hitlerrek, baina ez da hala gertatu, 1886an

Belarraren ahoa

Harkaitz Cano

ALBERDANIA

101 orrialde

11,50 euro

New Yorkera Askatasu- naren Anderea pusketan zekarren ontzian polizoi iritsitako batek lagundu diolako komedianteari. Meatzetan eta zama- lanetan aritua, erabat konkortuta dago orain aguretxoa, baina horrek ez du bere erabakian atzera egitera eramango. Harkaitz Canok narra- zio eder honetan dioen bezala: *Dortokek mundua aldatuko lukete, utziko bagenie.* ■

egileari galdezka

KOMIKIA

Datozen hamahiru asteotan Winston Arizmendi estatubatuar gazteak bere erroen bila Euskal Herrira egingo duen bidaia eskainiko dizue ARGIAk. Jose Angel Lopetegik komikilariak, umorez eta marrazki bizi eta koloretsuz, Arizmendik parajeotan bizitakoak marraztu ditu.

MAYI TOLOSA

WINSTON ARIZMENDIREN istorioa Amerikako Estatu Batuetan hasiko da. Winston, AEBetako familia klasiko batean bizi da, nahiz eta bera euskal txapela jantzita ibiltzen den horietakoa izan. Aita, euskaldunen semea izanik ere, aberri bakartzat Amerikako Estatu Batuak ditu eta Bushen jarraitzaile sutsua da, *american way of life*aren eredu paregabea. Winstonek ama Irlandakoa du eta arreba ere haiekin bizi da, burua txoriz betea duen neskato amerikar tipikoa. Bizilagunak Espainiakoa dira eta haiekin ere izango dute hainbat ika-mika.

Istorioaren protagonistak Eusko Jaurlaritzaren beka bat jasoko du eta horri esker etorriko da Euskal Herrira, aiton-amonen herria ezagutzera. Aitak ezin du ulertu, semeak nola nahi izan dezakeen Euskal Herria bezalako toki batera bidaia egitea. Arrebari interesgarria iruditzen zaio anaiak Afrikako iparraldean ezagutzea eta amak ere ongi ikusten du semeak atzerrian denboraldi bat egitea.

Bilbon lur hartuko du Arizmendik eta ezuste itzela izango du; izan ere, berak Euskal Herria inguru bukolikotzat zuen, artzainak eta mendi artean ziren herriak baino ez zituen imajinatzen. Guggenheim museoa ikusteak harritu egingo du mutikoa. Handik Nafarroara joango da noski, bere familieren berri izan asmoz eta handik Euskal Herriko txoko askotara egingo du bisita.

Winston Arizmendi

euskaldun-amerikarra sustraien bila dator

Walter Garmendiaren oinorde

"Istoria, orain 17 urte, Carlos Varela eta biok, ARGIA argitaratu genuen berbera da. Istoria gaurkotu eta marrazkiak ere pixka bat moldatuko ditut, baina orduko Walter Garmendiarenak eta honek antz handia izango dute", dio Jose Angel Lopetegik komikiaren egileak. Gai hau diasporan bizi diren euskaldunen errealitatea islatu asmoz aukeratu zutela kontatu digu Lopetegik.

Nola amaituko dira Arizmendiren abenturak Eusko-landen? Egileak ere ez daki zehatz-mehatz istorioaren amaiera nolakoa izango den, baina Winston behintzat Amerikako Estatu Batuetara itzuliko dela argitu digu. Haren ordeztu nor etorriko den, ordea? Hortxe misterioa, amaiera arte argituko ez diguna. ■

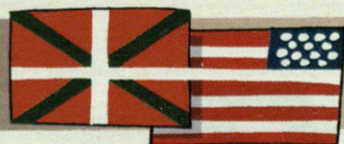
Jose Angel Lopetegik

16 urte zituela hasi zen *Ipurbeltzen* komikiak argitaratzen eta oraindik ere horretan dihardu. Geroago, Juanma Berasategirekin hasi zen lanean eta *Kalabaza Tripontzia* film luzean parte hartu zuen. Telebistarako egin diren marrazki bizidunen hainbat saiotarako ere egin ditu marrazkiak; Lazkao Txiki edo Txirritarenak, kasu.

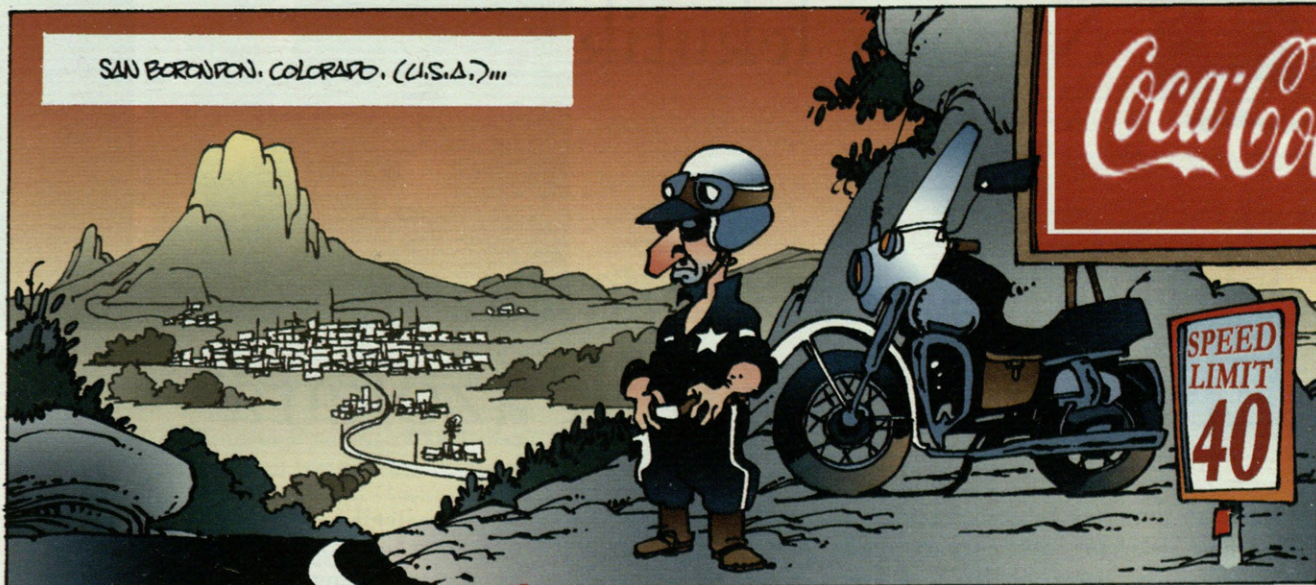
Goya saria jaso zuen *Karramarro Uharte*a filmaren storyboard-a eta diseinua ere berak eginak dira. Orain Asterix eta Obelixen gisako album bat egiten ari da. *Pirata* du izenburua eta pirata den 8 urteko mutiko baten bizipenak kontatzen ditu.

Lopetegik komikiak eta marrazki bizidunak krisian direla uste du, ez dela nahikoa argitaratzen, ezta irakurtzen ere: "Euskal Herrian *Ipurbeltz* baino ez dugu eta Espainian ere ez dago gehiegi, *El Jueves* eta besteren bat, baina hori ez da nahikoa".

WINSTON ARIZMENDI JR.

SAN BORONPON, COLORADO, (U.S.A.)...

WINSTON,
MY DEAR !!!

BANDA,
MAMA!

LORE

Nagoen lekutik

JOSU IZTUETA

Hurbileko geografia. Euskara baserritik azokara

NORMALA ZEN gure belaunaldikoen aurrekoak herri txikietatik handiagoetara jaitea, baserritik kalera joatea, mendiko urak erre-kastora eta handik ibaira egiten duen bezalaxe. Aita Berastegikoa eta ama Larraulgoa izanda, erdibideko Tolosan etorri ginen anaia-arrebok mundura eta haurtzaroa inguruan eman genuen. Asteburuero eta uda partean baserrira joaten ginenez, kalean "kaxero" deitzen zidaten eta baserrikoentzat "kalekumea" nintzen.

"Outdoor" hizkuntza. Baserri giroan "Euskeaz"

Artzain Eskolako praktikak direla eta Berastegiko lehengusu artzain batengana joan naiz. Aitona zenak, duela 70 urte, auzolanean altxatutako hainbat harrizko horma ia egunero bisitatzen ditut eta horrekin batera irudimena bi belaunaldi atzera bidaltzen dut.

Berastegi, Nafarroa-Gipuzkoako muga herria da. Hemengo egonaldia hizkuntza baten aberastasuna nola galtzen den konturatzeko baliagarri zait. Hiruzpalau adibide azaltzen saiatuko naiz:

– Toponimia edo leku izenak: Baserriko bizitzan, artzaintzan, basogintzan edo herriko beste edozein lanetan tresna bakoitzak duen antzeko garrantzia dute tokien izenek. Ardi galdu bat azkenekoz non ikusi duten edo hai-zeak botatako zuhaitz adar batek bidea non moztu duen esateko, leku izenak jakitea ezinbestekoa da. Milaka ziren aspaldian, ehunka dira oraindik erabiltzen direnak eta baliteke etorkizunean dozenaka gutxi batzuk besterik behar ez izatea. "Zelaiaundikosorotxikia", "Sorregitakobaratzazpia", "Lizarragakozubiondoa", "Kapaintxokoetxeaurrea" edo "Bidearaunbilangetatelletxeburua". Soro, malda, labore-lurra, zelai, belardi edo dena delakoa izan zitezkeen eta gaur beste gauza bat dira, erabilera aldatu bada behintzat.

– Berastegiko herriak arreta pizten du Gipuzkoako orografian, besteak beste honako arrazoiengatik: Lautadatxo batean kokatutako herriak oso gutxi dira, udaletxea eta eliza ez daude gune berean eta hilerria (betiko kanposantua) ez dago muino batean... Ipuliño eta Sanlorentzo mendiak nabarmen azaltzen dira ipar aldera, izotzalde eta eguzkialde bialarak zeintzuk diren ere begi-bistakoa da baina bitxia da Berastegi eta Gaztelu herrien arteko mugan dagoen mendiari berastegiarrek Arramendi deitzea eta gazteluarrek Arburu. Bi herri hauek eta Orexa elkartzen diren lekuari Irumugarrieta deitzen diote –Euskal Herrian noski, beste toki asko dago izen berberarekin–.

– Lurrean egiten den kanal antzeko zulo luze eta hestuari "lubaki" esaten zaio eta "labaki" berri, belarrak, otadiak, sasiak eta sustraiak erreta prestatzen den lur-eremuari.

– Satorrak eta saguak harrapatzeko ez da "tranpa" jartzen, "zepoa" baizik eta "tranpa" irekitzea belazeko atea zabaltzea ulertu behar da. "Tranga" bordako atea ondo ixteko jartzen dugun trabeskako egurra da. Egurra aizkoraz txikitzeko erabiltzen den pieza bakarrek enbor zatia "trangadera" deitzen diogu eta aizkora bera askotan "tranpaduran" gordetzen dugu. Zuhaitz enborrak mugitzeko batzutan "pirika" (buelbaka) eramaten ditugu eta beste-tan "gizon eginda" (zutik jarrita).

Betiko galdu daitezkeen hizkera, esamolde, atsoitiz, leku izen edo pasadizo bat entzuten dudanean, gure ahozkotasanaren galera sumatzen dut. Asko jasota geratuko dela jakiteak ez du arintzen kontsolamendua, nire ustez nabarmen pobretzen ari da euskara.

"Indoor" hizkuntza. Azoka barruan euskaraz

Ordubete pasatxoko bidea dago Berastegitik Durangora. Bi bider joan etorria egin dut Konstituzio zubi luzean: goiz erdian lasai lasai

"Berastegiko egonaldia hizkuntza baten aberastasuna nola galtzen den konturatzeko baliagarri zait. (...) 'Tranga' bordako atea ondo ixteko jartzen dugun trabeskako egurra da. Egurra aizkoraz txikitzeo erabiltzen den pieza bakarreko enbor zatiari 'trangadera' deitzen diogu eta aizkora bera askotan 'tranpaduran' gordetzen dugu".

errepidean, begiak paisaia eta belarriak irati uhinetan zintzilik ditudala noa bolantea. Segura Irratia entzunez joan naiz Oria bailaratik barrena, Euskadi Irratia sintonizatu dut Deskarga mendatean gora, Arrate Irratia berriz Kanpazar aldean harrapatu dut eta Bizkaia Irratia Elorriotik aurrera. Euskarazko beste emisorarik hartzeko astirik ez dut izan, kotxea aparkatu eta oinez bost minutuan Landako azokan nintzen. Esatarien ahoskera desberdinekin eta musikaz gozatu ederra hartu dut. Urteroko zita uste baino lehenago ailegatzten da norbera iritsi ezinik dabilenean: behingoz lanak aldeztu aurretik amaituta lasai antzera nenbilen. Han bildutako gehienok onartzen ez dugun Konstituzioa (abendua 6) eta askotxok sinesten ez dugun Andre Maria Sortzez Garbia (abendua 8) egunak ederto erabiltzen ditugu zubi luzea egiteko. Kanpora irteteko bost jai egun mundialak eta Durangoko Azokara hurbiltzeko aukera espezialak.

Igande eta astelehenean jendez lepo egon da baina bestetan ez hainbeste. Zirrara berezia sortzen dit hiru kale ezker eskuin liburu eta diskoaz gainezka ikusteak, kilometro erdi bateko eskaparatea dagoela kalkulatzek eta ia bostehun saltzaile lanean ari direla jakiteak. Euskal kulturaren gaitasuna neurtzeko toki aproposa denez, aurtan aukera aprobetxatu nahi nuen pasilloetan erosiz ibiltzeko eta kaiola barrutik saltzaile izateko. Jende asko eta asko familia

giroan hurbiltzen da, haur batzuk lehen kaskealdia sartu bezain agudo harrapatzen dute, "hau nahi dut" esanez, "erosi hori" eskatuz... desesperazio aurpegia nabari da hainbat gurasoengan. Ez da erraza izango neurria hartzea baina adin batetik gorakoei nik 50 euro eman eta "herorrek administra ezak erosketa" esango nieke.

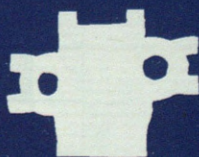
Azokan plastikozko dirua erabili ezin denez, bisitari gehienak sosak amaitu orduko kutxazainaren bila abiatzen ziren. Kanpoaldean kontuz ibili beharra zegoen zorua zapaltzean, txorkatila bihurtzeko moduko erretenak daude eta. Tolosan Paper Ingeniaritza Ikasketak amaitutakoan ez nuen imajinatuko sekula hainbeste paper euskaraz inoiz inprimatuko zenik, milaka kilo paper gure hizkuntzan argitaratuko zenik. Durango eta Zornotza artean dagoen paper fabrikaren kiratsa inoiz baino gozoago usaindu nuen Azokan. Kasualitatez egun batzuk lehenago Plateruenean diapositibak ematen egona nintzen, aste gutxi lehenago irekitako kafe Antzokiko arduradunak pozik, itxaropentsu sentitu nituen hainbeste kostatako ametsa gauzatuta ikusten zutelako. Bejondeiela proiektuan sinesteagatik eta beste mila pertsonaren laguntza jaso izanagatik. Denboraldi honetako azken "Nagoen lekutik" hau ezkor hasi dut ahozko euskarari belarria jarrita baina baikor amaitu nahiko nuke idatzizko materialari begia luzatuta.

Neronek ere ez nuen inoiz pentsatuko hila-beteroko bi orrialde hauek idazteagatik ordainduko zidatenik, hizki bakoitzeko ordaindu didatenarekin, urtean zehar irakurtzeko erositen ditudan aldizkari eta liburuak kostatzen zaizkidanaren erdia jaso dut. Ez da gutxi!

Hilabeteroko zita aldi baterako eten aurretik desiorik onenak zuetariko bakoitzarentzat. Urteko egunik laburrenak aprobetxatu eta gau luzeenak disfrutatu. ■

Josu Iztueta Azkne
Berastegi

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa
gizarte ekintza

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Iparralde- an, ordu	Dardarak	Nafarroako urtegia	Emakume izena	Euskaraz eta kitto!
	Maistra edo maisua	Fruitu mota	Amazonas aldea	Landare mota	
	Garraiari				
	Esana				
Itsas ugaztuna	Txori mota			Haizen horrek	
Zerbait	EH-KO IBAIA			Biloa	
		Estatua			Egona
		Zoro			
Metal distiratsu		Gai itsaskorra			Iodoa
Ez ohiko		Putzu, istil			Gipuzkoa- ko herria
			Neona	Azti ezaguna	
			Aurrizkia	Alkohol edari	
Koxkeroa					
Anaia					
		Bizkaieraz, iratzea		Zangoaren atal	
		Bokala		Bokala	
Otx!		Niri		Janari arrazioa	

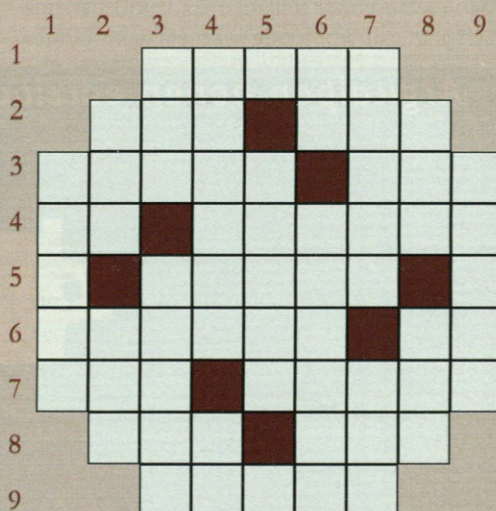
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Emakume izena. 2.- Landare heze. Ozta. 3.- Landetako hiria. Berrogeita hamabi, zenbaki erromatarren arabera. 4.- Errepikatuz, gorotza. Ohitura. 5.- Bokala. Txori mota. Bokala. 6.- Apaizaren jantzia. Atzizkia. 7.- Duda partikula. Bihiak, garauak. 8.- ... egina, total egina. Jardun. 9.- Arabako harana.

GOITIK BEHERA

1.- Agian, menturaz. 2.- Ikas eta Ari. Intsektu mota. 3.- Izaniko. Moztua. 4.- Gordina. Modu atzizkia. 5.- Lehenengo bokala. Hitzez adierazia. Lehengo bokal bera. 6.- Tadeo izenaren kontsonanteak. Euskal Herriko mendialde ezaguna. 7.- Kraka, zikinke-
ria. Modua. 8.- Hiru, zenbaki erromatarren arabera. Putre. 9.- Atomo kargadunak.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA LENDINEZ
ARGAZKIAK: JOSU GARATE

Ugatza mendilerroa, Dima (Bizkaia)

Jentil-bideetan barrena

Bizkaiaren bihotzean, Arratiako bailaran dago Dima, 1.000tik gora biztanle dituen udal txikia. 12:30ak dira, igande giro lasaia dago plazan eta bertan elkartu gara bi mendizale. Eguraldia lagun dugu, giro aparta dago. Enparantza atzean utzi eta mendi-ibilbideari ekin diogu, gogotsu, zalantzarik gabeko urrats sendoak eginez, aspaldiko jentilen bideetan barneratzeko irrikaz.

Dimako Indusi auzoa txikia da oso, baseliza baten inguruan paraturiko bost bat basetxek osatzen dute. Auzunean, Neolitiko garaiko estratuak, azilienseak eta magdalenieneko aztarnategia daude. Bertan, animalien eta gizakien aztarnak ez ezik, txanponak eta hilarriak ere aurkitu izan dituzte. Gaur egun galduta daude denak, baina ustez magdalenieneko garaikoak ziren.

Bizkaiko udalerria da Dima eta Arratia-Nerbioi eskualdean dago. 1.048 dimoztar bizi dira bertan. Indusi ibaiaren ertzean dago, mendiz inguratuta. Arostegieta, Bargondia, Bikarregi, Indusi, Intxaurbizkar, Lamindao, Oba, Olazabal eta Ugarna auzoek osatzen dute. Nekazaritza

(barazkiak), abeltzaintza (esne eta haragi behiak) eta basogintza dira Dimako lanbide nagusiak. Arkeologia aurkikuntzak ere izan dira bertan. Neolito garaiko harrizko aizkora bat aurkitu zuten (25,5 zentimetrokoa) eta gaur egun Euskal Museoan dago ikusgai. Axlor zuloaren babesean,

Baltzolako kobatik gertu eta Jentilzubienaren babesean, *facies musteriense* industria duen aztarnategi bat dago, Joxe Miel Barandiaranek 1932an aurkitutakoa.

Bizkaiko udalerrri hau aberatsa da oso naturaz. Guk Ugatza mendile-

Bargondiako San Lorentzo baseliza

Kare-haitzezko gandor hautsiak osatzen du Bargondiako tontorra. Pinuek eta arteek osaturiko eremu honetan, ekialdean dago San Lorentzo baseliza. Abuztuaren 10ean ospatzen da San Lorentzo eguna. Basoko ermita honetan meza eta erromeria izaten dira egun horretan. Otsailaren 11n, berriz, Lourdes Amabirjina ospatzeko meza izaten da.

Datuak

- Denbora: 3 ordu
- Bidea: mendi-bide lasaia eta errepidea, maldarik ia gabea

Interesguneak

- Dimako udalerria
- Indusi auzoa
- Jentilzubia
- Baltzolako kobak
- Abaroko tunela

Dimako plazatik Indusi auzora

Ezker-eskuin aurkitutako bidexkei muzin eginez joko dugu aurrera. Erromatarren garaiko galtzadaren arrastoak ikusiko ditugu pinu arteko mendi-bidean. Bidegurutze batera iritsiko gara baina guk aurrera joko dugu. Eskuinean bi basetxe geratuko dira, handiak, dotoreak, aspaldiko bizimodu oparoaren erakusgarri.

tu garenetik eta berriro ere errepidera atera gara. Atzean, urrun dakusagu Dima. Ezkerrean, berriz, kare-harrizko mendi tontor garaiak. Bide ertzean antzinako errota zahar baten uhateen aztarnak eta ubidea. Mendia ezkerrean eta mendia eskuinean, haizeak gogor jo ohi du bihurgune honetan. Errepide ertzetik egingo dugu aurrera. Eskuinean harri ilunez egindako baserri handi bat dago, soro

Lino Akesolo
Dimako euskalzalea

Gogoa, Olerti, Jesusen Biotzaren Deia, Yakin, eta abar. Euskalkien arteko itzulpenak egin zituen; baita euskaratik gaztelaniara ere (*Linguae Vasconum Primitiae*, 1966). 1963. urtean Euskaltzain oso izendatu zuten baina uko egin zion. Euskerazaintzaren buru, Eusko Jaurlaritzaren Euskara Batzordeko kide eta *Diccionario Retana de autoridades del euskera* obraren arduraduna izan zen.

Asfaltaturiko bidea hartu eta
malda txiki batean gora eginda

ardi-bide estu batera iritsiko gara. Bidexka estua kare-harrizko haitzen artean barneratuko da, bihurguneak eginez. Bat-batean, zabalgunek batean ikusiko dugu: Jentilzubia, harro baino harroago.

Jentilen zubia

Dimako Indusi auzo inguruan dago Jentilzubia. Arku formako zubi naturala da Jentilzubia, higadurak sortua, antzinako kobaren galeriaren lekuko. Tradizioaren arabera, jentilek erabiltzen zuten alde batetik bestera pasatzeko. Antzina Baltzolako koben sarrera izan zela ere jaso izan da hainbat aztertzailearen liburuetan.

Jentilzubiaren azpitik igarotzean hotzikarak hartuko gaitu, naturaren eta kondairen indarrek bat eginda. Bertatik ikus daiteke gure hurrengo galeakua: Baltzolako harpeak eta Abaroko tunela. 15 bat minutu igaro dira Jentilzubia igaro dugunetik eta Baltzolako kobara iritsiko gara lehenengo.

Bidexka alde batera utzi eta Kobagane mendiaren azpiko harpera sartuko gara. Abaro izango da hurrengo, "Behikobea" (behien koba). Kobazulotik tunelera bost bat minutu daude eta biak zeharka daitezke, edo nahia-go izanez gero eta eguna ilundu

Baltzolako koba

Goi paleolitoko aztarnak aurkitu izan dira bertan. 1850. urtean egin zituzten Baltzolako kobako lehen ikerketa arkeologikoak, Loyzaga eta Delmas ikertzaileek. GEV espeleologia taldeak askoz ere azterketa zehatzagoa egin zuen 1958. urtetik aurrera, eta ikerketa horien ondorio izan zen 13.000 metro galeriako ibilbidea. Mitologian ere sinbologia oparora du Baltzolako kobak, Mari Anbotoko damaren inguruari estu lotutako Sugoi suge arraren bizilekutzat hartu izan baita. Beste azterketa batzuetan, koba honetan Mikelatz jaunkoia bizi zela jaso da, Mariren semea.

badu, bertara ekarri gaituen bidexkatik saihestu ditzakegu.

Harpeetatik baselizara, basoan galduta

Ondoren pinu arteko bide lauan egingo dugu aurrera. Errekaren albo bietara dugu bidea eta hamar minutura buruan Baltzolako auzora iritsiko gara. Basetxe zahar eta berriak ikus ditzakegu bi aldeetan eta asfaltaturiko bidexkan gora San Lorentzo baselizara iritsiko gara.

Elizatik bertatik Inungan muinoa 45 minutura izango dugu, Eskuagatz, berriz, ordubete eta 30 minutura.

1.aukera: Leunganara igo eta Mañarira jaitsi

Txangoa osatzeko, Leungana mendira igo gaitezke San Lorentzo baselizatik bertatik. Ordubete eta 30 minutuko ibilbidean, Basabil (599 metro) mendia inguratu eta mendealdetik Basabil lepora iritsiko gara (569 metro). Mendi-bideak ipar-mende-

baldera egingo du eta Olarreta lepora (635 metro) joko dugu. Ezkerrean Leungana izango dugu eta Aite ermita ondotik behera doan bide batek Mañarira jaitziko gaitu.

2.aukera: Dimara itzuli

Guk, baina, Dimara egingo dugu itzulbidea. Horretarako, San Lorentzo baselizaren atariraino iristen den errepidea hartuko dugu. Asfaltatzko errepide honetan ez dago autoen joan-etorri handirik eta lasai egingo dugu behearainoko bidea. 45 minutu inguru behera. Tartean basetxe eta antzinako jauregi antzeko baserri ikaragarriek emango digute arrêta. Ezker-eskuin lorontzi gorri apainduriko eskailerapeak, piper-gorri mordoekein atonduriko atariak eta lasto-pila handiak ikusi ditugu. Las-ter begitandu zaizkigu berriro ere Dimako etxe zuri txikiak, elizaren inguruan. Sorgindurik egin dugu etxerako bidea, Dimako neguko txorien kantu artean. ■

Hornitu mobila

BBK-ko

kutxazainetan

www.bbik.es

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

TEKNOLOGIA

800 metroko etxe-orratza

MUNDUKO DORRERIK GARAIENA izango dena Arabiar Emirerri Batuak hasiko dira eraikitzen datorren urtarilean. Etxe-orratzak Burj Dubai izango du izena eta Samsung Corporation enpresa hegokorearrak zuzenduko ditu lanak. Kontratua sinatu berri du Emaar promotoreak eta lanek 2008. urtean amaituta beharko dute.

"Munduko garaiena" izateko lehia gogorra da eta oraingoz lehen postuan dago Taiwan-eko 101 dorrea (508 metro). Ondoren, Malaysiako Kuala Lumpur-eko Petronak daude (452 metro). Chicagoko Sears Tower-ek (1974an eraikia) 443 metro ditu eta zerrendan, honen atzetik datoz World Trade Center eta Empire State Building.

Arkitektu taldeak Chicagoko Skidmore,

Dubai, 2008rako amaitu nahi duten dorrerik garaiena.

Owings & Merrill du izena eta beraiek diseinatu zuten Sears dorrea. Dubai dorrearen 160 solairuak hiru zatitan banatuko dira, bizkarre-zurraren inguruan. Beheko solairuek oinarri zabala dute eta igo ahala estutu egiten da masa ere txikiagoa izan dadin. Kanpotik espiralaren antza du. **I**

ZIENTZIA FORENTSEA

Kennedyren heriotza argitu nahian

HIPOTESI UGARI plazaratu da Kennedyren heriotzaz, baina zabalduena konspirazioarena izan da, eta hau baieztatzeko pertsona batek baino gehiagok tiro egin zuela esan izan da.

Kenneth Rahn eta Larry Sturdivan ikerlariek "aktibazio neutroniko" izeneko teknika erabili

Osasuna

JABIER AGIRRE

Kutsadura kimikoa dateke minbiziaren arrazoi nagusia

"**PARISEKO DEIALDIA**" izena eman dioten manifestua sinatu zuten mediku eta zientzialari ospetsu ugari, horien artean hainbat Nobel Sarik.

Manifestu horretan ohartarazten denez, ingurumene-ko kutsadura kimikoa izan daiteke "gaur egun gizateriaren izurri nagusienetakoak diren minbizia, emankortasunik eza eta sortzetiko gaixotasunen antzeko egoeren arrazoi nagusienetakoak". Sinatzaileek Reach programa bultzatu eta aldarrikatu dute, eta programa horrek milaka eta milaka produktu kimiko berrikusi eta aztertu nahi lituzke, ingurumenera aurrenik, eta, elikadura-katera ondoren, pasatzen diren hondakinen jatorrian dauden produktuak, hain zuzen ere. Adituek salatu dutenez, ez dago produktu horien kaltegabetsuna frogatuko duen behar adina frogarik.

Parisen aurkeztutako datuak benetan kezagarriak dira, edozein izutzeko modukoak: Europan bikoteen %15ak arazoak —edo ezintasunak— ditu seme-

alabak edukitzeko. Bestetik, eta Medikuntzak aurrera-pauso ugari egin dituen arren, haurren minbizia % 0,8 hazi omen da azken urteotan. Eta bi zifra negatibo horiek oso lotuak daude, mundu osotik heldutako adituen iritziz, azken hamarkada hauetan hainbeste ugaldutako kutsadurarekin, batez ere gai kimikoen eraginez ingurumenean sortu ohi denarekin. Eta aurreko datu horiek guztiak nahikoak ez badira, gogoratu Nazio Batuen Erakundeak asaldutako endokrinoak eta fetorekin malformazioak eragin ditzaketela 12 substantzia kimiko identifikatu dituela.

Egunero jaten ditugun janari freskoen %42,7k pestizida eta bestelako gai kimikoen hondakinak dauzkate, gure osasunarentzat kaltegarri izan daitezkeenak. Horregatik, garrantzi handikoa da jan aurretik fruta eta berdurak ondo-ondo garbitzea —mahatsak, marrubiak, letxuga, sagar eta tomateak batez ere, horiek baitira pestizida gehien eduki ohi dituztenak—.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Mendietatik itsasora

ITSASOA izan da ehunka eta ehunka urtetan Euskal Herri atlantiarreko gizartea mugitu duen uztarria. Arrantza eta merkataritzari eusteko ikaragarritzko jendetzak lan egiten zuen: ontzigileak, errio-arotzak, ainguragileak, iltzegileak, garraiorako mandazain eta itzainak, gurdigileak, perratzaileak, sagardogileak, eskribauak, kalamua lantzen

zuten baserritarrak, basomutilak... Itsasoko gora-beherak zekarren bezala zeraman aberastasuna. Baserria bera ere, geuk egun ulertzen dugun eran, ekonomia honen ondorio zuzena da. XVI. mendean arrantzari eta batez ere merkataritzari loturiko gizarte aberatsaren premiei erantzuteko jaio zen. Hura gabe, Kantabria edo

Asturiaskoen antzeko etxetxoak izango genituzke gure mendi eta haranetan.

"Basotik itsasora" erakusketa antolatu dute Pasaiaiko Albaola eta Izurako Haize Berri elkarteek. Lehen gure kulturaren adierazle nabarmenenetakoak diren garai bateko ontziak eraikitza emana da. Baxenabartarrak medio handik eskuratzen omen dituzte langintza horretarako nahi eta nahiezkoak dituzten haritz tzarrak. Azkenekoa haritz ipurdi bat hustuz egindako kanoa tankerako ontzia da. Gezurra badirudi ere duela mila pare bat urte erromatarrek aipatzen omen zituzten euskaldunen gisa honetako ontziak. Gaur egun, hala ere, bi mila urteko teknikak gauzatzeko arotzak topatzea baino nahiko enbor aurkitzea askoz ere zailagoa izango dela iruditzen zait. Itsasoko bizimoduarekin batera galtzen baitoa baserria eta mendiko lanei lotutakoa.

Atentzioa eman zidan kanoaren uretaratzeak: baserri-idi-pare dotoreak zeraman bost metrotik gorako ontzia, gurdi motza eta lera tipi baten gainean arrastan. Garai batean, errioetan gorako itsasoarekin batera idi-pare multzoek ontzi galantak itsasoratzen zituztenean bezala. Baserria eta itsasoa bat. Baserriari teiltatua ematen zaioneko tranpalea edo ostrokoa deitutakoaren antzeko bedeinkazio paganoa ere bazeraman ontziak mutur-muturrean, erramu arbasta dotorea.

dute gertaera hura aztertzeke. Aipatu teknikak garaiko irudiak eta bala-aztarnak aztertzen ditu teknologia berri bezain konplexuak erabiliz. Beren ondorioen arabera, egun hartan hiru tiro egin zituzten, lehenak huts egin zuen eta auskalo non jo zuen eta gainerako biak izan ziren Kennedy hil eta Texaseko Gobernadorea zen John Connally zauritu zutenak. Ikerlari hauek frogatu dutenez, bi tiro horiek errifle beretik atera ziren, beraz, pertsona bakar batek bota zituen bi tiroak. Ea orain zein hipotesi sortzen den... ■

INGURUMENA

AEBak eta Kyotoko protokoloa

MUNDUKO INGURUMENAREN

konferentzia egin zen Buenos Airesen. Bertan Inuitek esandakoa izan zen deigarrienetako. Herri hau Artikoan bizi da eta berotegi efektuaren ondorioz beren ingurumena arrisku bizian dago. Inuitek salaketa jarriko dute Giza Eskubideen aldeko Komisio Interamerikarrean, "genozi-dioa" argudiatuz.

**Inuiten ingurumena
arriskutan dago berotegi
efektuagatik.**

Jakina denez, 2005eko otsailean hasi behar da aplikatzen Kyotoko protokoloa, baina hainbat herrialdek, AEBak buru dutelarik, garbi adierazi du ez duela kasurik egingo. Europak aplikatuko duen politika erabaki du eta Euskal Herrian, adibidez, kezka bizia dago ez baitugu protokoloan esandakoa betetzen.

Udaberri beroa etor daiteke betetzen eta betetzen ez dutenen artean... ■

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Barraskiloak tomatearekin

Osagaiak

- 120 barraskilo egosi
- 8 koilarakada oliba olio
- Tipulin bat
- Tipula handi bat, pikatua
- Hiru litro laurden tomate saltsa
- Txorizo mina, puska eder bat
- Urdaiazpikoaren giharra, puska eder bat
- Pipermin mutur bat

KAZOLA BATEAN, potxatzen jarriko ditugu tipula eta tipulina. Txorizoa eta urdaiazpikoa erantsiko dugu ondoren, dado txikitan moztuak. Erregosten utziko ditugu barazkiak, xamur eta hestekiek ongi kutsaturik gelditu arte. Erne gatzarekin. Tomatea erantsiko dugu ondoren. Egosten edukiko dugu gero guztia, 20 bat minutuan. Barraskilo egosiak eta pipermin muturra erantsiko dizkiogu orduan saltsari, eta beste 20 minutuan edukiko ditugu egosten. Behar izanez gero, barraskiloak egosi diren salda xorta bat ere gaineratuko dugu. Gatz puntua neur dezagun ondoren. Saltsan gelditu behar dute barraskiloek, baina lehor xamar, ez da beharrezkoa hartan igeri ibiltzea.

Oinarrizko kontuak

Barraskiloak egosteko erak Osagaiak

- Barraskiloak edo karakolak
- Ura
- Tipula bat
- Erramua, hosto bat
- Gatza

GURE LURREAN, purgatu egiten dira barraskiloak jan aurretik. Saretan zintzilikatzen dira leku idor ilunetan eta hiru egunean edukitzen dira gutxienez, lerdea eta zikinkeria guztiak bota ditzaten. Purgatu eta gero ere, ur askotan garbitzen dituzte. Beste batzuek, ur gazi ugaritan garbitzen dituzte barraskiloak, lerdea bota dezaten, eta uretan arazten dituzte ondoren. Behin eta berriro egiten dute hori, guztiz garbitu arte. Bada, bestalde, gatzaz gainera, urari ozpina ere botatzen dionik. Eta hala diogu, tartean badelako barraskiloak garbitzea oker handi bat dela dion bat baino gehiago. Haien iritziz, aski da kazolara baino lehen uretan pasatzea, eta kitto, berekin gorde dute "zapora" guztia. Lurralde lehor batzuetan, egia da, belar idorrez elikatzen dira animaliatxo hauek, ezkaia edo erromeroa dute jangai, eta barraskiloak purgatzea grazia, xarma eta zaporea kentzea iruditzen zaie inolaz ere. Aipatu ditugun era horietako batez garbitu ondoren, kazola batean ipiniko ditugu barraskiloak, urez estalirik, eta su ertainean jarriko ditugu ondoren gozatzeko. Irakin dezala urak minutu gutxi batzuetan. Xukatu eta uretan sartuko ditugu barraskiloak, berriro xukatzeke: uretan sartuko ditugu ondoren eta hartan berregosiko ditugu, gatza, tipula eta erramu hostoa erantsi eta gero. 60-90 minuturen buruan, atera eta xukatuko ditugu barraskiloak eta saltsarako gordeko dugu egoste salda. Orduetik aurrera, norberaren erretzetaz emango zaio segida barraskilo kazolari.

Premia bada, urri dezagun saltsa egoki utzi arte. Jaki honi txerri belarri egosiak, eta puska txikitan zatituak, eranstean badizkiogu, zeruko ateen ez dute gehiago guretzat misteriorik izango. ■

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

gizarte ekintza

patxi
ahora lehendakari orain

Euskal Sozialistak

Socialista

sozialistak

Socialistas Vasco@s

PSE-EE

Patxi Lopez

PSE-EEko idazkari nagusia izendatu zutenean "alderdia batzea eta berezko nortasuna ematea" helburuak hartu zituen Patxi Lopezek. Egun helburuok beteta daudela eta alderdi sozialista PP eta EAJtik argi eta garbi bereizia dela dio. "Patxi lehendakari orain" eslogana betetzeko ilusioz aurkitu dugu. Lehendakartzara iristeko, ordea, hainbat herri plataformarekin akordioa lortu nahi du. Euskara ikasten ari da, zaila egiten zaiola, baina ilusioz ari dela aitortu digu. ➤

PSE-EE
PSOE

«EAJren gobernu alternatiboa nahi nuke, ea noiz eratzen den euskal ERC»

► Portugaleten jaio zen 1959an. Eduardo Lopez Albizu sozialista bizkaitar historikoaren semea. Gaztedi Sozialistetan hasi zen politikan. 1997ko urrian, PSEko Bizkaiko idazkari nagusiaren kargua hartu zuen, Nicolas Redondo Terrerosen orde. PSEko idazkari nagusia da egun, Redondo Terrerosen ondorengoa izaki. Patxi Lopez legebiltzarkidea eta hautagaia da lehendakari izateko PSEren izenean.

Batasunak Anoetako belodromoan egin zuen proposamenaz, ETAz, Ibarretxe Planaz eta EAEko hauteskunde mintzatu gara. Hauteskunde osten ziklo politiko berri bat hasiko dela esan digu.

Rodriguez Zapatero Moncloara iritsi ondoren estatuko politikan garai berria hasi dela dio Patxi Lopezek: "Harreman ezin hobeagoa daukat Zapaterorekin, politikoki oso ondo ulertzen dugu elkar. Euskal ministroak izendatzea baino, Euskal Herrirako politika sendoa egitea eskatu diot. Begi-bistan da eskaera ondo ulertu duela. PPrekin zegoen politika oldarkor eta istilutsuetatik eszenatoki politiko berri batera iragan gaitzke Euskal Herrian. Jakina, akordioak lortuko ote diren beste kontu bat da". Bien bitartean, Patxi Lopez PSOEko Lurralde Kontseiluko presidentea izendatua izan da: "Kargua -nire bitartez- euskal sozialismoa egiten ari den lanaren ezagutza da, gaineratiko beste sozialista espainolen konfiantza islatzen duena, estatu anitza eraikitzeke geure planteamenduak begi onez ikusten baitituzte. Euskal sozialismoa erreferentia izango da zeregin horretan". PSOEk inizatiba politikoa hartzeaz gain, gizarte arazoaren aurrean erantzukizun osoa hartu duela esan digu ere lehendakariak.

Zein da ETAk Espainiako Konstituzio egunean -eta inguruan- egin zituen ekintza armatuei buruzko balorazioa?

Arnaldo Otegi dioen arabera, ETAREN ekintzek gatazkak indarrean segitzen duela baieztatzen dute. Nire ustez, erakusten dutena da ETAK euskal nahiz espainol gizarteari mehatxu egiten segitzen duela. Hitz bitan, ETAK min handia egiten segi dezake eta zuzenbidezko estatuak ezin du amore eman banda terrorista baten aurrean.

Batasunaren "Orain herria, orain bakea" agiriko gauza baikorrak azpimarratu zenituen. Nola ikusten duzu uneon?

Batasunaren ekarpena urrats bat izan zela esan nuen, baina ez zela erabateko urratsa. Proposamenak arrisku bat zeukala esan nuen halaber: hitz hutsean geratzea. Hau da, Batasunaren jokamoldetan aldaketarik ez den bitartean, ez dago deus berririk. Politika egin nahi duenak -jakin badaki- indarkeriari babesa ematea eta politika egitea ez direla bateragarriak. Arnaldo Otegi eta Batasuna dira ETAREN indarkeriatik aldentzeko behin betiko urratsa eman behar dutenak. Besterik ez.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Konstituzioaren asteburuan, Ekain Gerra presoaren ama —bere semea ikustera zihoala— auto istripuz hil zen. Zer iradokitzen dizu gertatuak?

Heriotza hori —heriotza guztiak bezala— oso lazarria da niretzat. Presoen senideek bizi duten sufrimendu gehi-

tua saihesten ahalegindu beharko genuke. Dena dela ere, espetxeko politika zuzenbideko estatuaren itun batean bilduta dago —Askatasunaren aldeko eta Terrorismoaren aurkako Itunean—. Alegia, terrorismoaren aurkako borroka, politika hitzartua da. Ituna alda liteke, baldin eta testuingurua aldatuko balitz. ETAk, ordea, atentatuak egiten segitzen du, beraz logikoa da presoak dauden bezala egotea da.

Odon Elorza, Gemma Zabaleta eta Denis Itxaso zure alderdiki-deek euskal presoak Euskal Herrira hurbiltzearen aukera berrikustea eskatzen zuen agiri bat plazaratu zuten orain gutxi. Zer iritzi duzu agiri horretaz?

Hasteko, hainbat sektore artikulua hori alderdi sozialistaren aurka egiteko eta bere intereserako erabiltzen saiatu zen. Alderdikide horiek muturreko jarrerak dituztela eta gure alderdian ezberdintasun itzelak ditugula esan dute. Ez, ez eta ez. Artikulu horren herena Batasu-

nak behin betiko urratsa eman dezan eskatzekoa zen. Batasunak urratsa emanez gero sistema demokratiko honek espetxeko politika —eta beste politikak ere bai— berrikusi beharko lukeela esaten zuten. Baina, argi eta garbi ziotenez, lehenik Batasunak urratsa eman behar du.

“Terrorismoaren aurkako

Itunaren atarikoan

Lizarrako Akordioa aipatzen zen. Egun, ituneko baldintzak ez badira existitzen, itunak ez dauka gaurkotasunik”

Zu zeu Askatasunaren aledko eta Terrorismoaren aurkako Itunaren atarikoan aldatzearen alde agertu zara. Horrela al da?

Itun hori PPrekin egina dago, funtsean, Espainia goberna

dezaketenez bi alderdiak direlako PP eta PSOE. Itunak bi helburu ditu: bat, zuzenbideko estatuaren mekanismo guztiak erabiltzea terrorismoaren aurka egiteko, eta bi, terrorismoaren aurkako borrokan ari garen bitartean, legezko konfrontazio politikoa normaltasunez garatzea. Zorritzarrez, alderdi demokratikoez konfrontazioan segitzen dugu, alegia, itunak, neu-

«EAJk Navalaren auzia politikoa dela dio, etekin elektoralak lortu aldera»

Nola bizi duzu Navalaren auzia Ajuria Enerako bidean. Ez dirudi lehendakaritzara iristeko lagungarria denik.

"Patxi zure aitak Navalean lan egin zuen eta zuk itxiko duzu" dioten kartelak ikusi ditut eta hori oso mingarria da. Nik ez dut itxeko gaitasunik, aitzitik, nire ahalmen guztiakin ari naiz ontziolak irekia segi dezan. Hori bai, isilean. Nire aita Navaleko langilea izan zen. Erretiro aurreratu garaian hil zen. Ontziola eskualde sozialista batean dago, horregatik beragatik sentsibilitate berezia daukat. Kezka logikoa daukat, baina konbentzitura nago arazoa ondo konponduko dela. Espainiako Gobernuak arduradunei ontziola irekia jarrai dezan exijitu diet, industriako ordezkarietara lanean segituko dut konponbidea bilatu arte. Navaleko enpresa batzordeko hainbat ordezkarietara ere hitz egin dut, langile askorekin, hauek asko alderdi sozialistako kideak dira.

Beste alderdien jarrerak nola ikusi dituzu?

Navaleko arazoa PSOE erasotzeko erabiltzea lotsagarria da. PP ontziolaren —Navalena eta IZARena oro har— egoeraren arduradun nagusia izaki, bere kideak Batasuneko jendearekin manifestazio batean ikustea, Sestaoko udaletxe aurrean adibidez... hori lotsagabeke-ria! Jaurilaritzak, berriz, Navalaren itxiera posiblea guri

leporatzea, berak egoera hobetzeko konpromiso bat bera ere hartu ez duelarik, arduragabekeria da. Navalek, ordea, badu etorkizuna, sindikatuarekin akordio bat izango da bideragarritasun plana gauzatzeko eta itsasontziak egin egingo dira. Hasteko lan karga bat lortu da. Datozen hilabeteetan areagotuko dena ziur aski.

Arazoa zein neurrian da politikoa, eta ez ekonomikoa?

Navalaren auzia politikoa da, baina ez EAJk dioen zentzuan. Alegia, Navalaren itsasontzi bat egitea dirua galtzea da, merkeagoa da beste ontziola batean egitea. Naval ontziola ibaiaren ezkerrean dago, eta ezkerrealdeko industriak birmoldaketa plan itzela jasan zuen 1980ko hamarkadan. Euskal Herriko eskualde marjina-tuena da eta langabezi tasa handiena izan du urte askoan. Bertan txirotasun handiena biltzen da. Orain, lan egoera hobetzen ari zenean, ezin dugu Naval ontziola eta eskumendeko enpresak edo bere filialak ixten utzi. Hori da gure arazo politikoa. Besterik da biktimarena egitea, arerioak kanpoan bilatu nahi izatea, ontziolak Andaluzian eta Galizian aurrera egingo dutela eta hemen ez, han-hemenka esatea. Hori nazionalisten ohiko jokaera da, joera tipikoa. EAJri oso ondo dator-kiona emaitza edo etekin elektoralak lortu aldera.

rri batean, konfrontazioa indartzen lagundu du. Itunak —bere hitzetan— ETArek terrorismoa edo terrorismo islamista amaitu arte indarrean segitu behar du. Alabaina, itunaren atarikoan Lizarra-Garaziko Akordioa aipatzen da. Akordio hura izan bitartean —edota Udalbiltza bezalako erakundeak izan bitartean— alderdi nazionalistekin akordiorako tokirik ez zegoela esaten zen. Egun itunak aipatzen zituen baldintzak ez badira existitzen, itunak ez dauka gaurkotasunik.

Ituna berrikusi beharko litzatekeela esan nahi duzu?

Hori da Rodriguez Zapateroren konpromiso inportanteenetako bat. Presidentziarako inbestidura saioan kontsentsurik zabalena bilatzea eta batasun demokratikoa berreskuratzea nahi duela esan zuen. Terrorismoaren aurka borrokatzeko, denek aipatzen dute batasun demokratikoa, baina oso gutxi egin da berau lortzeko. Gobernuak presidentearen lehenetsuna adostasun puntu hori lortzea da, edo saiatzea behintzat. Zapaterok gaia aztertu nahi du, baina Martxoaren 11ko Batzordea dela kausa atzeratzen ari zaio.

Ajuria Eneko Itunaren moduko bat ikusten al duzu epe ertainean?

Garai hura joan zen, orain beste egoera batean gaude. Ajuria Eneko Itunaren moduko bat lortuko ez balitz ere, gutxienez, terrorismoaren aurka borrokatzeko politika egokiena zein den diagnostikatu beharko genuke alderdi demokratiko guztien artean. Hori lortuz gero, ondo legoke Ajuria Eneko Itunak bigarren fase baterako aurreikusten zuen bidea berreskuratzea.

Bidez bidez, badirudi PPK PSOEek baino argiago ikusten duela zer nahi duen. PSOEren planteamenduak PPrenak bezain argiak dira. Guk badakigu zer nahi dugun, baina gure alderdia ez da lerro edota pentsamendu bakarrekoa. Gure alderdia PP baino askoz anitzagoa da. Gure helburua, gizartearen aniztasunetik, gainerako alderdiekin proiektu bateragarriak gauzatzea da.

ETArek su-etena iragarri daiteke epe ertainean?

Ez. Su-etena posibleen gainean burutapenak egitea ariketa hutsala da. ETAk, ia-ia beti, edo su-etena edo atentatu handiak planifikatu ohi ditu. Su-etanak ongi etorriak dira, hiltzeari uzten zaio-lako. Artean, Zapaterok esan duenez, neurri politikoak hartu ahal izateko armek behin betiko isildu behar dute.

Hil honen amaieran Estatutu Berrirako Proposamena eztabaidatuko da Legebiltzarrean. Nola ikusten duzu proposamenaren garapena?

“Batasunak lurraldetasuna aipatzen duelarik Euskal Herria bat dela dio, jakina. Baina, EAE, Nafarroa eta Iparralde politikoki lurralde ezberdinetan artikulatuta daude”

Finean eta funtsean, Ibarretxe Planak hirukoa osatzen duten alderdien arteko eztabaida ekarri du. Besterik ez. Alderdi horiek euren arteko ezberdintasunak bateratzen saiatu dira eta beren ikuspuntuak egokitu nahi izan dituzte. Arrakasta gutxierekin, dirudienez. Funtsean handiko puntuetan ez dute akordiorik lortu. Hala ere, Ibarretxe Planaren bozketa burutu nahi dute Legebiltzarrean. Sozialista Abertzaleak (SA) taldeak egingo duenaren menpe dago plana. SA taldeak —egia esaten badu— errefusatuko du. Hiru urte daramatzate plan horretaz hitzetan. Hirukoak, gobernatu beharrean, plan horren propaganda baino ez du egin. Jakina, orain ez zaie erraz egingo Legebiltzarrean planaren porrota onartzea eta berau zuritu ahal izatea. Euskaldunon borondatea Legebiltzarrean dagoela esaten dute eta Legebiltzarrek atzera botatzen badu, porrota egundokoa izango da.

Batasunak planari erabateko ezetza emango diolakoan zaude orduan.

Ez, inondik inora ez. Horretaz sekula ezin da ziur izan. Ikusi ditugu aurrekontuak onartzen edo hainbat kasutan abstenitzen.

Baina abstentzioak ez du balio.

Hori bera, kasu honetan ez du balio. Planak gehiengo osoa behar du. Planak Batasuneko baten baten botoa jaso lezake, ordea. Halako trikimi-

luak ikusi izan ditugu dagoeneko. Bistakoa da, EAJko batzuk plana SArekin negoziatu nahi dute. Ez naiz gerta daitekeenaz guztiz ziur, ez.

Metodologian ez zaudete ados Ibarretxe Planarekin. Puntu horretan Batasunarengandik hurbilagoak zarete, antza.

Batasunak aniztasunaz hitz egin duenean, alderdi guztiek erabaki behar dutela dio. Arnaldo Otegi esan ohi duenez, ezin da parte bakar baten ebazpena mahai gainean jarri. Ziur aski, funtsezko planteamenduetan oso bestelako jarrerak ditugu, jakina. Baina, bali-teke, metodoaz ari garelarik, zer-baitetan bat egitea. Hau da, haste-ko eta behin, alderdi guztiok mahai baten inguruan jartzeko beharrean gaude.

Lehendakaria izanez gero, mahai hori osatzea helburu omen duzu. Lehendakari sozialista batekin elkarriketarako hainbat mahai eratuko dugu. Harreman eta bizikidetasunerako marko politiko berria eraikiko dugu. Hainbat sindikatu eta enpresarekin mintzatzen ari gara. Herri honetan elkarriketaz berba egiten da, baina oso gutxi praktikatzten da. Eszenatoki guztiak ez dira landu oraindik.

Erabakitzeke esparruan al dago koska?

Erabakitzeke esparruaren puntua konplexua da. Batasunak lurraldetasuna aipatzen duelarik Euskal Herria bat dela dio, jakina. Baina, une honetan, EAE, Nafarroa eta Iparralde politikoki lurralde ezberdinetan artikulatuta daude. Eta gu ez gara nor, inor ezertara behartzeko, ezta erabakitzeke gaitasunik ez dugun esparru batean sartzeko.

Forma eta funtsa. EAEn erabakitzeke esparrua izaki, non daude diferentziak Ibarretxe Planarekiko? Ibarretxe Planak aldarrikapen nazionalista muturrekoenak biltzen ditu, oso zalantzarriak. Puntu batzuetan ados egon gaitzke, baina bestetan inola ez.

ESANDAKO GUZTIA GUTXI IZANGO DA BETI

GALDETU KURSAALERA GERTURATU

DEN EDOZEIN BATZARKIDERI.

TOKIARI BURUZ HITZ EGINGO DIZUTE:

RAFAEL MONEO ARKITEKTO EZAGU-

NAREN ERAIKINA TXUNDIGARRIA

DELAKO. KOKAPENARI BURUZ ERE

ARITUKO ZAIZKIZU: ITSASOAREN

AURREAN ETA HIRIAREN ERDI-

GUNEAN AURKITZEN BAITA. AZPIGI-

TURA OSOAK ETA ERABILERA

ANITZAK AIPATUKO DIZKIZUTE:

ANTOLAKETA PRIMERAKOA DELAKO.

ETA AZKENIK, HIRIARI BURUZ

MINTZATUKO DIRA: DONOSTIA LEKU

BEREZIA BAITA GOZATZEKO, KIROLA

EGITEKO, EDERKI JATEKO, EROSKE-

TAK EGITEKO... ESANDAKO GUZTIA

GUTXI IZANGO DA BETI.

DONOSTIA
SAN SEBASTIAN

CONVENTION BUREAU

REINA REGENTE, 3
20003 DONOSTIA-SAN SEBASTIAN
Tel: 943 481 466 . Fax: 943 428 122
e-mail: bureau@donostia.org
www.ssconvention.com

Ikusiko ote dugu Joseba Arregi Patxi Lopezen ukabila altxatzen kanpainan?

Ez dut uste (irriak).

Emilio Gebara bai, agian?

Baliteke. Emilio Gebara balio handiko pertsona da. Gernikako Estatutuaren aitatasuna onartzen zaio, eta berriz ere, bere konpromisoa berritu du gurekin. Lehen konpromisoa askatasunaren aldekoa eta mehatxuaren aurkakoa izan zen, konpromiso aurre politikoa, nolabait. Orain, alderdi sozialistarekin konpromisoa hartzean —berak dioenez—, betidanik defendatu dituen ideiak defendatu ditzake. Pozik eta harro gaude.

Testuak euskaldun herritarrak eta euskal nazionalizatuak bereizten ditu. Ez du esaten eskubide ezberdinak izango dituztela, baina herritarrak bi termino horietan ezberdintzea kezagarria da. Plana kausa nazionalistari atxikia dago. Ibarretxe Plana independentziarako bidea irekitzen du, arin edo motelago. Hori da nazionalisten helburu bakarra.

tearekin akordioa lortu nahi dugu. Horregatik gizarte mugimenduen sostengua behar dugula diogu, aldekaren eta autogobernuaren aldeko hainbat plataformenekin akordioa lortu nahi dugu. PSE gizarte mugimenduekin hauteskunde koalizioa osatzeko prest dago. Alderdiaz harago joan nahi dugu hauteskundeetan eta gobernua osatzerakoan.

Demagun herri kontsulta burutzen dela?

Hori politika fikzioa egitea da. Ez da egingo. Lehenago hauteskundeak egingo dira. Artean Europako Erreferenduma egingo da, eta horregatik —eta beste interesengatik— EAEko hauteskundeak bere garaian burutuko dira.

Zu honezkero kanpainan ari omen zara.

Kanpainan ari gara zeregin eta zer kontatu asko dugulako. Hara, legealdi osoa kanpainan ari den alderdi batek hori esatea, hauteskundetarako plana Ibarretxe Plana duelarik. Ibarretxek hori aurpegiratzea ez da parte onekoa.

Zein izango da hauteskundeetan zure proposamena, laburrean?

Gure proposamena ez da PP eta EAJri begira eginda izango. Guk euskal gizar-

“Arnaldo Otegi esan ohi duenez, ezin da parte bakar baten ebazpena mahai gainean jarri. Ziur aski, funtsezko planteamenduetan oso bestelako jarrerak ditugu, jakina. Baina, baliteke, metodoaz ari garenean zerbaitetan bat egitea”

“Aldaketa plataforma”z ari zara?

“Aldaketa” eta antzeko beste ekimenez. Plataforma hauekin hainbat balore eta ikuspuntu bateratu eta defenda ditzakegu.

“Aldaketa”k PSErentzako botoa eskatuko du orduan?

Ideiarik ez. “Aldaketa” bere proposamenak lantzen ari da beregain.

Patxi Lopez “Pasqual Maragall euskalduna” izango ote da?

Lelo oso erabilia da, erabiliegia eta interesatua. PSE PSC balitz akordioa lortuko genuke bi minututan, esan ohi du EAJk. PPK, berriz, PSE PSC bezalakoa da. Bada ez. Gu PSE gara. Geure idiosinkrasia eta singularitasuna ditugu. Hala ere, PSEk Kataluniako ereduari segitzea nahi nuke. Hau da, alderdiak mahai baten inguruan jartzea,

eta, atalez atal, Auzitegi Konstituzionalak inbaditu izan ote dituen eremuak aztertzea, gure eskumenak menpe har ditzaketen legeak aztertzea. Katalunian hori egiten ari da. Hemen zergatik ez? Nahi nuke, halaber, EAEko gobernuaren alternatiba gauzatzea, gobernu nazionalista baten alternatiba. Baina ea noiz eratzen den euskal ERC! ■

Italia, bizitza hizpide ANJEL LERTXUNDI NARRAZIOA	Glosolaliak eta beste KARLOS LINAZASORO NARRAZIOA	Belarraren ahoa HARKAITZ CANO NARRAZIOA	Ahardikeriak MARIE DARRIEUSSECQ NARRAZIOA
Euskaria show ANTXON NARBAIZA SALAKERA	Ikus gaitzazuen RAMIREZ DE LA PISCINA ZERBERRI SAILA	Kurrin-kurrin vitae JOXERRA GARZIA ZERBERRI SAILA	Bizia lo EUSKADI LITERATURA SARIA JOKIN MUÑOZ NARRAZIOA

LANEKO OSASUNA

Amiantoagatik milaka langile ari dira hiltzen

Sidenor enpresak indemnitzatu egin beharko du minbiziagatik hil zen langilearen alarguna. Hori ebatzi du Bilboko epaitegi bateko ebazpen judizialak. Gertaerak berriro gogorazi du amiantoaren arriskua. Nahiz eta orain galarazia dagoen, azken urteetan milaka langileri erasan die. Hil direnen alargunak edo familiak kalte-ordainik gabe geratu dira; biriketako minbiziak edo pleurak jota dauden ehunka langile, berriz, heriotzaren atarian izan daitezke datozen urteetan. Eusebio Pabola kaltetu bilbotarrak enpresa, sindikatu zein medikuekiko duen haserrea agerian utzi digu.

Oraindik ere, langile askok amiantoak kutsatzeko arrisku handia du. Argazkian, lanpostu horretan, amianto zuntzak airean diren ala ez neurtzen ari dira.

DANIEL UDALAITZ
ONINTZA IRURETA

SIDENOR EUSKAL ENPRESAK 240.000 euroko indemnitzazioa eman beharko dio 2001ean minbiziak hil zuen langilearen alargunari. Senarrak hamabi urte egin zituen gutxienez Basauriko faktorian, fundizioko lanean, amiantoarekin. Amiantoak, berez, ez da produkzioarako baliatzen 1999az geroztik, baina ebazpen horrek milaka pertsonaren arazoa azaleratu du, zeren datozen urteetan heriotza eragingo dien produktuen kaltea epaitu baitu. Amiantoak eragindako gaixotasuna eritasun

laboral gisa aitortu gabe dagoenez, orain arteko kasu bakanetan, hala nola oraingo Sidenorrekoan, bide judizialek lortu da indemnitzazioen bat, amianto arnasteak erasandako langileen familientzat.

Orain dela bi urte, egoeraz jabetuta, Bartzelonako Portuan amiantoarekin lanean aritzeagatik hil ziren edo minbizia hartu zuten langileen 30 familia baino gehiagok bide judizialari heldu zioten. Zer kalte egokitu zitzaion jakinda, Gizarte Segurantzako Institutu Nazionala eta Itsasoko Gizarte Institutua erakundeek eritasun laboral gisa aitortzea nahi zuten. Langile horiek guztiak Portuko Langileen Antolaketa -Organización de Trabajadores Portuarios, OTP- izeneko lantokiko

enplegatuak ziren hirurogeiko eta hirurogeita hamarrek hamarkadetan, eta ia mende erdi geroago hasi dira argitara ateratzen kasuak. Orain, biriketako minbiziak edo pleurak hondatu dituen hainbat euskal langilek, dagoeneko hil direnek nahiz eritasun horrekin bizi direnek -berek edo beren familiartekoe-, eska dezakete eritasun horregatik kalte-ordaina. Horretarako, balio handiko abala da Sidenor euskal enpresan aitortu berri duten kasua.

Sidenorren kontrako epaia

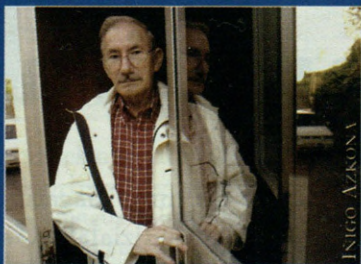
Arlo sozialeko Bilboko 8. epaitegiak joan den urrian kondenatu zuen Sidenor enpresa T.A.G. langilearen alargunari 240.000 euroko kalte-ordaina ordaintzera. Langilea 2001eko azaroaren 20an hil zen, mesotelioma gaizto baten ondorioz. Hamabi urtez behintzat (1969-1981) aritua zen amiantoarekin lanean, Basauriko faktoriako fundizioko lanetan. Epaia judizialaren arabera, mesotelioma galgarria sortu zitzaion langileari gerora, hots, amianto arnasteak sortzen duen minbizia. Epaileak, medikuntzako dokumentazio egiaztatuan oin hartuta, argudiatzen du ezen "denbora luze eta jarraituan amianto inhalatu izana dela langilearen mesoteliomaren kausa bakarra", eta zehazten dutenez, denbora-bitarte hori aski da langilea eritzeko.

Ebazpen judizialak azpimarratu

Eusebio Pabola, amiantoak kutsatutako Montero Kaefer-eko langile ohia

«Epaileak onartu du asbestosia daukadala, baina kalte-ordaina ukatu zidan. Hilda ez nagoelako izango da»

Eusebio Pabola bilbotarra 1971n hasi zen lanean Montero KF enpresan, Bilbon, eta 1999an utzi zion lanari hezurretako arazoak zituelako. Hurrengo urtean asbestosi pleurala diagnostikatu zioten, amiantoa arnastu zuela, alegia. Iaz 71 urteko bati dagozkion birikak zeuzkala esan zion medikuak. Hamar urte gutxiago zituen. Enpresan CCOOeko ordezkaria izan zen 20 urtez. Orain ez dago afiliatua. Fede gutxi du medikuengan, sindikatuengan eta enpresengan.

Biriketako plakak ateratakoan esaten zidan medikuak oso beltza ikusten zela, baina ez zidaten besterik esaten. 2000. urtean beste azterketa batean neumologoak zerbait arraroa ikusi zuen eta segituan beste mediku batengana bidali ninduen. Hark esan zidan asbestosi pleurala neukala.

Lantegian urtero egiten zenuen azterketa eta 2000. urtera arte (jada lana utzita) ez zizuten harrapatu gaitza. Hain zaila al da antzematea?

Zaila ez da izango. Biriketako plaka atera eta zerbait arraroa baldin badago espezialistarengana bidaltzen zaituzte. Nik uste laneako medikuek ez zutela baieztatu nahi asbestosia nuenik. Lantegiko azterketetan ahal zuten guztia ezkutatzten zuten. 30etik gora hildako langileen zerrenda daukat etxean jasota.

Kalte-ordaina eskatu zenuen orduan.

Medikuak esan zidan birika haiekin ia ezinezkoa nuela arnasa hartzea. Epaileak onartu du asbestosia daukadala, baina kalte-ordaina ukatu zidan. Zergatik? Hilda ez nagoelako izango da. Alargunek jasotzen dituzte kalte-ordainak, baina bizi garenean, sufritzen ari garenean ematea litzateke onena ezta? Ze bidegabea den justizia batzuetan!

Zer lan mota egiten zenituen lantegian?

Isolatze kontuak egiten genituen enpresa horretan, hodietan, itsasontzietan, zentral termikoetan... Poliesterra, berniza, amiantoa... erabiltzen genituen. Lau produktu toxiko erabil genitzakeen batera, inolako segurtasun neuririk gabe.

Zuek bazenekiten amiantoa kaltegarria zela?

Ez, inork ez zigun esan minbizia sortzen zuenik. Kamioitan etortzen zen amiantoa. Bertatik zakuak jaistera joaten ginen. Gero, laneako buzoa jantzita ogitartekoa jaten genuen eta ondoren arropa etxera eramaten genuen garbitzeko. Amiantoa gure eguneroko ogia zen orduan. Orain ez da hala.

1999an baliaezintasuna eman zizuten. Nolako sintomak zenituen?

Hezurretako arazo asko nituen. Neuzkan arazoen zerrenda luzea da: bronkitisa, mota askotako artrosiak, bizkarrezurreko eta sorbaldako arazoak...

Arazo horiek ez zuten zerikusirik amiantoarekin?

Ezetz uste nuen orduan. Baina, bai, amiantoak eragin zizkidan hezurretako gaitzak.

1999an amiantoak kutsatuta zeundenik ez zenekien?

Ez. Noizean behin oinazeak izaten nituen, baina ez nekien zergatik.

Orain zer moduz zabiltza osasunez?

Morfina hartzen dut mina arintzeko eta 14 pastilla. Paseatzera ateratzen naiz, baina nekatu egiten naiz. Psikiatrarekin ere ibili nintzen nire buruaz beste egitekotan izan nintzelako. Emazteari eskerrak emateko moduan naiz nire umore txarra eraman-erraza ez delako.

Amiantoak kutsatutako langileen arteko elkartasun gutxi nabari du eta sindikatuak motel ari direla lanean uste du. Hona Pabolaren telefonoa eta e-posta gaitz bera duzuen langileok berarekin harremanetan jartzeko: 696042894 eta epabola@hotmail.com

du, bestalde, enpresak ez zuela hartu airea ateratzeko eta garbitzeko neurri babesgarririk, eta era berean, ez zela egin aireko amianto-partikulen neurketarik, ezta langilearen osasun-azterketarik ere. Ondorioz, epaileak "negligentzia" ikusi du enpresaren jokabidean, eta horregatik erabaki du hura kondenatzea eta langilearen alargunak jarritako indemnizazio-eskea ontzat ematea.

Milioi antzeko auziak Amerikako Estatu Batuetan

Estatu Batuetako 250 enpresa han-

dik aurre egin behar izan die amiantoak erasandako langileen familiar-tekoen 8.000 demandei. Demanden zenbatekoa 200.000 milioi euro ingurukoa da eta beraz, Ipar Ameri-

50.000 langile hilko dira hurrengo hogeita hamar urteetan Espainiako Estatuan. Europen 500.000 langile

kako konpainiek kopuru horri erantzun beharko diote hurrengo hogeita hamar urteetan. Enpresa demandatu gehienek, oraingoz, ez dute indemniza-

zioak estaltzeko adina dotazio egin, eta izan ditzakete arazo ekonomiko finantzario larriak. Estatu Batuetan, amiantotik eratorritako abestosaren eta pleurako eta biriketako minbizien auziak, ia beti, justiziako auzitegietan erabakitzen dira.

Material hilgarria

Espainiako Osasun Ministerioak Europako Batasuneko 1999ko direktiba baten transposizioa aplikatu du. Horrela, 2002. urtera heldu behar izan da Espainiako Estatuan, amiantoa, benetan

Amiantoak kutsatzen jarraitzen du

Amiantoak fabrikatzea, erabiltzea eta komertzializatzea debekatuta dago, baina horrek ez du esan nahi langileak eta baita herritar soilak ere amiantoak kutsatzetik babestuta daudenik. Amiantoak toki askotan dago: eraikinetan, instalazioetan, aparatuetan... Amiantoak duten materialek kolpeak, urratuak, hezetasuna jasaten badituzte adibidez, gerta liteke amiantoak zuntzak askatzea. Zuntz horiek arnastea da txarra. Mila tokitan dago amiantoak, hona adibide

batzuk: ur biltegiak, teilatu-hodiak, lore-askak, plaka uhindunak estaldurretan, plaka lauak eraikinetako fatxadetan, ibilgailu arin eta astunetako balazta eta enbragetan, igogailuetan...

Langileek amianto zuntzak arnasteko arriskua dute egoera hauetan:

- ▶ Eraikinak eraisterakoan.
- ▶ Amiantoak kentzeko eraikin, egitura, aparatu eta instalazioetan lan egiten dutenean.
- ▶ Itsasontziak desegiterakoan.

▶ Amiantoak duten eraikin eta instalazioetan mantenu eta konponketa lanak egiterakoan amianto zuntzak askatzeko arriskua dagoenean.

Eraikin edo dena delakoan amiantoak aurkituz gero erabaki egin behar da berau kendu egingo den ala bertan utzi. Kentzea erabakitzen bada, kutsatzeko arriskurik ez izateko, neurri bereziak hartu behar dira eta langile espezializatuak egin behar dute lan hori, ez edozein langilek.

Segurtasun neurri handiak hartu behar dira orain ere amiantoak duten gauzekin, zementu biltegi- gietan adibidez.

baterako, fundizioetan, zementu-fabriketan, chugintzakoe- tan eta beste hainbatetan.

substantzia toxikoa, erabat debekatzeko. Europako Batasuneko estatuen artean, Espainia izan da azkena amiantoaren erabilera debekatzen. Beraz, zementua, chun ignifugoak eta beste produktu batzuk fabrikatzen zituztenek material erresistente horren ordeko zuntzak aurkitu behar izan dituzte.

Amiantoaren erabileraren debekua debeku, 50.000 langile hilko dira hurrengo hogeita hamar urteetan Espainiako Estatuan, material horrekin lan egin izanagatik. Sindikatuek behintzat kalkulu hori egin

dute. Iturri bereko datuekin jarraituz, Europan 500.000 langile zendu- duko dira. Izan ere, amiantoak pila- tutakoan erasotzen du eta gerora azaltzen dira ondorioak. Neurri txi- kiko zuntzak, adituek frakzio arnas- tekoak deitzen dutenak, biriketara heltzen dira eta albeoloetan meta- tzen. Horretatik, fibromak sortzen dira gerora. Abestosia, bestalde, partikulak luzaroan arnastu dituzten pertsonak hartzen ditu errazen.

Arras substantzia toxikoa da amian- toa, eta hainbat eratako prozesu produktiboetan arnasten da. Esate

Amiantoak progresiboki erasaten dio pertsonari. Eritasunari abestosia edo biriketako fibrosia esaten zaio. Amiantoak eragindako biriketako fibrosia Ingalaterran aurkitu zen lehen aldiz. 1906. urtea zen. 1973. urtean, Ipar Amerikako industriak 80.000 tona amianto baliatzen zituen produkzioan. Handik 10 urtera, 27 milioi lagun baino gehiago zeuden eritasun horren atzaparretan erortze- ko arriskuan. ■

"Gure herria isilik dago, ez du adierazpen-askatasunik"

"Gure bizimodua askoz ere zailagoa da berdintasun eskubiderik gabe"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

gure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia
Departamentu de Cultura

gure artean euskaraz

Bero-beroan

**18/98 auzia salatu eta auzi-
petuei sostengua emateko
taldea sortu da**

Espainiako Auzitegi Nazionalak abiarazitako 18/98 auziaren oinarria ETaren kontrolpean iza-
tea da eta, beraz, haren zerbitzu-
ra: argudio horren karira 1998tik
221 lagun atxilotu dituzte eta
143 auziperatu -akusatu guztiak
dira etakide edo ETaren kolabo-
ratzaile-. 2005eko udaberri edo
uda garaian egin liteke makrosu-
mario honen epaiketa eta berau
salatzeko eta auziperatuei sos-
tengua emateko sortu da 18/98 +
taldea. Auzi honekin, Xaki, Ekin
eta Joxemi Zumalabe Fundazioa
taldeak legez kanpo jarri ziren
eta *Egin, Egin Irratia* eta *Ardi
Beltza* komunikabideak itxi.
Fiskaltzak guztira 1.102 urteko
kartzela zigorra eskatzen du 62
inputatuentzat, 51 urteko espe-
tze zigorretik (Xabier
Alegriarentzat) 10 urteko zigorre-
raino. Iñaki Lasagabaster,
Xabier Ezeizabarrena, Maite
Aristegi, Maixux Rekalde, Paul
Rios, Martxelo Otamendi, Teresa
Toda eta Roberto Lopez de
Etxezarreta dira, besteak beste,
sostengu talde honetako kideak.

EAJk eta EAK koalizio akor- diora lortu dute dagoeneko

Oraingoan isilean lortu dute akor-
diora EAJk eta EAK, eta horren
arabera koalizioan joango dira
EAEko maiatzeko hauteskunde
autonomikoetara. Eserlekuen
banaketa aldetik, aurreko koali-
zio akordioaren antzekoa da
honakoa eta EAK bere talde parla-
mentarioari eutsiko dio. EAK bere
azken kongresuan hauteskundee-
tara bakarrik joateko apustua
egin zuen, baina Ibarretxe Planak
oraingoan EAJrekin aurkeztera
bultzatu du.

MONIKA DEL VALLE / ARGAZKI PRESS

PSE-EEren Kataluniako ispilua

PSE-EEK aurkeztu ditu jada Gernikako Estatutuaren erreformara-
ko testuaren oinarriak eta horien norabidean agerikoa da
Kataluniako beren alderdikideen eragina. PSE-EEK ez du halako-
rik ezkututzen eta -ARGIaren zenbaki honetan Patxi Lopezek
aitortzen duen legez- Maragallen alderdiaren norabidea gustuko
duela azaltzen du. Abertzaleen aldetik, dena den, urruti ikusten da
batzuen eta besteen arteko parekotasun hori, eta errealitatean ere
nahiko modu objektiboan esan daiteke bien artean desberdintasun
esanguratsuak direla. Marko juridiko-politiko berriaren bila, euskal
lurraldeez jarduteko erabiltzen duen nazio kontzeptuaren sakon-
tzea izan daiteke osagai berritzaileenetako bat: EAEri buruz ari da
denean, baina onartzen da Euskal Herriaren kontzeptu kulturala.
Ekimen hau ere, Ibarretxe Planaren bozketa garaian dator. PSOEk
Estatu osorako nahiko lukeen eredia homogeneoaren lerro nagui-
siak marka ditzake aurrera begira.

Zer da...

OSALAN

OSALAN Euskadiko Laneko
Segurtasunaren eta Osasunaren
Institutua 1993an sortu zen,
EAEko Laneko eta Gizarte Segu-
rantzako Departamentuari atxi-
kitako organismo administratibo
autonomo gisa. Nafarroan ere
bada antzeko erakundea. Osala-
nen helburua laneko segurtasu-
naren, higienezaren, ingurumena-
ren eta osasunaren esparruan,
EAEren eskumenekoak diren
ekintza guztiak organo tekniko
bakarrean koordinatzea eta zen-
tralizatzea da. Azken buruko
xedeak populazio langileari aitor-
tutako eskubideak eduki efekti-
boz hornitzea du. Horretarako,
bere gain hartzen ditu langileen
osasuna eta segurtasuna susta-

tzeko eta prebenitzeko lanak.
Haren jarduerak langile enplega-
tuak dituzten jarduerak ekonomi-
koaren adar guztietara hedatzen
da, kooperatibak eta administra-
zio publikoak barne. Era berean,
laneko arriskuen prebentzioa
sustatzeko jarduerak burutzen
ditu langile autonomo edo beren
konturakoei dagokienez. Funtzio
hauek betetzen ditu: laneko istri-
puek eta gaixotasun profesiona-
len zergatiak ikertzea; segurtasunaren gainerako kontrolak
programatzea eta garatzea
enpresetan; eta informazioa
eta prestakuntzako jarduerak
antolatzea eta garatzea laneko
segurtasunari eta osasunari
dagokienez.

Daniel Udalaiz

Euskalerria Irratia berriz ere diru laguntzarik gabe

NAFARROAKO HIZKUNTZA Politikarako Zuzendaritza Nagusiak diru laguntzarik gabe utzi du aurren Euskalerria Irratia. Irratiak egindako eskaerari ezetz erantzun dio Pedro Pegenaute Hizkuntza Politikako zuzendariak eta hona eman duen arrazoia: lizentziarik ez izatea. Iaz, berriz, egoera berean egonda, lizentziarik gabe alegia, diru laguntza jaso zuen. 1991. urteaz geroztik 2002.ean izan ezik, guztietan jaso dute laguntza. Aurtengo ezetza jasota, Mikel Bujanda irratiko zuzendariak esan digunez, zuloa betetzeko laguntza eskatu dute, adibidez, bazkide egitea. Era batera edo bestera lagundu nahi duenak hemen du irratiko telefonoa: 948170151.

JOXE LACALLE

Andres Urrutia euskaltzainburu

JEAN HARITSCHELARREN ordezeko aukeratu dute Andres Urrutia bilbotarra. Kargu horretarako bera baino ez da aurkeztu eta gehiengo osoz aukeratu dute gainerako 23 euskaltzainek. Urrutiak esan duenez, aldaketa handirik ez da izango Euskaltzaindiaren jardunean. Euskara batuaren normalkuntzaren aldeko urratsak ematen segiko du. Zuzendaritza osoa berritu dute eta hona gainerako karguak: Beñat Oihartzabal (euskaltzainburu ordea), Xabier Kintana (idazkaria), Jose Luis Lizundia (diruzaina), Henrike Knorr (Iker sailburua) eta Andres Iñigo (Jagon sailburua).

Euskarazko Produktuen Katalogoa 2004-2005

16 URTE BITARTEKO haur eta gazteentzako katalogoa kalean dago jada. Katalogo honek euskarazko diskoak, mahai-jokoak, filmak eta liburuak biltzen ditu, besteren artean. 1997. urtean Nafarroako Euskara Zerbitzua hasi zen lan honetan eta orain EAEn ere banatzen da. 220.000 ale banatu dituzte. Katalogoa eskuratu nahi duenak erabili.com web gunean eska dezake.

SAHEA Miguel Sanz indartua ateratzen da UPNko Kontseilu Politikoak bere tesiei sostengu handia eman ondoren. Rafael Gurrea eta Jose Cruz Perez Lapazaran ateratzen dira oraingoan galtzaile, Kontseiluak alderdiko estatutuak aldatzeko egindako proposamenei gehien-oso handiz bizkarra eman baitie. Komeni da azpimarratzea, Sanzek UPNko lehendakari zara ez aurkezteko mehatxu egin zuela, baldin eta Gurrearen eta Lapazaranen proposamenak aurrera ateratzen baziren.

Joseba Arregi da EAEn gobernu alternantzia politikoa bultzatzen duen Aldaketa taldearen lehendakaria.

Jon Agirre euskal presoak: 62 urte ditu, 23 darama kartzelan eta gaixo dago

Jon Agirre 62 urteko preso aramaioarra 1981etik dago preso eta gaur egun Malagako espetxean da. Jadanik 13 espetxetatik pasatu da eta 23 urtetan zehar beti lehen graduatua izan dute, bizitza arrunteko espetxe erregimenik gogorrenean. Besteak beste, hezurretako min handiak ditu eta oinetan sentsibilitatea galtzen ari da. Atxilotu zutenean Arrasaten bizi zen eta bertan eratu da preso askatzeko herri ekimena: Euskal Herrira ekartzea da taldearen aldarrikapen nagusia, era horretan, behar adinako osasun zainketa izateaz gain, bere familiatik gertu egin ahal izango delako.

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

zer entzuten da Gipuzkoan

105.7 fm

Goizetik arrats... Beti euskaraz
GYRE IRRATIA
Zure Irratia 106.6 - 90.5 FM

Donostialdea - Oarsoaldea - Hernanialdea - Kostaldea

Waoundé idorra urrun joandakoen sosak berdatzen du

Milioika etorkin gure artean lanean ari direnak hilero banku edo diru-trafiko bulegoren batera hurbiltzen dira urrutitako senideei beren irabazien puska bana bidaltzera. Haiek finantziatzen dituzte sorterrietako aurrerapen urria, eta sarritan biziraupena ere bai.

WAOUNDÉ Senegaleko herri txiki bat da, Dakarretik 730 kilometrotara Senegal ibaiaren bazterrean dagoena. Harantz joan zen duela gutxi Frantziako *L'Express* astekariko Eric Chol. Kazetari honek ezagutzen zituen Frantzian, eta batik bat Paris inguruetan, bizi diren waoundétar ugarietako batzuk, eta haien sorterria ikusi nahi zuen. Horrekin batera, Senegaldik Europara etorritako inmigranteek jaioterrira bidaltzen duten dirua noraino iristen den ezagutu nahi zuen.

Western Union diru garraio enpresaren bulego txiki bat aurkitu du kazetariak 12.000 biztanleko herrian. Estatu Batuetako filmeetan sarri ikusi dugu marka hori, urrea, dirua eta agiriak zaldiz, trenetara edo autoz garraiatzen. Afrikan ere zabaldu ditu orain bere besoak. "Egun batzuetan diru kobraketa 75.000 eurotara iristen da" aitortu dio bulegoko buruak. Hori gertatu berria da musulmanek Ramadanaren bukaera ospatzeko egiten duten Aid-el-Kebir festaren inguruan, urtero legez: inguruetako familiek ospakizunetan jaten dituzten bildotsak Europatik iritsitako txanponez ordaindu dira.

Beste bankurik ez da parajeotan. Ibaiaz beste aldetik den Mauritaniatik ere etortzen dira, urrutiko ahaideek igorritako diruen bila. Waoundé bertatik joandako herritarrek berriz milatik gora dira European, eta denek artean batzuek beste hilero 150.000 euro bidaltzen dute sorlekura. Diru asko,

Afrika idorreko herri baterako. Alkateak aitortu dio kazetariari ez dela etxerik herrian bere emigrante-ongileak ez duenik. Herritarrek askoz diru gehiago mugitzen dutela Udalak berak baino.

Western Union mana banatzen

Emigranteek nork bere etxera bidaltzen dute dirua, baina herriko azpiegiturak ere haien laguntzaz eraiki eta mugitzen dira. Hala eginak dira posta bulegoa, ureztatzeko bonbak, ur biltzea, mediku zentroa, eskolaren berriztatzea... Udaletxe berria diru horrekin ari dira altxatzen.

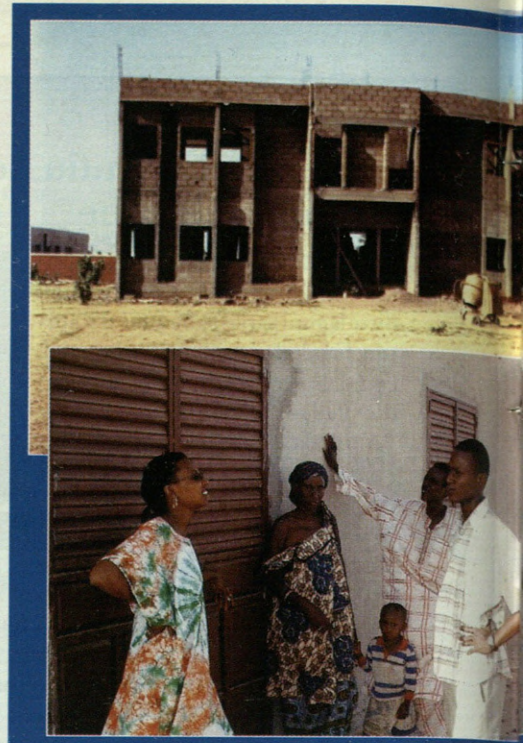
Afrika osoko fenomeno da emigranteek bidalitako diruarena, eta Senegalen urtero zifra ofizialetan 600 milioi eurotara iristen da. Munduko herrialdeetan 157. lekuan da Senegal aberastasunari dagokionez, pobreentako bat beraz. Bere garrantzia ulertzeko hona beste datu bat: atzerriko laguntza ofiziala 450 milioitara iristen da urtean. Izan ere, solidaritate laguntzak murrizten ari dira urteotan: OCDEko herrialdeen laguntza Barne Produktu Gordinareneko %0,33tik %0,23ra jaitsi da azken hamar urteotan.

Aldiz, emigranteek mundu osoan zehar jaioterrietara bidaltzen duten dirutza %50 hazi da azken bost urteotan. Estatu Batuen adibidea hartuta, kanpo laguntzarako urtean 15.700 milioi dolar ematen dituzte eta aldiz emigranteek iaz 35.000 milioi bidali dizkiete senideei.

Alditu batzuek gainera kopuru ofizial horien atzean dauden beste diru ezkutatuak ere kontatu behar direla uste dute, mundu osoan mugitzen diren 93.000 milioi dolar ezagutuei beste %50 erantsiz, era informalean arropa artean gordeta, postaz, bide ilegalez, eta abar— bidalitako dirua, alegia. Horrela, munduan gaur diren 175 milioi emigranteak dira —105 milioi ziren duela hamar urte— hirugarren munduan egiten den aurrerapen urria nagusiki finantziatzen dutenak.

Diru trafiko horren kontrola bereganatu nahian, urte gutxitan mundu osoan barreiatu ditu bulegoak Western Union famatuak. Armada baten indarra dauka: 195.000 agente eta milaka bulegoren bidez, iaz 81 milioi eragiketa egin zituen. Afrikan, hiru herrialdetan zegoen 1994an eta 49tan dago gaur egun. Zabaltze horretarako marketing zorrotza erabili du, telebista programak, herriz herri dabil-tzan publizitate karabanak, komikiak, lehiaketak —sariak bildotsak dira, noski—... Senegalen orain Western Unioek 260 bulego ditu, handi eta txiki. Aldiz, senegaldarren %5ak baino ez dauka konturen bat inongo bankutan.

Waoundéko familia arrunt bat deskribatu du *L'Express*eko kazetariak. Camara-tarren etxeko atarian, urez betetako pitxar handien artean, gizon zahar bat dago eserita otoitz egiteko bere tapizaren gainean irratia entzu-

Ezkerrean, Waoundé herria mapan ipinita eta bertako bi irudi: goian emigranteen diruarekin eraikitzen ari diren herriko etxea eta behean bi bikote eta haur bat kalean solasean. Gain hone-tan Paris inguruan bizi den Diougul Sakho kanta-ria ikusten da, Senegaldik etorritako kazetariare-kin (ezkerrean).

nez. Semeetatik hiru Frantzia ari dira lanean, eta haiek biziarazten dute etxea. Django seme gazteenak 33 urte ditu eta eguneroko diru beharrez arduratzen da, bera da Western Unio-nera joaten dena. "Hemengo aurre-kontuko gastu nagusia janaria da" esplikatu dio.

Gaztea herriko osasun batzordean ere badago, eta han botika generikoak banatzeaz arduratzen da, lan honen ordainetan urtean 1.000 euro eskas kobratuz. "Anaiek ordaintzen dituzte eguneko gure gastu gehienak. Hilabe-te bakoitzean hiruren artean 685 euro bidaltzen dizkigute. (...) Ramadana denean, zekorrek erosi behar izaten ditugu eta bakoitza 380 pagatu behar izaten dugu. Horretarako beste 10 familiarekin gaude elkartuta, eta denok ere gure emigrantei egiten diegu eskea". Eskatzen hasita, gustura

hartuko luke laguntza osasun-etxeko bere bulegoa txukuntzeko, han zerbitzu gehiago eskaini ahal izateko. Baina Django gazteak ere emigra-tzearekin egiten du amets.

Familiakoen beharrak ahal bezala aseta, eskari gehiago eta bereziagoak ere izaten dituzte urruti joandako senideek. Urrutiko diruak finantziatu du herriko meskita berria. Azpiegitu-razko obra handietan diru publikoa-rekin batera emigrantei laguntza eskatu zaie.

Waoundé Senegal ibaitik hiru kilo-metrora dago eta horren Dioulol besoa da herri ondoan dagoena; euri garaian urez erraz iristen dira garraiobideak Waoundéraino, baina lurrezko pista zakarra putzutan geratzen da. Daka-rretik datozen kamioiak blokatuta geratzen dira herritik kilometro pare batera; bizkarka, txalupa txikietan eta

ahal bezala hustu eta ekarri behar izaten dituzte herritarrek zamak herriraino.

Komunikaziorik ezean, nekazari-tzan edo industrian egindako inber-tsioek ez dute deusetarako balio. Frantzian diren waoundétarrek beren elkartearen bidez egin dituzte moduak Frantziak pista berria eta zubia eraiki-tzeko laguntza eman dezan, aldi berean beraien artean 12.000 euro bildu eta aurreratuz, baldintza hori eskatu baitzien Parisko Gobernuak, laguntza ematekotan.

Waoundé -Afrikako herri asko bezala- perfusio edo sueropean bizi den herri pobrea baldin bada, Euro-patik hileroko laguntza dosiak puska txikitan bidaltzen dituzten emigra-ntek ere bisitatu ditu kazetariak. Sene-galdik Frantziarako bidea aspaldi ikasi zuten hangoek. Senegal ibaian ohitu-tako askok aurkitu zuen lana Hexago-noko portuetan, adibidez, XX. men-deko lehen erdian. Gerra aitzakiatan ere asko pasatu ziren Europatik, Hitlerren kontra bandera trikolorea-ren zerbitzuan. Senegal Frantziaren kolonia zen garaia ziren.

Gaur Pariseko kale garbitzaile ari den Cissé Bouna elkarrizketatu du jur-nalistak, emigrante tipikoa delakoan, eta honek kontatu dio hilabeteko 1.300 euro irabazten dituela, horietatik hiler-o bere gastuak pagatu ondoren 250 euro igortzen dizkiela Senegalen dituen emazte eta hurrei. Beste laguntza bat pagatzen dio Waoundéko hezkuntza, osasun eta garapenerako elkarteari. "Hori da afrikarren solidaritatea, gure kulturen txertatuta dago". ■

<http://www.argaia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

Produkturik
onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Jon Alonso

Mondo difficile

Pareta edotariko marrazkiz eta zirriborroz betetzea, edo hezurak erabiliz iruditxoak egitea pertsonari bete-betea dagokiona da, jatea bezain –jan ondoren izanik ere–. Harpe, leize eta kobazuloetako lekukotasunek argi erakusten dute. Ordea, gizartea antolatzeak bilakabide historikoaren azken emaitzak hain desitxuraturik utzi du espirituzko behar oinarritzko hori, non gaur da eguna jende gehiena ez baita gauza artearen beharra bere adierazpen antologikoeekin lotzen duen harremana ezartzeko.

Berdin gertatzen da beste behar oinarritzko batzuekin, baina ez hainbeste; jende arrunta gauza ohi da detektatzeko Martin Berasategiren sukalde sofistikatua, azken finean, jateko dela, edo relax iragarkiek eskaintzen duten berezitasunen katalogoa sexu-grina asetzeko. Bada zerbait. Ordea, demagun, Oteizaren kubo metafisiko batzuen aurrean, eta egunotan Guggenheimeko erakusketan haririk gabeko telefonoe-tatik ematen dituzten azalpenak entzuten jarri –euskaraz, hori bai–, eta Gombrowiczek –esaterako– salatu zuen itxurakeriak baizik ez ditu ikusleak salbatzen "hau zer da"ka galdezka ibiltzetik. Eta hala ere, ikusleek –ikusleetako batzuek bederen– beren etxetako egongelan ongi edo gaizki geratuko ziren galdetuko diote euren buruari. Baina dagoeneko ez dute usaindu ere egiten hori ere badela artearen funtzioetako bat –hutsalena eta 'burgesenena', nahi bada, baina beste funtzio bat, azken finean–; hainbestearainokoa izaki artea merkantzia eta ikuskizun bihurtzeak eragindako hondamendia. Baita erosle izan ahal izatetik ere bazterturik, oinezko arruntoi eliztar txintxo moduan jokatzeko baizik ez zaigu geratzen, artearen meza nagusian parte hartu nahi badugu. Ez dago gaizki pentsatua, alajaina, meridiano honetan elizak eduki duen arrakasta kontuan harturik. Eta, hala ere, ustez, bulkada bera edo bertsua sentitu behar izan zuten Ekaineko marrazkilariek eta Oteizak berak, beren zerak zertzean. Gaur egun, ordea, bulkada horren nolakoa eta zergatikoa azaldu nahi izatea bera negozioaren eta ikuskizunaren aurkakoa da, eta hortaz, arriskugarria –oraindik ez dute jendea eramaten kartzelara horregatik; konformatzen dira ezjakin, hortera, afrusa, gustu txarreko edo basa zarela

MIKEL SAIZ

esanez deskalkifikatzearekin; denbora kontua baizik ez da, baina–. Ondorioa: merkantilismoa eta artea bateraezinak dira. Esadazue, orain, biak batera ezin eta, bietako zeinek ahal. Artistak omen diren horiek ere hobendunak dira, bai horixe. Oteiza bera lehena; bestela, ikus ezazue, aipatu erakusketako bideo batean, metaforaz, orri zuriaz eta poesiaz txorakeriak esaten.

Baina ongi pentsatzen jarrita, eta gauzei berezko tasunak kentzearen fenomenoak, desnaturalizazioa, alegia, orokorra dela ikusten da, edozein arlotan, edozein eremutan eragiten duela. Har dezagun, esaterako, aurtengo 75 urte egin dituen Txillardegiren kasua. Azken hogeita hamar urte hauetan Euskaltzaindian sartu direnen zerrenda ikusi, euren merituen zerrenda ikusi, eta batek ondorio bat baizik ezin dezake atera: Txillardegik egin duen bekatura, bekatu larrietan larriena,

Gogorra izan behar da poesiari buruzko txorradak esaten
bukatu behar izatea, edo zu jada bueltan zinen momentu
zehatz hartan lagun pistoleroen bat izateko irrika edukiko
zuen norbaiten txorradak, ordutik hogeita hamar urtera,
entzun behar izatea

inondik ere, euskaraz jakitea, zekiela erakustea eta are euskara irakastea izan da. Horixe izan behar da, nonbait, norbaitek barkatzen ez diona. Barkatzen ez bide dioten bezala –baina hau beste egurreko ezpala da, jakina–, borroka armatuaren edo marxismo-leninismoaren kritiko *avant la lettre* izatea, ezkerreko posizioetatik.

Gogorra izan behar da poesiari buruzko txorradak esaten bukatu behar izatea, edo zu jada bueltan zinen momentu zehatz hartan lagun pistoleroen bat izateko irrika edukiko zuen norbaiten txorradak, ordutik hogeita hamar urtera, entzun behar izatea.

Ez naiz inoren alde, ez kontra. Neure buruari buruz ari naiz, datorren negu amagaberako psikologikoki prestatu nahiz. Carotonek arrazoi zuen: *mondo difficile*. ■

Zure elkartasunak egiten du haundi Gipuzkoa

*Zorionak
eta Unte berri on*

Gipuzkoako Foru Aldundia
Diputación Foral de Gipuzko

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04
20160 Lasarte-Oria